

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Problematika rozvodu z pohledu otců

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Vypracoval:

Bc. Roman Chrastil

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Problematika rozvodu z pohledu otců*“ zpracoval samostatně s použitím informačních zdrojů, které uvádím v seznamu literatury a poznámkách pod čarou.

Poděkování

Tímto děkuji **PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr.** za odborné vedení a metodickou pomoc, kterou mně poskytla při zpracování této diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	1
1. RODINA	6
1.1 <i>Rodina a její funkce</i>	7
1.2 <i>Rodina v současné době</i>	8
1.3 <i>Rodiče a jejich děti</i>	9
1.4 <i>Dílčí závěr</i>	11
2. OTEC A JEHO VLIV NA VÝVOJ DÍTĚTE	13
2.1 <i>Narození dítěte jako velký zlom v partnerském vztahu</i>	13
2.2 <i>Ranná péče dítěte</i>	15
2.3 <i>Role otce v rodině</i>	21
2.4 <i>Dílčí závěr</i>	32
3. RODIČE V KRIZI	34
3.1 <i>Je rodič jiný člověk</i>	34
3.2 <i>Rozvedený otec</i>	36
3.3 <i>Dítě už neuvidíš</i>	38
3.4 <i>Dílčí závěr</i>	41
4. ROZVOD	43
4.1 <i>Základní ukazatele</i>	44
4.2 <i>Rozvod a dítě</i>	52
4.3 <i>Úpravy poměrů výchovy nezletilých dětí</i>	56
4.4 <i>Dílčí závěr</i>	62
5. MOTIVY PROGRAMUJÍCÍCH RODIČŮ	65
5.1 <i>Popouzení jako zbraň proti jednomu z rodičů</i>	66
5.2 <i>Bránění ve styku s dítětem</i>	67
5.3 <i>Zavržení rodiče</i>	69
5.4 <i>Dílčí závěr</i>	71
6. FINANČNÍ POMĚRY V ROZVODOVÉM ŘÍZENÍ	73
6.1 <i>Výživné pro děti po rozvodu</i>	73
6.2 <i>Výše výživného</i>	74
6.3 <i>Vypořádání společného jmění manželů</i>	77
6.4 <i>Dílčí závěr</i>	78

7. SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ V DOBĚ ROZVODU.....	80
7.1 <i>Soudní znalci</i>	81
7.2 <i>Oddělení sociálně právní ochrany dětí</i>	82
7.3 <i>Posuzování kvalit výchovných aspektů rodičů</i>	83
7.4 <i>Dílčí závěr</i>	89
8. ÚVOD K EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	90
8.1 <i>Dotazníkové šetření – průzkum</i>	91
8.2 <i>Zpracování odpovědí respondentů</i>	93
8.3 <i>Přehled výsledků</i>	94
8.4 <i>Grafy hypotéz</i>	108
8.5 <i>Dílčí závěr</i>	111
ZÁVĚR	114
RESUMÉ	118
ANOTACE	120
SEZNAM LITERATURY A PRAMENY	121
PŘÍLOHY	124

ÚVOD

Dlouho jsem přemýšlel o zvoleném tématu své diplomové práce a přiznávám, že jsem si nevěděl rady jaké téma by bylo adekvátní do dnešní doby. Přitom téma které jsem nakonec zvolil zaznívalo kolem mě pomalu dnes a denně.

Abych tedy upřesnil co konkrétně mě donutilo psát toto téma, byla nevinná slezina po 25 – ti letech naší třídy ze základní školy. Tam jsem s hrůzou zjistil, že téměř všichni mí spolužáci jsou ať šťastně, nebo naopak nešťastně rozvedeni. Samozřejmě, že podrobnější informace o průběhu těchto rozvodů jsem získal od kluků i od děvčat, tak že výsledek byl vždy takový, že dotyčný přišel jak o veškerý majetek, tak hlavně o své děti. A to je hlavní důvod, proč jsem si zvolil téma této diplomové práce. Navíc musím s politováním konstatovat, že pocházím z rozvedené rodiny, kde jsem si vlastně vše sám jako dítě prožil na vlastní kůži.

Obsah mé diplomové práce se ale v průběhu přípravy patrně změnil. Mým prvotním cílem bylo psát o otcích, kteří po rozvodu dále vychovávají řádně své děti. Při shromažďování údajů jsem však záhy potkal otce takové, kteří nejen že nemají děti svěřeny do své péče, ale svádí marný boj o to, aby je mohli dále vychovávat, nebo alespoň občas vídat. Tito otcové se nesetkali se svými dětmi již velmi dlouhou dobu a nemají přes veškerou snahu, ani malou naději, že by se tak v brzké době mohlo stát. Opětovně se domáhají spravedlnosti, ale jejich snaha je bezvýsledná. Jejich děti tak vyrůstají ve svém dětství pouze ve vztahu s matkou a jsou ochuzeny o *plnohodnotný vztah s otcem*. Tato skutečnost mě tedy ovlivnila a přivedla mě tak na myšlenku o problému výchovy dětí v porozvodovém uspořádání. Proto jsem začal psát práci na téma, jako je rozvod v manželství, které je sice dosti běžné, ale svým obsahem se liší proto, že přináší pohled o problematice rozvodů z pohledu otců a jejich dětí. O tom, co můžou na této nepříjemné životní etapě prožít, co znamená rozvod pro vazbu otce a jeho dítěte a možná i jak se pokusit tomu nejhoršímu bránit a udržet rodinu jako takovou.

Rozvod je sám o sobě velmi zátěžová situace a vzhledem k zaběhlému přístupu k porozvodovému uspořádání poměrů, přináší s sebou ještě narušení, ne-li zprerhání vztahů otce s dětmi. Pokud muž o své dítě stojí, vnímá roli otce jako důležitou a přistupuje k ní zodpovědně, nese to těžce a je to pro něj spojeno s řadou dalších životních trápení.

Práce vychází ze skutečnosti *proč nemůžou po rozvodu otcové vychovávat své děti?*

Po rozvodu rodičů jsou v drtivé většině děti svěřovány do **výhradní péče matky** a jejich kontakt s otcem je tak soudem určen pouze na vymezenou dobu.

Současná standardní úprava poměrů po rozvodu ochuzuje mnoho otců o jedno z jejich základních práv, vychovávat své dítě tím, že jim soudy povolují jen minimální kontakt s dětmi, ztrácí otcové v dětských záležitostech autoritu. Už nejsou součástí jejich života, ale pouze příležitostnými návštěvníky. Je přirozené, že otcové stejně jako matky vkládají do svých dětí naděje, chtějí o ně pečovat, chtějí být u toho jak rostou, chtějí jim předávat své zkušenosti, vzdělávat je, pomáhat jim, radit, vést je životem, chránit je, podílet se na utváření jejich osobnosti. Na to jeden víkend za čtrnáct dní neposkytuje dostatek prostoru. Umím si představit, že to řada otců vnímá oprávněně jako újmu, nespravedlnost a snad i životní prohru. Vše však může skončit ještě hůř s daleko vážnějšími následky pro dítě i otce. To v případě, že se matka rozhodne nerespektovat ani omezený kontakt otce s dětmi a jeho uskutečnění brání.

Tato běžná úprava poměrů po rozvodu znamená pro poměrnou většinu dětí jednak razantní omezení nebo také trvalé **přerušování kontaktů s otcem**, které pro děti značí vážné následky v jejich životech. Děti pro svůj přirozený psychosociální vývoj potřebují trvalou účast obou rodičů. Po rozvodu je běžné, že se rodič, který má dítě svěřeno do péče (tedy většinou matka) rozhodne, z nějakých svých důvodů, ukončit veškeré vazby mezi dítětem a jeho druhým rodičem. V některých případech je to i s cílem **odstranit druhého rodiče** úplně z podvědomí života dítěte. Takovému jednání se snaží dosáhnout tím, že zabraňuje styku dítěte se svým druhým rodičem (otcem).

Tento postup je samozřejmě pro dítě nežádoucí a ve své podstatě poškozuje psychosociální vývoj tohoto dítěte. Tento rodič tak omezuje jedno ze základních nároků dítěte, a to je být společně s oběma rodiči a mít užitek z jejich výchovy. Takové jednání musí být proto shledáno za protiprávní. Toto jednání je podrobně ošetřeno jak v zákonech České republiky, tak i v mezinárodních smlouvách a to takovým způsobem, aby byl chráněn zájem dítěte a byl mu uskutečněn současný kontakt s oběma rodiči.

Ochranu zájmů dítěte v rozvodových a porozvodových situacích, které jsou pro dítě velmi zatěžující a ohrožující mají v kompetenci orgány sociálně právní ochrany dětí. Tato instituce by měla svojí pracovní činností usilovat k dosažení práv dítěte a to s použitím veškerých možných zákonných prostředků. Avšak v praxi je ale patrné, že v této oblasti v porozvodové péči z mnohých konkrétních případů, dochází

k řadě rozhodnutí, která mají za následek prohloubení problému ve svěřování výchovy dětí po rozvodu. Tímto se samozřejmě dítě vystavuje dalšímu zbytečnému traumatu a to ze ztráty jednoho z rodičů.

Cílem mé práce je ověřit jaká je běžná praxe při úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu rodičů.

Tímto tématem chci zdůraznit ty **skutečnosti, které se vyskytují při ochraně dětí v rozvodové a porozvodové situaci**, která může svým nežádoucím způsobem ovlivnit způsob života dětí a jejich rodičů.

Diplomová práce se tedy vztahuje k **problematice rozvodu z pohledu otců a jejich dětí**, zkoumá vliv rozvodu na vztah a jeho následky narušení v důsledku porozvodového uspořádání poměrů. Běžná praxe potvrzuje, že právě otcové přicházejí při rozvodu daleko častěji o své děti, ať již v důsledku stanovené soudem nebo záměrné snahy bývalé manželky. To ale v žádném případě neznamená, že se v podobné situaci nemůže ocitnout **žena**, matka. V takovém případě je vývoj dítěte poznamenán jiným způsobem, protože význam matky pro dítě je jiný, ale jde o problém stejně závažný. Rychlá náprava je žádoucí stejně jako v případě, kdy je dítě zbytečně připraveno o otce.

Současně se chci poukázat na **oblast v porozvodové péči o dítě**, o druhy porozvodového uspořádání poměrů a současně nežádoucích jevů, které se při rozvodu vyskytují a jaký způsobem se v této oblasti podílí orgány sociálně právní ochrany dětí.

Úvodní kapitola je zaměřena na rodinu a její význam, kde popisují rozdíly, které se vyskytují mezi mužem a ženou a jejich vzájemných vztahů. S dostupné literatury jsem se pokusil přiblížit problematiku dítěte a jeho rodičů při rozvodu. Zde chci poukázat na **postavení otce v rodině** včetně sociálních změn, kde tato role otce prošla historickou vývojovou řadou. Následující část popisuje úhel pohledu na význam otce v rodině a v návaznosti s tím i postup při svěřování dětí do péče po rozvodu. Zde uvádím na čem je tento **postup svěřování dětí** do péče založen a co je vlastně příčina tohoto **standartního využívání porozvodového uspořádání**, které není dle mého názoru pro děti a jejich rodiče nikterak příznivé.

V další části charakterizují poznatky vyjadřující podstatu a význam vztahů mezi otcem a dítětem v porozvodovém uspořádání. Negativní následky, které má rozvod a současné následující **přerušování kontaktu otce a dítěte** popisují v závěru této kapitoly. Tato část je současně zaměřena na problematiku, která může poznamenat, nebo definitivně zničit, tento vztah s dítětem, pokud rozpory rodičů trvají i po rozvedení jejich manželství.

Určitou pozornost budu věnovat také významu **orgánů sociálně právní ochrany dětí** v řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu. Dále popisuji jakou roli tento orgán zastává při následných sporech o dítě v rozvodovém řízení v ochraně práv dětí a jaké postupy k tomu využívají. Současně rozepisuji kritéria pro posuzování kvality výchovných schopností rodičů a jakou úlohu mají v této oblasti posudky soudních znalců.

Praktická část pak směřuje k provedení sondy v porozvodové situaci u mužů ve vztahu k jejich dětem, kde jsem použil metodu **dotazníkového šetření**, která je orientována na možnost výchovy a sociálního kontaktu **rozvedených otců se svými dětmi**. V empirické části jsem vycházel ze závěrů, že **otcové po rozvodu jednoznačně přichází o své děti**. Proto otázky v dotazníku směřují k názorům respondentům na úpravu poměrů nezletilých dětí v době po rozvodu. Toto šetření je tedy zaměřeno na oblast v porozvodové péči o dítě. Forma dotazníku je stanovena na základě výsledků pretestu. **Cílem** toho dotazníku bylo vytvořit si náhled na porozvodové uspořádání výchovy nezletilých dětí. Veškeré **výsledky** tohoto šetření jsou uspořádány do tabulek a výsledných grafů, kde pro zajímavost uvádím pro srovnání výsledky českého statistického úřadu. Na základě těchto údajů jsem provedl **statistické zpracování** dat s vyhodnocením vyplývajících závěrů. Této části je současně zaměřena i poslední kapitola, kde popisuji metodiku tohoto průzkumu a její samotný cíl.

V závěru praktické části jsem vyhotovil přehled zjištěných výsledků stanovených hypotéz v oblasti porozvodové péči o děti s uvedenými komentáři.

„Lidskému rodu není nic dražšího než děti“

TITUS LIVIUS

TEORETICKÁ ČÁST

1. RODINA

Základní definice pojmu **rodina** je velmi složitá. Odlišuje se podle charakteristického přístupu různých vědních disciplín jako je sociologie, právo, psychologie, nebo demografie. Současně různé oblasti těchto věd přistupují k pojmu rodina nejednotně. Jestli by jsme se ale omezili na psychologické pojetí, nalezneme hned několik definic rodin a to dle různých systémových přístupů (psychoanalýza, behaviorismus atd.). Literatura uvádí několik rozdílných definic a to na základě odlišných aspektů (životních rolí, postojů a komunikace, proces socializace a individualizace apod.).

Proto uvádím několik definic:

Podle psychologického slovníku **Hartla¹ (1993)** je rodina „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.*“

Psychologický slovník označuje rodinu jako nukleární, která prosazuje pouze otce, matku a děti a rodinu širší. Další částí rodiny je i další příbuzenstvo (prarodiče, strýcové, tety, bratřenci, sestřenice apod.)

Výrost² (1998) popisuje v knize Aplikovaná sociální psychologie definici, kde rodina je „*Institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistuje pokrevní pouto, a z jejich dětí.*“

Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.“

Řezáč³ (1998) uvádí definici rodiny v knize Sociální psychologie, jako „*intimní vztahový systém časoprostorově ohraničený a vyznačující se relativní trvalostí.*“

---

¹ HARTL, P. *Psychologický slovník*. Praha : Nakladatelství Budka, 1993.

² VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha : Portál, 1998.

³ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno : Paido edice pedagogické literatury, 1998. s. 25.

Rodina je tedy skupina, která svým členům umožňuje takovou akceptaci jejich životních potřeb, které jsou nedílnou součástí ochraňujícího prostředí jak hmotné, tak sociální a uskutečňuje její vzájemnou podporu při pronikání do životních sfér.

1. 1 Rodina a její funkce

Rodina jako taková se vyvíjí v závislosti se společenskými změnami a přeměnou kulturních faktorů, které formují jak postavení rodiny v naší společnosti, tak i vnitřní vztahy této rodiny. Proto současná moderní rodina ztratila některé své dřívější funkce a to tak, že tyto funkce pouze pozbyly (popř. získaly) na důležitosti. **Výrost (1998)** uvádí **čtyři** základní funkce⁴:

Funkce reprodukční

Rodina předává lidský život a poskytuje dorost národu a státu. Tím se obnovuje a zvětšuje lidská společnost. Působení rodiny ve smyslu předávání života a služby životu je třeba řídit a usměrňovat. Současná rodina při plánování počtu dětí vychází z úvahy, kolika dětem může zajistit podmínky k vyrovnanému a důstojnému rozvoji, přiměřenému společenskému postavení a kulturní úrovni rodičů; dále pak vychází z úvahy, kolik si může dovolit dětí, aniž by to pronikavě narušilo úkoly rodiny v širší společnosti.

Funkce materiální

V minulosti byla více zdůrazňována než nyní, proto že v současnosti již funguje systém sociálních podpor a tudíž slabší členové rodiny nejsou tak závislí na silnějších jedincích.

Funkce výchovná

Rodina formuje v dítěti veškerou orientaci o okolním světě. Chová se jako regulátor, který ovlivňuje a potlačuje nežádoucí činnost. Tato činnost probíhající v rodině utvoří zcela ojedinělé prostředí pro utváření postojů ke světu, blízkému okolí a konečně k sobě samému. Podílí se na tvorbě hodnotových orientací, tvoří podstatu pro projektování vlastního já, je to jaká si koncepce vlastního života.

---

⁴ VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998.

Funkce emocionální

V této oblasti je rodina ojedinělá a nenahraditelná pokud ale rodina plně funguje. Rodina umožňuje v potřebách svých členů řadu uspokojení, jakou jsou různé společné plány, podpora a pomoc, společenské rituály apod. V případě, že je rodina disfunkční, stává se potom tato oblast značně zraňující.

Proto aby rodina plnila uvedené funkce je třeba přítomnosti všech jejích členů. Vzhledem k dítěti tedy hlavně obou rodičů. Je všeobecně známo, že absence jednoho z rodičů je pro sociální i emocionální vývoj dítěte velmi škodlivá a snad ani nemůže projít bez následků. Pokud je rozpad rodiny neodvratitelný, je třeba udržet vztahy mezi oběma rodiči a dítětem na nejvyšší možné úrovni, aby zůstalo zachováno co nejvíce z výše zmiňovaných funkcí.

1.2 Rodina v současné době

Současná moderní rodina se od té dřívější rodiny **podstatně odlišuje**. V dnešní rodině jsou ve vyspělém světě shodné některé charakteristiky, dle nichž lze alespoň z části objasnit rodinnou nestabilitu k dnešní hektické době. Každá tato nestabilita vnáší ve svých důsledcích mnoho problémů, kde je i problematika porozvodové péče o děti, která je v současné době jedním z nejrozšířenějších problémů naší společnosti. Česká republika má navíc rozvodovost vysokou a to jak v celosvětovém měřítku, tak i ve srovnání s Evropou.

Charakteristické znaky současné české rodiny, na které se zaměřuje **Výrost (1998)** a současně je rozpracovává ve své **publikaci**⁵, kde z nich uvedu ty, které podle mého názoru bezprostředně souvisí s problémem rozvodovosti :

- *zaměřenost na zájem jednotlivce, kde chybí očekávání trvalosti vztahu, jenž jedinec se nechce obětovat zájmu rodiny, nechává si prostor pro změnu a to na základě svého svobodného rozhodnutí,*
- *zralost partnerů při první intimní zkušenosti je často pouze biologická, ne psychologická, toto je významný problém dnešní generace,*
- *omezování jakýchkoliv kontaktů a vztahů mezi partnery, dětmi a rodiči následkem současného životního stylu,*

---

⁵ VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998.

- *vysoká celospolečenská tolerance vůči rozvodům; nastupující liberalizace postojů k rozvodům v dnešní době upevňuje představy, že rozvod je nejschůdnějším řešením nespokojenosti s momentálním stavem manželství.*

V moderním světě se **role rodiny** uvolňuje právě v souvislosti s majetkoprávními vztahy. Žena během dvacátého století získala značnou samostatnost osobní, finanční a společenskou, dokonce nepovažuje za nutné udržovat vztah s mužem kvůli společné výchově dětí. V naší zemi se rodina v tradičním pojetí rozpadá zhruba od sedmdesátých let 20. století, kdy došlo k definitivnímu překonání společenskému odsudku rozvodu. Důsledkem je generace již dnešních čtyřicátníků a padesátníků, kteří z rodinného prostředí neznají některé vzorce chování, protože je nemohli odpozorovat z interakce a komunikace vlastních rodičů. Nedokážou řešit vlastní problémy, nebyli vedeni k úctě vůči partnerovi, k důsledné a odpovědné výchově dítěte a ani k úctě k vlastním předkům. Nemohli tudíž nic z toho předat dál a jejich potomci se rozvádějí také. Nyní vyrůstá **třetí generace**, která se hůře orientuje v takzvaných tradičních hodnotách, ale možná právě proto je vědomě hledá. Situace je složitější o vlivy totalitních systémů, kdy se sice rodina měla stát bezpečným územím, ale už v sobě nesla rozkladné prvky zvenčí.

V současnosti mnoho odborníků i laiků pochybuje o schopnosti dalšího setrvání **tradiční rodiny**,⁶ ale zkušenosti ukazují, že pokud je pominuta hmotná stránka existence jako prvořadá, potom se stává důležitou péče o děti a jejich výchova v tradičním smyslu. Dítě potřebuje znát vzorce chování, jaké se mimo úplnou rodinu, pokud možno i s širším okruhem příbuzných, nikdy později nemůže doučit.

1.3 Rodiče a jejich děti

Jsem nesmírně vděčen svým rodičům za jejich lásku a oporu, kterou mně nepředstavitelně pomohli v mé životní cestě, ale současně i v mnoha ohledech navzdory své lásce neúmyslně ublížili. A právě tím, že jsem si zahojil své rány z dětství, mohl jsem se stát **lepším rodičem**. Uvědomil jsem si, že se snažili ze všech sil, ale že pokud jde o potřeby dětí, měli jen omezené vědomosti. Tím chci říci, když se rodiče při výchově dětí dopouštějí omylů, neznamená to, že by své děti nemilovali, ale že to zkrátka lépe nedovedou. Mí rodiče pocházejí z dělnické vrstvy, tak že jejich způsob

---

⁶ VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998.

výchovy se odvíjel i tímto směrem, tj. vyčerpaností z pracovního úsilí a současně i vlastním nezájmem o sebevzdělávání. To vedlo k řešení konfliktů spíše silou, než psychologicky a rozumnou úvahou.

Nejdůležitější součástí **rodičovství** tvoří láska a vynakládání času a energie na podporu svých dětí. Avšak láska, ta sama o sobě nestačí. Pokud rodiče nepochopí specifické potřeby svých dětí, pak těžko dokážou dětem poskytnout právě to, co současné děti potřebují. Rodič sice může **zahrnout dítě láskou**, ale ne tím způsobem, jenž je pro vývoj dítěte nejpřínosnější.

„Když rodiče nepochopí potřeby svých dětí, těžko jim pak mohou poskytnout účinnou oporu.“⁷

Všechny **děti se rodí** dobré a nevinné. V tomto smyslu naše děti skutečně pocházejí z nebe. Každé dítě je výjimečné a jedinečné. Přichází na svět vybavené svým konkrétním osudem. Pro rodiče je nejdůležitější poznat, respektovat a posléze podporovat přirozený a jedinečný proces růstu jejich dítěte.

Naše děti nepotřebují, abychom je vylepšovali, jsou však závislé na naší podpoře, díky které se mohou rozvíjet a to ostatní už zvládnou samy. Je zbytečné zatěžovat si hlavu úsilím vypěstovat v dětech dobro, spíš si musíme uvědomit, že naše děti už dobré jsou.

O to horší je proto pro každé dítě ta situace, kdy v rodině nastává rozvod. Rodiče by si měli právě hlavně uvědomovat, že jejich **osobní spory** by neměly ve větší míře zasahovat do výchovy dětí a to z hledisky jejich vývoje. Každé rozvrácené manželství samozřejmě nese určité dopady na psychiku dítěte, ale i když spolu partneři dále nežijí, měli by zůstat stále rodiči. Nepochopí-li pak rodiče, že jejich děti se vyvíjejí přirozeně, způsobují potom svým rozhodnutím dítěti pocit zoufalství, zklamání a strach, kde tímto nevědomky brzdí jisté oblasti vývoje. Výsledkem je potom nejen **zoufalý rodič**, ale i **nešťastné dítě**, které vycítí, že s ním není něco v pořádku.

My rodiče máme za úkol **pomáhat dětem** v překonání těch překážek, které jsou u každého z nich jiné a ne jim ještě tyto překážky nastrčovat prostřednictvím nevyřešených sporů mezi rodiči dítěte. Proto jako rodiče můžeme našim dětem pomoci, ale těžko za ně můžeme vyřešit jejich konkrétní problémy a překážky. Jakmile toto jednou pochopíme, tak nám odpadne spousta starostí, protože přestaneme své děti předělávat a dovolíme jim pak, aby byly samy sebou. Pokud budem ke svým dětem

---

⁷ GRAY, J. *Děti jsou z nebe*. Praha: Práh, 2000. s.18.

přistupovat s klidem a důvěrou, děti pak budou moct o to více důvěřovat samy sobě, svým rodičům i neznámé budoucnosti. Rodič má dítěti hlavně pomáhat a ochraňovat ho, kde tato role je odpradáвна přisouzena otci. Tato úloha zahrnuje tu nezbytnost překonávání překážek u dítěte, která mu pomůže najít podporu, bez níž se neobejde a tím zároveň rozvine **osobnost dítěte** a jeho charakter, kterým bude dál vychovávat své děti a tím i další populaci lidského rodu. Nesmíme nikdy zapomenout na to, že každé dítě má svou jedinečnou kombinaci silných a slabých stránek a my na tom nic nezměníme. Přesto musíme dbát na to, abychom svým dětem poskytli příležitost k co nejlepšímu rozvoji.

1.4 Dílčí závěr

Naším rodičovským posláním je **podporovat děti** všemožným způsobem, abychom jim umožnili zdravě sílit. Děti svůj proces vývoje nezvládnou samy. Jakmile ale do tohoto procesu jejich vývoje zasáhne ať pozitivně, nebo negativně, tak automaticky děti oslabíme. Největším zásahem do dětské psychiky je proto **rozpad manželství** a ztráta jednoho z rodičů.

„Mnoho mužů, kteří neplní svou rodičovskou roli, ani netuší o kolik radosti se tím připravují.“⁸

Svobodný západní svět prožívá krizi rodičovství. Každým dnem narůstá trestná činnost páchaná dětmi a mladistvými, kteří pocházejí právě z rozvedených manželství. Někteří rodiče jsou přesvědčeni, že tyto problémy plynou z přílišné volnosti dětí dávanými rodiči, aby vykompenzovali stres, kterým dítě prošlo při rozvodu jejich rodičů. Jiní se spokojí s tvrzením, že na vině jsou zastaralé výchovné metody a další zase věří tomu, že za vznik problému mohou negativní změny v nové společnosti. Mým názorem, ale je ta skutečnost, že větší **negativní dopady** vznikají u těch dětí, kterým je po rozvodu jejich rodičů bráněno ve styku s otce. A to z důvodů, kdy otec dítěte plní funkci výchovnou, ochrannou a zároveň kontrolní. Tato složka výchovy se často matkám vymyká z jejich pozice. **Rodiče** si tedy musí uvědomit, že kromě snahy změnit společnost, by se měli snažit o výchování silných, sebevědomých, vstřícných a chápavých potomků.

---

⁸ GRAY, J. *Děti jsou z nebe*. Praha: Práh, 2000. s. 20.

„Děti budou naslouchat svým rodičům, když se rodiče naučí, jak naslouchat svým dětem.“⁹

I když ale budeme postupovat ve všem správně, tak nesmíme zapomínat, že děti nejsou dokonalé. Každý potřebuje dělat chyby a chvílemi i stagnovat ve vývoji, prožívat si své problémy a překážky a to z důvodu, aby si vybudoval svůj osobitý charakter, své nadání a silné stránky své povahy.

Děti neodmyslitelně potřebují **podporu obou rodičů**, kde přicházejí na svět vybaveny vším co je motivuje k učení a dělají tak všechno, co od nich život očekává. Nesnažme se proto námi chybnými rozhodnutími bránit dětem v této cestě životem.

Další kapitola je zaměřena na **úlohu otce** v životě dítěte, jeho postavení a významu jak v rodině, tak i ve společnosti. Jak je chápán mužský vzor u dítěte a jaké jsou proměny ve vývoji dítěte bez výchovného aspektu otce v porozvodovém uspořádání.

„ Dítě považuje to, po čem prudce touží, za něco, co mu patří.“

JEAN PAUL

---

⁹ GRAY, J. *Děti jsou z nebe*. Praha: Práh, 2000. s .25.

2. OTEC A JEHO VLIV NA VÝVOJ DÍTĚTE

Tak jak se úloha otce v rodině postupem času přetvářela, dovršil se vývoj až ke vzniku kultu mateřství, který otcům přisuzoval téměř nulový význam. Podstatným úkolem pro otce bylo pouze zabezpečení finančních prostředků pro rodinu. Jinak role otce v životě dítěte byla chápána za nepodstatnou a jeho přínos k výchově za takřka bezvýznamný.

V sedmdesátých letech byla oblast v **porozvodové péči** a práce dětských psychologů jako taková, formována tímto **kultem mateřství**. Tento vliv trval několik desítek let a nabýval stále větších parametrů. S otci se takřka nepočítalo ani při psychologických výzkumech ani při klinické práci s dětskými klienty. Až v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let podstatná část vědců věnovala velkou pozornost této problematice a začala se zabírat výzkumem vlivu otce na výchovu dítěte.

Výsledky těchto výzkumů přinesly řadu potvrzení o hypotézách, kde význam nezastupitelnosti a současně i **nepřítomnosti otce** při utváření osobnosti dítěte přináší řadu nebezpečí. V následující části uvádím několik **oblastí dětského vývoje**, kde se otcovský faktor ukázal velmi podstatný. Je ještě důležité připomenout, že vliv otců na syny a dcery je značně rozdílný.

Pokud není uvedeno jinak, pochází informace o výzkumech a jejich výsledcích z knihy **Warshaka¹⁰(1996)** *Revoluce v porozvodové péči*, kde je řada výzkumů ilustrována *kazuistikami*¹¹ podrobně popsána včetně s použitím různých postupů, metod a systémových nástrojů.

2.1 Narození dítěte jako velký zlom v partnerském vztahu

Po **narození dítěte** v partnerství nastanou velké změny. Křehký novorozenec se stává především předmětem péče matky. Otcové bývají často z tohoto tajemného vztahu matka-dítě vyloučeni. To má několik důvodů. Jedním z nich je pracovní vytíženost otců, která se někdy zvýší tak, aby částečně nahradila absenci příjmu ženy. Tím pádem mívají na svého potomka čas až večer po návratu ze zaměstnání. Malé dítě v této době někdy už spí nebo je unavené a nepříjemné. Otec se tak po nějaké době může cítit jako cizinec.

---

¹⁰ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996. s. 17.

¹¹ **Kazuistika** (z latinského *causa* - „důvod“, odvozeně „případ“) je pojem označující původně posuzování jednotlivého případu, zpravidla místo teoretické analýzy pojmových znaků (například raná římská právní kazuistika). Ve vztahu k moderním vědám užíván jako synonymum pro *případovou studii*. Kazuistika se objevuje především v lékařské psychologii a právu.

Dítě dělá pokroky, které otci unikají. Dalším významným důvodem **vyhoštění** je přístup, že **matka má přirozeně k dítěti blíže** a že by se otec neuměl o dítě správně postarat. Tento přístup sdílí často matka. Projevuje se narážkami typu: „*Ukaž, já to radši udělám sama.*“ „*Jak ho to proboha držíš.*“ Je pravda, že otcové při prvním kontaktu vypadají někdy dosti neohrabaně. To souvisí s jejich dosavadní zkušeností, během které se nejspíš, na rozdíl od žen, nemuseli starat o mladší sourozence nebo jiné příbuzné. Tyto důvody popisuje **S. Biddulph**, jako „*otcovská neohrabanost.*“¹² Jednou z příčin naší bezradnosti je nedostatek vhodných příkladů, kde mnoho mužů mělo otce, kteří se ve výchově příliš neangažovali a svým synům se jevíli jako cizí pánové šustící novinami v rohu obývacího pokoje a občas kvůli něčemu rozčilení. Neměli jsme zkrátka dost vzorů, od nichž bychom se mohli **otcovskému chování** naučit. Z toho vyplývá, že je možné změnit schopnost mužů starat se o své potomky. Jde jen o zkušenost, kterou otcové musí získat, a dovednosti, které se mohou naučit, stejně jako se je během života učily ženy. Velkou roli hraje i zmíněná nedůvěra okolí a samotného otce, která znesnadňuje jeho pokusy pečovat o svého potomka. Není divu, že i otcové, kteří by o podíl na péči stáli, raději zůstávají ve své **roli pasivních členů** pozorujících komunikaci matky a dítěte.

Má opravdu novorozenec k matce blíže?

V současnosti je stále diskutovaná otázka, jestli má dítě k matce blíže. Nedílnou skutečností je, že dítě se v těle matky devět měsíců vyvíjí. Během tohoto vývoje dostává z matčina těla vše, co potřebuje. Proto se dá zcela neodvratně konstatovat, že po tuto dobu má dítě opravdu k matce blíže, protože je **součástí jejího těla**. Zároveň je i podloženou pravdou, že ještě před narozením je dítě schopno rozeznat různé hlasy. Tímto může vnímat i hlas otce a současně se s ním ztotožňovat. Po narození dítě potřebuje **soustavnou péči**, potřebuje uspokojovat své **základní potřeby** jako je jíst, pít, mít pocit kontaktu a bezpečí. Prvního půl roku svého života dítě vnímá pečující osobu nebo osoby jako nějaké prostředí, které ho obklopuje a chrání. To znamená, že není schopno nerozeznat, která osoba o ně zrovna pečuje. Dítě pociťuje hlad a žízeň jako určité napětí, což reflexivně vyvolává pláč jako projev nespokojenosti. Když se pak dostaví ukojení této potřeby (tzn. dítě dostane najíst), dítě je opět klidné a spokojené. Zásah těchto pečujících osob vnímá tedy jako reakci vnějšího prostředí

---

¹² BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999.

vyvolané jeho pláčem. Pokud je toto prostředí fungující a pro dítě chápavé, dítě se dobře vyvíjí. Zhruba okolo **sedmého měsíce**, jak uvádí **Krejčířová¹³ (1998)** si dítě začíná tvořit specifický vztah ke své pečující osobě. Tento vztah je velmi významný pro jeho zdravý vývoj. To znamená, že dítě se učí **vnímat tu osobu**, která o něj projevuje nejvíce péče a se kterou pak tráví nejvíce času. Tím chci naznačit, že se nemusí vždy jednat o matku, ale klidně o otce nebo jinou pečující osobu. V chování a jednání dítěte se tato skutečnost projevuje tím, že dítě vyžaduje právě přítomnost této dotyčné osoby. K tomuto poznání významně přispěl psychoanalyticky zaměřený badatel **René Spitz**.¹⁴ Další provedené výzkumy tuto hypotézu plně potvrzovaly. Je proto nutno konstatovat, že se v literaturách právě zdůrazňuje jeden vztah, který dítě spojuje s pečující osobou. Je proto kladen důraz na funkci tohoto **prvního vztahu**, díky kterému se dítě v podstatě učí vytvářet další vazby k okolnímu světu. Snažil jsem se v různých literaturách a odkazech zjistit něco podrobnějšího o výzkumech, které by zjišťovaly takový průběh, když se o starají dva lidé rovnocenně, ale bohužel nic konkrétního jsem neobjevil. Je to snad zřejmě dáno běžným pojetím, že s určitostí v prvním roce je to hlavně matka a to biologická či adoptivní, kdo vlastně o dítě pečuje. Samozřejmě jedním z hlavních příčin proč se o dítě nemohou starat oba rodiče je ten, že by si to nemohli z finančních důvodů dovolit. S tím se ztotožňuje možnost, že z hlediska využití pracovních sil by stejná péče obou rodičů byla posuzována jako nežádoucí. Proto je tedy možno chápat pouze jako účel zdůrazňování potřeby jednoho **vnímavého rodiče**, který se tak bude starat o dítě. Toto však není pro vývoj dítěte žádoucí. Dítě je totiž již v sedmém měsíci schopno udržovat více vztahů, jak uvádí **Smahel¹⁵ (1995)**. A konečně v roce a půl má téměř třetina dětí vytvořen již svůj vlastní vztah k babičce a dědečkovi, k sousedům a dalším vzdálenějším osobám.

2.2 Ranná péče dítěte

Děti od narození hlavně potřebují „**řádnou jistotu ve vztazích ke svým lidem.**“¹⁶ Od prvních dnů navazují **úzký kontakt s oběma rodiči**. Pocit jakési jistoty

---

¹³ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Grada, 1998.

¹⁴ **René Spitz**, dětský psychoanalytik, prohlásil před půlstoletím: "Z dětí vychovávaných bez lásky vyrůstají dospělí jedinci plní nenávisti." Ta může mít podobu agrese vůči sobě samému i vůči druhým, agrese nepřímé i přímé. Že jí přibývá netřeba dokazovat.

¹⁵ SMAHEL, R. *Domov prožít - domov vytvářet*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995.

¹⁶ BERNEOVÁ, P., SAVARY, L. *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti*. Praha: Portál, 1998. s. 6.

a bezpečí hledají jak u své matky tak u otce. Ke vzniku tzv. základní důvěry je potřeba, aby rodič byl schopen rozpoznat signály dítěte a samozřejmě adekvátně na ně reagoval, tedy v pravý čas a správným způsobem uspokojoval potřeby dítěte. Jen tak získává dítě nesmírně důležitou jistotu v to, že svět je pro něj bezpečné místo, a že se může na své blízké spolehnout. Vytvoření tzv. „*bazální důvěry*“¹⁷ je charakterizováno jako základní kámen v **osobnostním vývoji** dítěte. Právě v této souvislosti se jednoznačně hovoří o matkách, jako primárních zdrojů pocitů bezpečí. Výzkumy však prokázaly, že i muži jsou stejně vnímaví k impulsům nespokojenosti kojenců a reagují na ně obdobně jako ženy. Jsou schopni dokonce rozlišovat stejně jako ženy různé typy pláčů novorozenců. Dokáží tedy rozeznat co dítě momentálně potřebuje a jsou schopni tyto potřeby vyplnit. Muži jsou obdařeni stejnými dovednostmi a návyky související s péčí o dítě, jsou tedy i stejně kompetentní v pečování o novorozence stejně dobře jako ženy.

Tato zjištěná skutečnost se dá stručně shrnout slovy **Matějčka**¹⁸ (1994):

„Mateřské chování a postoj vůči dítěti není omezen pouze na biologické matky, nýbrž jde o univerzální chování všech lidí. Také otcové, jiní muži a dokonce již děti v pozdním školním věku jsou schopni uskutečňovat toto typicky mateřského chování.“

Již nemluvnata navazují **citová pouta** i se svými otci. Toto se děje přibližně v tutéž dobu, kdy se vytváří stejná pouta k matkám. Interakce mezi otcem a dítětem je sice jiná, než interakce mezi matkou a dítětem. Je tzn. kvalitně odlišná. To však neznamená, že by byla o něco méně významná. Otec totiž přistupuje k dítěti s **odlišnými záměry** než matka. Matky chtějí své děti především chránit, a to aby je udržely ve svém bezpečí, mohou někdy zabraňovat jejím poznávacím aktivitám. Muži mají oproti tomu tendenci si více s dítětem hrát, podporují jeho zvědavost, tvořivost a odvahu.

Otec je první muž

Oba rodiče hrají od narození dítěte zcela nezastupitelné role. Vůbec neplatí, že matka nejdřív pečuje o své dítě a až později přichází otec. Oba dva musí stát u dítěte ihned a každý hraje svoji trochu odlišnou roli, i když dělají totéž. Pečují tak o své dítě, každý svým způsobem.

---

¹⁷ **Bazální důvěra** - je pojem pro označení důsledků dobré a špatné mateřské péče. Bazální důvěra, jež je prvním z osmi Eriksonových *Stádií člověka* a odpovídá *orální fáze klasické teorie a primárnímu ontologickému bezpečí existencionalistů*. V některých ohledech odpovídá *paranoidní úzkosti*.

¹⁸ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 1994. s. 52.

Otcova **aktivita** má trochu jiný charakter a dítě od mládí vtiskává do svého mozku model mužského chování. Otec koupe dítě mužským způsobem, je možná i trochu neohrabaný, ale chová se jako muž. Jinak dítě hýčká, jiným způsobem ho krmí než matka a také si s ním odlišně povídá. Dítě nejen že **citlivě rozlišuje ženské a mužské chování**, ale i samo se učí jak se chovat. Chlapec má usnadněnou roli v tom, že se snadněji stává mužem, kdežto dívka se na svém otci učí rozumět chování mužů a odráží v otci i svoji ženskost. Právě nejranější dětství je v tomto učení nejcitlivější. Svět je přece polární, je v něm černá a bílá, muž a žena. Každá polarita je i zárukou **harmonie**. Přitom to není polarita typu dobro a zlo.

Matka je zdrojem pohody a rodinného tepla. Otec je optimistický a vyrovnaný zdroj jistoty a bezpečí. Každý rodič má své typické způsoby chování, nechtěně buduje i harmonii v dítěti, samozřejmě chování obou musí být pozitivní a dítěti emocionálně vstřícné.

Otec je a musí být prvním mužem v životě každého dítěte. Někdy dokonce je i otec prvním mužem, který narození svého dítěte vidí. V některých případech má toto pro jeho rozvoj otcovství neobyčejně významný vliv. **Täubner¹⁹(1993)** uvádí, že je naprosto bezpečně dokázáno, že **neúčast otce** při výchově dítěte od nejtělejšího věku může deformovat zdravý vývoj dítěte i jeho dospělou životní orientaci. Příklady ze života je obrovské množství. Täubner odkazuje na tuto skutečnost, kdy jako jedny z nejtragičtějších příkladů jsou děti, které se narodily během války, nebo po válce a jejich otcové ve válce zahynuli.

Matka je model ženy

Co vlastně představuje matka pro své děti z hlediska budoucí dospělosti? Jednoznačně je zde proces **identifikace** s ženskou či mateřskou rolí. Pro malé děti je matka tím vším co vlastně mají. Dívky potom po celý svůj dětský život vrůstají do ženské role. Některé formy ženského chování jsou vrozené, ale daleko větší část veškerého chování se musí dívka, ale i chlapec naučit. Dívky logicky napodobují nebo se ztotožňují s tím, kdo je u ní nejbližší a koho má tak nejraději, tj. matka. Dívky se nejprve od matek učí něžnému a chápavému chování a ženskému způsobu řešení situací nebo problémů. Dívky tak proto velmi ostražitě sledují matčiny reakce na všechny situace a modely matčina chování si tak hluboko vtiskává do podvědomí.

---

¹⁹ TAUBNER, V. *Rodiče v krizi*. Neratovice: Šorel, 1993

Jednou je totiž také sama použije. Něžnou a typicky **ženskou strategií** se dívka naučí stejně dobře, jako agresivní chování emancipované ženy. Jde o věno, které si dcera odnese pro svého budoucího manžela. Proto i v porozvodovém vztahu svých rodičů dávají dívky přednost výchově matkám, jak otcům. Všimějme si proto jak se k nám mužům a otcům chovají naše dcery, často bývají docela kvalitními kopiemi našich manželek. Myslím, že by i budoucí nápadníci měli sledovat chování svých dívek k jejich otcům. Možná, že by se pak snadněji rozhodovali.

Některé dívky mohou muže vidět jako zdroje **pocitů bezpečí**, jako charakterní pracovitě a veselé bytosti, nebo naopak jako příživníky a lenochy. Tím nechci říci, že nejsou muži, na které tyto charakteristiky neplatí. Potíž je v tom, že postoj a životní styl pro své volby si dívky skutečně formují převážně podle **postojů své matky**.

Intelligence

Z výše zmíněného odlišného rozdílu v přístupu otců a matek k spontánním poznávacím aktivitám dítěte lze tedy usuzovat, že právě pro vývoj kognitivních schopností dítěte je úloha otce značně opodstatněná.

Pevný **kontakt mezi otcem a dítětem**, a to i během novorozence, může do značné míry ovlivňovat vývoj intelektu dítěte. **Otec pomáhá** svému synovi dosáhnout ve škole jeho intelektového potenciálu tím, že je dítěti vzorem jako typický příklad muže, který úspěšně působí i mimo domov. Tentýž otec nebude mít na intelektový vývoj svého syna ten stejný vliv, pokud mu nebude nablízku.

Také u dívek se prokázalo kladné působení podporujícího otce na jejich intelektový vývoj. Stále více úspěšných žen přiřazuje své úspěchy k **otcovské inspiraci**.

Celkově je známo, že děti, které mají častý kontakt se svým otcem, prospívají ve škole lépe ve všech předmětech, než děti kterým toto citové pouto chybí. Otec nepochybně ovlivňuje a motivuje dítě ke vzdělání a působí na rozvoj různých složek intelektu.

Nové vazby s vrstevníky

Osamostatňování se od rodičů probíhá v různých stádiích v průběhu **celého vývoje** dítěte. Již v útlém věku, kdy ještě nehovoříme o navazování **vztahů s vrstevníky** či jinými dospělými lidmi, se děti učí snášet dočasnou nepřítomnost svých rodičů. Samozřejmě, že i v tomto období lze sledovat značné rozdíly mezi dětmi vztahující se

s působením vlivu otce. Ty děti, o něž se jejich otcové pečlivě starají, snáší snadněji **stres**, když jsou samy ponechány s osobou kterou neznají.

V pozdější době je pro děti více důležitější kontakt s vrstevníky a uplatnění se ve **vrstevnické skupině**. Synové, kteří nemají své otce, nebo jejichž otcové jsou větší dobu nepřítomni, takřka nevycházejí se svými vrstevníky, jsou psychicky labilnější a méně asertivní. V jisté fázi pak vzniká větší závislost na svých spolužácích. Častěji se u nich projevuje pocit izolace, osamělosti a odcizení.

V **adolescenci** by se děti měly začínat postupně odpoutávat od svých rodičů. Děti vychovávané matkou s tímto mívají častější problémy. Vzniká u nich prakticky nadměrná závislost na matce. Buď se potom vyhýbají osamostatnění nebo opakem se o něj snaží neadekvátním způsobem. *„Bez otcovy přítomnosti je pro děti nesnadné dosáhnout nezávislosti v psychické pohodě.“*²⁰ Otec napomáhá dětem tak, že jim svojí přítomností vytváří bezpečný na matce nezávislý vztah.

Vznik vztahu k druhému pohlaví

Hlavním úkolem období adolescence je vytváření vztahu k příslušníkům druhého pohlaví. Ale současně již **předešlý vývoj**, kde dochází k částečnému přijímání sexuální role, je pro úspěšné zvládnutí této životní cesty rozhodující. Na průběhu celého vývojového procesu se odráží jak vztah tak i intenzita s otcem.

Pro chlapce je otec **symbolem mužnosti**. *„Identifikace chlapce s otcem je základním prvkem umožňující přijetí mužské role. Otec je vytváří výrazný impuls pro sociální učení dítěte, podílí se na vytváření sexuální role.“*²¹ U **hochů vyrůstajících bez otce** se zvětšuje riziko nejistoty **maskulinní identity**.²² Chlapci si tak neosvojují typické mužské chování, kterým je například klasický mužský způsob řešení zátěžových situací apod. Z tohoto nakonec může vzniknout určitá citová nezralost spojená se vzorcem chování obsahující prvky závislosti a pasivity. Toto jednání se navenek projevuje určitou agresivitou. Podporující a vždy dostupný otec s pevným vztahem se svým synem, zvyšuje tak jeho naději na úspěšný vztah a manželství.

---

²⁰ MERTIN, V. *Na co se často ptáte. Ze zkušeností dětského psychologa*. Praha: Scientia, 2004. s. 22.

²¹ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. s. 46.

²² **Maskulinita:** neboli mužství, tradičně pojaté mužství je chápáno jako protiklad ženství. Gender je chápáno jako představy vytvořené společenskými očekáváními a podmínkami, nikoliv biologickými danostmi. Jinými slovy jsou mnohem více výsledkem společenské moci a jazyka než přírody a “přirozenosti”. Tak jako nelze prvky femininity spojovat jen s ženami, není možné projekty maskulinity spojovat výhradně s muži, a to ani v obecném, natož pouze v heterosexuálním smyslu.

Současně ale i v životě dívky hraje otec nenahraditelnou úlohu. „*Od nejtělejšího věku dívky se snaží vytvářet a modelovat její představu o mužském a partnerském chování.*“²³ Pro dívky je otec charakteristickým prvním mužem v jejich životě. Přítomnost otce a jeho angažovanost je rozhodujícím formativním faktorem pro jejich budoucí postoj k mužům i partnerství jako takovému. Během výzkumů bylo dokázáno, že dívka, která neměla před dospíváním, nebo v průběhu něho pozitivní a přínosný vztah se svým otcem, bude mít v budoucnu sklon k nejistotě ve vztahu s muži. Často **dívky z rodin bez otce** mívají jisté obavy a pochybnosti o své atraktivnosti jako ženské partnerky. Hůře také hledají naplnění a uspokojení v lásce. Jednoznačně schopnost ženy vytvořit si úspěšný manželský vztah je pak zvýšena tím, když si sama prožila vřelý citový vztah se svým otcem.

Sociabilita a delikventní chování dětí z neúplného manželství

Typy osobnosti se sníženou mírou sociability a současně i osobnosti, jednající asociálně až delikventně mají mnoho společného v charakterových rysech. Projevují se **sníženou úrovní svého morálního vývoje**. Tím se jednoznačně u těchto jedinců projevuje nižší odpovědnost za své činy, horší sebeovládání, větší agresivita a jiné negativní vlivy působící na formování osobnosti. Tyto charakteristické vlastnosti se projevují v návaznosti na průběh **vývoje dítěte**. Neodvratně na tuto skutečnost má i vliv rodinné prostředí, kde dítě vyrůstá. Poznatky z praxe, které se zaměřovaly na tuto oblast, ukazují jednoznačně v neprospěch dětí vyrůstajících pouze s jedním jeho rodičem (v naprosté většině s matkou), tímto nemám ale na mysli, že by vliv výchovy matkou měl negativní dopad na dítě. Zdaleka to není podmínkou, že nezáměr otce musí zákonitě vést k asociálnímu chování u těchto dětí, lze však podotknout, že starostlivý a angažovaný otec ve značné míře **napomáhá k prevenci** asociálního chování.

U dětí, kterým se otcové podstatně více věnují výchově a dávají i tím tak najevo svou přízeň svým soustavným projevem, potom se přirozeně toto jednání odráží v celkové odpovědnosti v jejich životech.

Chlapci, kteří vyrůstají bez otce jsou méně morálně zralí, a jsou pochopitelně agresivnější než chlapci, kteří jsou otcem vychovávaní. U dívek se takové rozdíly nevyskytovaly a nebo nebyly nějak výrazně zjištěny. Zkoumány byly tyto zásadní

---

²³ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. s. 28.

oblasti morálního vývoje uvádí Vágnerová²⁴ (1996): jaký je pocit viny po provinění, přijetí výčitky za špatný čin, poslušnost vůči pravidlům a internalizované morální normy.

U angažujících a pečujících otců je větší pravděpodobnost toho, že vychovají své děti a adolescenty s patřičnou kvalitní vysokou morální úrovní.

Osoby s asociálním chováním se charakteristicky projevují jako málo empatické. Tato schopnost vcítit se k druhému člověku je jedním z vysoce pozitivních osobnostních rysů jedince. Bylo zjištěno, že v dospělosti jsou empatické ty děti, které v dětství trávily většinu času jak s otcem, tak i s matkou. V případě ztráty jednoho z rodičů je tato vlastnost dosti potlačována, kde se tato zkušenost potvrdila ve větších případech bez přítomnosti otce.

Celkově proto udávají odborníci nepřítomnost otce v rodině za rizikový jev. *„Děti vychovávané pouze jedním z rodičů (ve všech zemích jsou to ve zdrucující většině matky) mají o značně horší výsledky ve škole, trpí více zdravotními i psychickými problémy a také se u nich více vyskytují konflikty se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které tak jsou vychovávány oběma rodiči. Otcova přítomnost v rodině při výchově dětí soudobý výzkum jasně ukazuje jako faktor, který brání v delikvenci.“*²⁵

2.3 Role otce v rodině

Vývoj **postavení otců** v rodině i ve společnosti a jejich úloha se podstatně změnila a snad lze říci, že i jistým způsobem snížila. Zapříčinilo to mnoho vnějších faktorů. Společenské změny s sebou přináší odlišné očekávání od společnosti a jiné nároky na muže. Stále je ale **otcovská role** v životě muže jednou z nejpodstatnějších a to proto, jelikož odtud pramení nedílná část jeho identity. Samozřejmě pro každého muže je úloha role otce odlišně významná. Každý muž se věnuje svým dětem s různou intenzitou. Na základě toho se pak muži různě vypořádají s omezením nebo i ztrátou této jejich životní úlohy.

---

²⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 1996.

²⁵ BERNEOVÁ, P., SAVARY, L. *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti.* Praha: Portál, 1998. s. 78.

Přístup, který vnímá otce jako vedlejšího v prvních letech života dítěte, se významně projevuje v knihách o výchově. Objevují se v nich mnohem častěji zmínky o matkách, obrázky a fotky žen. Více se apeluje směrem k matkám než k rodičům.

Smahel se zaměřuje na téma, jak s novorozencem navázat kontakt. Je pravda, že v téže knize se objevuje kapitola *Moderní otec*, která jasně říká, že by péče měla být rozdělena mezi oba rodiče. „*Moderní otec je otec, který přebírá odpovědnost za všeobecné zabezpečení svého dítěte. Dnes je stále méně otců, kteří by se odcizovali svým dětem a odpírali si všechny pěkné rodinné okamžiky, a co nejdůležitější, ochudili by se o radost z toho, jak děti rostou. Moderní otec je spíše aktivní než pasivní. Den si organizuje tak, aby se brzy vrátil z práce a viděl své děti. Tráví s nimi čas při hře, ukazuje jim nové věci, pomáhá jim v jejich zálibách, bere je s sebou tam, kde se i on sám cítí dobře. Od prvního dne se podílí na péči o novorozence, přebaluje ho, vstává uprostřed noci, aby ho nakrmil, pomáhá při koupání, později mu čte pohádky, hraje si s ním a zpívá mu před spaním. Moderní otec není cizincem, jenž se sem tam ukáže. Je rodičem na plný úvazek a každý člen rodiny přitom získává.*“²⁶

Tento úryvek zní možná optimisticky, ale také idealisticky. I když autor takto vidí roli **moderního otce**, během dalšího textu se to už tolik neprojevuje. Objevují se věty jako: „*Matka nemá ztrácet čas vařením jídla, které dítě momentálně nechce.*“ Matky by se nikdy neměly trápit tím, že jejich dítě dostatečně nejedlo. Matka si má proto uvědomit, že nemůže dítěti vnucovat svoji vůli. U obecnějších pravidel používá autor pojem *rodiče* nebo *neměli bychom, neměli byste*. Zdá se, že se autor snaží dostat **modernímu trendu**, kdy se rodiče dělí o péči o potomka, ale stále předpokládá větší aktivitu matky. Otec vystupuje v rámci rodičů jako **anonymní pracovní síla**. Co se týče vztahu matka - dítě, drží se tradičního pojetí. Mnozí badatelé ukazují, jak matka intuitivně vystihuje optimální polohu dítěte, která přispívá k jeho zvýšené bdělosti, a tedy i k pohotovosti ke kontaktu, a jak dovedně ho drží, i když je to třeba její prvé dítě a nikdy se tomu neučila. **Smahel (1995)** ignoruje možnost, že se žena mnoho dovedností spojených s péčí o děti učí během života a že má více příležitostí přicházet s nimi do kontaktu, na rozdíl od muže. Místo toho předpokládá mateřský instinkt, díky kterému matka skvěle pečuje o své dítě. „*Dítě tvoří s matkou symbiotický vztah a má získat základní důvěru ve svět i základní předpoklady pro pozdější schopnost žít v plnohodnotných mezilidských vztazích. Nedá-li matka svému dítěti v prvním roce*

---

²⁶ SMAHEL, R. *Domov prožít - domov vytvářet*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995. s. 45.

*dostatek péče, něhy a celkové blízkosti, vytvoří u něj základní nedůvěru v sebe, nedůvěru ke druhým lidem i celému světu.*²⁷ Autor správně zdůrazňuje klíčový význam prvního roku pro schopnost dítěte dobře se vyvíjet a vytvářet kvalitní mezilidské vztahy. Bohužel tento významný úkol vztahuje čistě k matce, které připisuje hlavní důležitost, tím opovrhne otce. V tomto smyslu se drží tradičního pojetí, které je už překonané, jak už bylo výše naznačeno. **Matějček²⁸(1996)** se zabývá náhradní rodinnou péčí a zdůrazňuje důležitost vřelé, vnímavé a stálé péče během prvních let života bez ohledu na to, jestli ji poskytuje biologická matka nebo otec. I když Matějček pro tuto příležitost používá pojem **mateřská osoba**, takže potřebné péči jiné osoby připisuje **mateřské rysy**. To znamená, že pokud mateřskou péči poskytuje jiná osoba (např. otec), jedná se o náhražku matky. I v tomto pojetí tedy přetrvává tradiční důraz na matku jako pečující osobu, která v nejhorším případě může být nahrazena jinou osobou, která bude usilovat o stejně mateřskou péči. Situace, kdy o dítě nepečuje matka, je tedy chápána jako krize, ne jako rovnocenná alternativa.

Zdá se, že knihy o výchově malých dětí vysílají k otcům rozporuplné signály. Na jednu stranu se snaží apelovat na důležitost jejich aktivity v rodině a angažovanost ve výchově dětí. Na druhou stranu často zdůrazňují zvláštní schopnosti a dovednosti matky a vůbec její lepší předpoklady. Přesto se někdy v knihách objevují kapitoly o důležitosti rozdělení péče o děti mezi **oba rodiče**. Pravda bohužel ale je, že málokdy se vztahují ke spokojenosti matek a otců a k rovnému rozdělení prací v domácnosti. Spíše se zdůrazňuje potřeba přítomnosti otců, aby si jejich synové mohli osvojit mužskou roli. A aby tak jako muži uspěli ve světě, aby se naučili poslouchat autoritu. Často se **nepřítomnost otce** v rodině chápe jako rizikový faktor, který zvyšuje pravděpodobnost, že potomci nebudou dodržovat normy společnosti (výskyt závislostí, kriminality apod.). Podobně je tomu u dcer, které podle knih své otce potřebují, aby se naučily chovat k mužům. Zdá se, že důvody důležitosti otce v rodině většina knih chápe hlavně normativně. Mimo jiné knihy upevňují chápání **nukleární rodiny** jako jediné správné, jiné varianty buď vůbec nezmiňují nebo jenom jako krizové možnosti, které v každém případě ochuzují dítě. V tomto smyslu je třeba připomenout, že model nukleární rodiny je jednou možností. Jako další variantu můžeme jmenovat komunitu, ve které bude péče o děti záležitostí nejen rodičů, ale všech členů společenství. Nebo lze zmínit soužití dvou lidí stejného pohlaví, které může být stejně dobrým domovem.

---

²⁷ SMAHEL, R. *Domov prožít - domov vytvářet*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995. s. 31.

²⁸ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996.

Knihy také někdy chápou otce (respektive úplnou nukleární rodinu) jako záruku, že potomci úspěšně procházejí socializací. To zjednodušeně znamená, že přijmou hodnoty a normy společnosti a budou se jimi řídit. Otcova nepřítomnost zraňuje a poškozuje i dcery, ale syny doslova ničí. Ať už tito chlapci projevují frustraci agresivním chováním, nebo se jí snaží kompenzovat tím, že jsou stále v patách mamince, bez **modelů chování** se mužskou roli nenaučí. Jestliže dítě má ve škole paní učitelku, žije jen s maminkou, občas ho pohlídá babička a z ostatních lidí vidá maminčiny kamarádky, které k nim přijdou občas na návštěvu, nemůže se z mužské role naučit vůbec nic. *Nedostatek mužů*²⁹ v životě chlapců je v naší společnosti velkým problémem. Příklon všech otců k pozitivnějšímu, inteligentnějšímu naplnění jejich otcovské role by změnil celou společnost k lepšímu. *Efektivnější otcovství*³⁰ by mohlo fakticky odstranit takové problémy ohrožující lidstvo, jako zločinnost, užívání drog a násilí. Tátové udržují pubertáky v lati. Statisticky je dospívající chlapec bez otce v průšvihů uvádí Kropp³¹ (2001). Dá se říci, že knihy přinášejí pozitiva v tom, že podporují otce v jejich zájmu o potomky a že jim dodávají odvalu přiblížit se jim. Jejich význam pro děti vyrovnávají s důležitostí matky, nesnižují jejich hodnotu. Negativní jsou důvody, pro které otce vyzdvihují. Kvůli vytvoření **mužských rolí** chlapců a jejich správnému fungování, objevují skryté schopnosti milujících otců. Zdůrazňují přínos otců v oblasti výkonu, praktických dovedností, intelektových schopností potomků. Vliv otců a matek zůstává v pojetí těchto knih nadále jasně rozdělen na mužské a ženské záležitosti, do kterých mají podle pohlaví zasvětit své potomky. Mnohdy se tyto knihy ohánějí výzkumy, které byly provedeny na renomovaných klinikách. Je potřeba brát v úvahu, že většina výzkumů vychází z převažujícího názoru ve společnosti nebo z představy výzkumníka. Mohou být dobrým prostředkem k propagandě určitého přístupu, jak se ukázalo nejen ve výchově dětí.

Vývoj postavení otců v rodině

Pozice otce v rodině se měnila v souvislosti s vývojem ve společnosti. Tak jako každá sociální role, je definována a formována několika společenskými a kulturními faktory, které tímto utvářejí a současně mění **statut otců** ve společnosti, a to jak

---

²⁹ BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999.

³⁰ YABLONSKY, L. *Otcové a synové*. Praha: Portál, 1995.

³¹ KROPP, P. *Rodičem bez nerváků*. NLN, 2001.

s jejími právy, tak i povinnostmi. Náhled dnešní společnosti k otcovství jako takovému se v historii utvářel postupně. K zásadní změně, ale došlo až v průběhu posledních dvou století uvádí **Badinter³² (1999)**.

V antickém Římě měli otcové jednoznačnou moc nad svými potomky, které mohli prodat do otroctví nebo dokonce zabít. V této době matka dítěte neměla prakticky žádná práva. Došlo-li k rozvodu, dítě bylo automaticky svěřeno do **péče otce**.

Tato tradice jakési nadřazenosti otce přetrvávala několik století a k její změně prakticky nedocházelo. Zákony ve větší části zemí prosazovaly v různých formách tzv. **otcovskou moc**. Otec mohl tedy určovat téměř vše, co se týkalo jeho dítěte. Zároveň byl ale povinen se o toto dítě řádně starat a hradit tak všechny životní náklady, které byly s výchovou dítěte spojeny. A to i v případě rozvodu byla ze zákona stanovena pouze pro otce **alimentační povinnost**.

V počátku **devatenáctého století** měl otec stále ještě větší zodpovědnost za dítě než měla matka a tudíž ve značných případech rozvodu bylo tedy dítě svěřováno výhradně otci. A však v průběhu tohoto století se nastolují první pomalé změny. V souvislosti ekonomického a politického rozvoje dochází k rozdělení pracovního a domácího prostředí. Muži z pozice živitelů rodin, opouštěli své domovy a trávili značně více svého času v zaměstnání. Dalším důležitým jevem, který ovlivnil úlohu otců v rodině byla vznikající **feminizace**, prozatím ale jen v rodinné sféře. Tímto zodpovědnost za děti přecházela tedy na matky.

Změnil se i **postup soudů**, které začaly omezovat téměř **absolutní právo** otce na péči dítěte po rozvodu. Začalo se zvažovat morální kvalita otců a v případě, že matka ještě dítě kojila, bylo svěřeno dítě do její péče i když byl otec bezúhonný. Pozvolna se prosazovalo, že matky zvládnou kvalitněji uspokojit potřeby malých dětí. Tento názor začal v opatrovnických záležitostech převažovat a stal se tak známým jako **„presumce útlého věku dětí“**. V Americe byl stanoven zákonem, kde děti mladší sedmi let byly svěřovány výhradně matkám. Tato forma byla ale dočasná, protože po dosažení čtyř až pěti let, byly však tyto děti vráceny do výchovy otcům.

Otcové si nadále upevňovali svůj formální statut vedoucího v rodině, ale pozice vychovatelů dětí byla přikládána stále více matkám. Otcové tak do výchovy vstupovali jen když autorita matky selhala. *„Vzrůstala tendence mužů hledat smysl svého mužství mimo domov. Méně se vztahovali k hodnotě domova a rodičovství. Pro jejich*

---

³² BADINTER, E. XY. *Identita muže*. Bratislava: Aspekt, 1999.

*sebeurčení byly důležitější individuální cíle a zaručený úspěch. Otcovství se nyní stává méně důležitou sociální rolí.“*³³

Klasické **pojetí otcovství** jako takového určovaly jakési **čtyři** zásadní role. Otec byl nepostradatelným **ochráncem a vychovatelem**, pečoval o své děti a předával jim morální principy, byl strůjcem a **hlavou rodiny** a především nesl odpovědnost jako její **živitel**. Nakonec ale tyto zásadní funkce otcovských rolí ztrácely v tomto období na významnosti. Otcové začínají přicházet o autoritu a vlastní prestiž v kruhu širší společnosti. Tímto se otcovství dostává do pozadí jako takového a ztrácí na vážnosti. Pravděpodobně i s tímto souvisí to, že se začíná upřednostňovat svěřování i starších dětí do péče matek.

Začátkem **dvacátého století** se matkám začaly svěřovat do trvalé péče již děti jakéhokoli věku. Preferování otců bylo tedy téměř nahrazeno bezvýhradnou preferencí matek. Tento druh postoje ve společnosti byl navíc upevněn stále oblíbenější psychoanalytickou teorií, která zdůrazňovala značný přínos matky na psychickou pohodu dítěte. Do popředí vcházela myšlenka, že vazba mezi dítětem a matkou je jednoznačně citově intimnější a podstatnější, než vztah dítěte s otcem. Usuzovalo se že pouze matka jako taková dokáže adekvátně reagovat na potřebu a lásku dítěte. Tímto vzniká tzv. „**kult mateřství**“, který přináší význam zavržení a opomíjení otce ve vývoji dítěte. Je to jaké si podceňování významu otce v jeho mateřských instinktech pro vývoj dítěte.

Působení kultu mateřství přetrvávalo po mnoho staletí. Počátkem sedmdesátých let byly iniciovány určité výzkumy, které odvrátily vžitý názor a přinesly nové zjištění, že „**otec je potřebný, nejen když jsou děti starší, nýbrž ale i v ranných letech.**“³⁴ Další vědecké výzkumy, zabývající se problematikou výchovy ve vztahu otce a dítěte, jejich vzájemnou interakcí a současně schopnost otce reagovat na potřeby dítěte, tuto tezi jednoznačně potvrdily. Tak i jako výzkumná šetření směřující na vzniklé důsledky nepřítomnosti otce v rodině.

Přesto se ale kult mateřství stále vyznačuje a to jak ve veřejném mínění, tak i v soudní praxi. Nejenže jsou běžně děti po rozvodu rodičů až na nějaké výjimky jednoznačně svěřovány matkám, ale i jejich otcům je současně omezen přístup k těmto dětem.

---

³³ BADINTER, E. *XY. Identita muža*. Bratislava : Aspekt, 1999. s. 54.

³⁴ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 18.

V dnešní době se současně hovoří o tzv. **krizi otců**.³⁵ Ti pozbyli mnohé ze svého původního statutu. Po podstoupení **odpovědnosti za výchovu dětí** ženám a vzdání se statutu sociální (i morální) autority v rodině, stávají se muži, vzhledem k zvyšujícímu se pracovnímu uplatnění žen, nahraditelní a postradatelní i jako živitelé rodin. Dnešní muži se ale na druhou stranu aktivněji angažují jak ve výchově, tak i v péči o dítě. Jejich aktivity jsou odlišné povahy než v minulosti, kdy otcové chápali výchovu více mocensky, protože tato pozice jim dávala více autority. Nyní se otcové ke svým dětem chovají více partnerským přístupem, jsou citově a morálně angažovanější a stávají se neoddělitelnou součástí života dítěte a to nejen vnější autoritou, ale i jeho identitou.

Proto důležitá část **identity každého muže** pramení z jeho role jako otce. Když nezíská dítě do své péče, je tato role v očích zákona omezena a jeho identita jako rodiče narušena. **V důsledku toho trpí i jeho sebeúcta**. Když vás společnost přeřadí ve vztahu k dětem do postavení druhořadého občana, pak jste snadno náchylný pochybovat o sobě jako o otcí. Tyto pochybnosti se posílí tím, že vidíte, jak se váš vztah s vašimi dětmi narušuje nebo se stává povrchnějším.

Vstanou noví otcové

Někteří muži se tomuto vývoji pokoušejí bránit. První reakce na vznikající monopol žen se objevily v západní Evropě v osmdesátých letech 20. století. **Noví otcové**, pečují o děti od raného věku a ve výchově preferují citovou blízkost. „**Muž již nechce hrát roli, která ho vzdaluje od jeho dítěte.**“³⁶ Dřívější institucionální otcovství nahrazuje „**otcovství vztahové**“. Tátové se snaží vystupovat vůči dětem jako průvodci, pomáhají jim rozvinout osobnost a nalézt způsob seberealizace. Muži začali mluvit o **rehabilitaci otcovských práv** a napadali automatická rozhodnutí soudů svěřit dítě po rozvodu do opatrovnictví matky. Na západ od našich hranic má tu šanci získat dítě ten z rodičů, který je lépe zabezpečí.

V Česku se trend otců prosazuje jen velmi rozpačitě. Někteří tvrdí, že jde do značné míry o pozůstatek myšlení komunistického režimu, který „**dělal z chlapů bačkory**“. „**Diktátorské státy nepřály silným mužům, protože byli překážkou pro ideologickou manipulaci,**“ vysvětluje psycholog **Bakalář**.³⁷ Někteří čeští muži se snaží

³⁵ PREKOPOVÁ, J. *Jak být dobrým rodičem. Krůpěje výchovných moudrostí*. Praha: Grada, 2001.

³⁶ BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D. *Syndrom zavrženého rodiče v České republice*. Rodinné právo, sešit 4.

³⁷ **PhDr. Eduard Bakalář, CSc.**, (*1934) vystudoval psychologii na Filozofické fakultě UK v Praze. Zabývá se rozvodovým poradenstvím. Soudní znalec, odborník na syndrom zavržení rodiče. Je autorem společenských her s psychologickou tematikou, publikoval je již v několika knihách.

zpoždění dohnat: vznikly otcovské spolky (nyní jsou tři), které mají hájit práva mužů. Jejich akce jsou podle Bakaláře slabé a nikdy prý nebudou o mnoho silnější. „Jsou to řadoví lidé, kteří byli nějak skřípnutí. Ve funkcích, odkud lze leccos ovlivnit, naopak sedí draví muži s velkou mírou testosteronu. V **otcovských organizacích** vidí buď rivaly a soupeře, nebo jimi pohrdají, protože si jejich členové nedokázali problémy v životě vyboxovat sami. Slabost naopak mají pro ženy, na jejichž prosby slyší,“ uvádí Bakalář.

Celkově jsou zatím výsledky kampaně za **vztahové otcovství** sporné u nás i v cizině. Ženy vnímají snahy mužů jako **konkurenci mateřskému monopolu**, což není dostatečně podporováno institucemi a ani samotnými matkami. Manželky na jednu stranu vytýkají mužům nepřítomnost doma, nebo dokonce rezignaci na otcovskou roli, současně jim však nedávají žádnou jinou šanci. Psycholog Bakalář má k dispozici data z průzkumů. Otcové, kteří se dětem více věnovali, nezískali od ženských protějšků výraznou podporu; 60-80 procent žen dokonce uvádí, že jejich počínání nikterak nevídá. Zdrženlivý postoj vysvětluje mnoho matek poukazem na **neschopnost mužů**. Prý jim více práce přidělávají, než ušetří: roztahají hračky, zašpiní nádobí a neumyjí je, upatljají sporák.....

Odborníci uvádějí, že právě tyto ženy přednostní postavení matky vnitřně prožívají jako mocenské. Nechtějí se o ně dělit, i když je to psychicky a fyzicky vyčerpává. „*Ženy dnes deklarují, že chlapa, kromě oplodnění a výživného, k ničemu nepotřebují. Naznačená cesta nevypadá nijak radostně,*“³⁸ prohlašuje Bakalář. Dále dodává, že stále platí zákony evoluce, kruté, ale jasné. Buď se budeme nadále rozmnožovat a pečovat o potomky, nebo vyhyneme. To je také důvod, proč budou jednoho dne muset obyvatelé západního světa začít opět směřovat ke **klasické rodině**. Anebo je nahradí jiná civilizace?

V posledních několika desetiletích vyšlo najevo hned několik podstatných skutečností, které popírají minulé představy o zanedbatelném významu otce pro jeho dítě. **Možný³⁹ (1999)** uvádí, že muži disponují podobnými předpoklady v péči o děti tak jako ženy a jsou obdobně kompetentní a citliví. Je pochopitelně známo v mnoho oblastí, kde je otec pro své dítě značně důležitý. Tato jeho účast při výchově na formování osobnosti dítěte je tudíž nenahraditelná. Otec svým vlivem ovlivňuje

---

³⁸ BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D. a kol. *Průvodce rozvedem pro všechny zúčastněné*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996.

³⁹ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999.

vznik mnohých charakterových rysů. A to konkrétně odpovědnost, samostatnost, empatie a sociabilita. Tato **citová vazba**, kterou otec má se svými dětmi, předurčuje uplatnění těchto vlastností v jejich budoucím životě a to v přátelských, pracovních, partnerských a jiných mezilidských vztazích.

Ti chlapi, kteří vyrůstající bez otců mají problémy z nedostatku autority a možnosti najít si tak svůj **identifikační vzor**. Dívky si potom z dětství bez vlivu otce odnáší jakousi nejistotu ve vztazích s muži a současně i sníženou schopnost vytvořit a udržet si tak kvalitní a stabilní partnerský vztah.

Všechny ale výše uvedené **pozitivní vlivy otce** na vývoj dítěte přepokládají, že jde o takového otce, který je citově angažovaný, pečující a věnující se svým dětem nezanedbatelnou částí svého času. O otce, který svou otcovskou pozici bez jakýchkoliv výhrad přijímá, přistupuje k výchově zodpovědně a považuje ji pro sebe samého za nejvýznamněji důležitou a podstatnou. A naposledy o otce, který disponuje určitými morálními kvalitami a může tak sám současně působit pro dítě jako pozitivní identifikační vzor. Je patrné, že jaká si **pouhá přítomnost otce v rodině absolutně nestačí**. Naopak v jistých případech může být ještě škodlivější než jeho nepřítomnost. A to tehdy, když se otec chová k dětem nežádoucím způsobem nebo svým vlastním přístupem napomáhá více méně k rozvoji **negativních vzorců chování**.

Já se ale v této diplomové práci chci zaměřit na takové otce, kteří chtějí a hlavně by mohli svým dětem dát to nejlepší, ale bohužel není jim to dopřáno. Matky často uvádí, že jejich neúčast na výchově (nebo snad jen mizivá přítomnost) nebude pro jejich děti nikterak ochuzující. Jako hlavní důvod zdůrazňují, že nejsou pro dítě a jeho vývoj až na tolik významní.

Nakonečný⁴⁰ (1999) uvádí, že soudobá společnost se zatím nachází ve zvláštním stadiu. Zdá se, tedy že současné statistické výsledky výzkumů vešly v podvědomí. Domnívá se, že přímou otázku o **významu otce**, by popřel málokdo. Snad pouze jakási domněnka o instinktivním vybavenosti jak mužů, tak i žen pro péči o dítě, je natolik těžko akceptovatelná, že je tudíž popírána i veřejně. Prozatím tedy nedošlo k zvnitřnění a opravdovému přijetí těchto skutečností. Společnost současně s mnoha odborníky stále směřuje dle diktátu kultu mateřství, přestože ten nebyl nikdy vědecky zdůvodněn.

---

⁴⁰ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha : Academia, 1999.

Bohužel je ve značném případě rozšířen i jev, kdy sami muži přijmou odkaz tohoto kultu mateřství a nepochopitelně nezasahují do vývoje a výchovy svých dětí. Jejich domněnka je že, prakticky nemohou nijak přispět k **rozvoji svých dětí**, přestože vzhledem ke svým osobnostním kvalitám by se jejich angažování při této výchově stalo neodvratně velmi pozitivním přínosem.

Moderní muži

Jen nesměle a okrajově přichází po emancipaci žen příklon mužů k rodině. Pečující otcové, kteří třeba riskují ztrátu svých mužských privilegií, se zatím objevují jen vzácně. O to více podpory však zasluhují – představují totiž reálnou možnost, jak v dnešní době skloubit pracovní i rodičovské ambice.

Emancipace mužů v soukromé sféře by mohla doplnit masivní vstup žen do veřejného života. Tento proces je však niternější, pomalý a nesmělý. Není divu, že se muži k dětem nehrnou – je pro ně obtížné vzdát se výhod, jež jim jako skupině mocenská struktura dnešního společenského uspořádání dává, riskují ztrátu úspěchu měřeného penězi, materiálními statky či mocí, někdy i újmu prestiže v očích mnohých žen. V pečovatelské roli se navíc ani nehodí užívat jazyka jako „*uspět*“, „*dokázat*“, „*prosadit se*“, „*prestiž*“, či „*ambice*“, očekává se citové pouto nebo přirozená mateřská - ženská láska.

O proměnách **ženských rolí**⁴¹ dnes slyšíme často. Naproti tomu související mizení tradiční mužské role, někdy popisované jako krize mužství, zůstává v pozadí tím spíše, že je sami muži příliš nereflektují. Sociální vědy se přitom začaly zabývat problémy mužů a podob mužství již v šedesátých letech 20. století. Patří mezi ně výskyt vysoké sebevražednosti (asi čtyřikrát vyšší než u žen), rizikový způsob života (adrenalinová jízda autem, maximální vypětí v práci, zanedbávání vlastního zdraví) a také obtíže plynoucí z diktátu heterosexuality (být králem salonů, dokazovat sexuální zdatnost a plodnost), selhávání či absence v otcovské roli, diskriminace při přidělování dětí do péče po rozvodu, ale i tendence obecně podceňovat muže v situaci oběti násilí či týrání a naopak jim stereotypně prisuzovat roli viníků, pachatelů.

Zároveň začal být hodnocen kriticky tradičně chápaný **mužský vzor** soutěživého, soběstačného, nezávislého, vůdčího, drsného, racionálního, aktivního, profesně

---

⁴¹ SMALLEY, G. *Kdyby jen muž věděl, co žena prožívá*. Praha: Návrat domů, 2002.

úspěšného (chlebováře), zdravého, atletického chlapa s rodinným zázemím, případně brilantního svůdníka. Většinu normálních mužů už nebylo možné zařadit do dvou existujících škatulek: Muž versus bačkora, bábovka, chcípák (zženštilý, a tedy ne opravdový muž), kdy do první se řadili i dominantní neurvalí „*macho*“ muži, odmítající přijmout svou „*ženskou*“ stránku osobnosti a neschopní vyjadřovat své city, a do druhé muži, kterým podle obecných soudů naopak chybí mužská složka osobnosti. Mediální úspěch slavila v osmdesátých letech nabídnutá alternativa „*Nového otce*“ – zejména ve Spojených státech přitáhly pozornost fotografie mužů s malým dítětem v náručí, pánové v rozhovorech deklarovali podporu svým partnerkám, nestyděli se za své city a podobně. Důkladnější pohled na jejich život však mnohdy odhalil, že se sice nechávají se svými dětmi fotit, ale tím završili svůj podíl na zapojení do péče o ně, nemluvě o domácích pracích. Podobně jako „*Nový otec*“ proběhl médii i „*Nový muž*“, dnes častěji označovaný jako **metrosexuál**, jenž znovu slibně spojuje typicky mužské vlastnosti (soutěživost, touhu po úspěchu) s důrazem na eleganci, citovost a také krásu. Kritika znovu poukázala na to, že jde spíše o produkt městského konzumního způsobu života, další oběť kultu krásy a narcismu.

Tyto módní vlny překrývají hlouběji založený, pomalý a nenápadný pohyb mužů směrem k soukromé sféře, který reaguje na společenské změny ve vztazích mezi ženami a muži a v jejich postavení obecněji. Opožděné změny podob mužství dokládá i výzkum americké socioložky **Arie Hochschild**⁴² již z konce 80. let: řada mužů ve dvoukariérových rodinách vyjadřovala silnou emocionální podporu svým partnerkám, které jsou supermámami a superženami, konstatovala, že srdce by chtělo sdílet vše, ale na jejich reálném zapojení do aktivit ve sféře soukromé se to neodrazilo. Přesto Hochschild popisuje partnery „*pár vlaštovek*“ žen, které měly to štěstí a vzácný druh opravdového nového muže se jim podařilo najít. Kriticky upozorňuje na skutečnost, že to mohou být samy partnerky, které lpěním na rigidních představách o dobré matce a dobré hospodyni mohou zablokovat mužovo zapojení.

---

⁴² **Arlie Russell Hochschild** americká socioložka poukázala na fakt, že přestože se mnohé mladé páry v současné době ztotožňují s „ideologií“ rovnoměrného rozdělení břemena péče o děti a domácnost mezi oba partnery a své vlastní uspořádání tak často i interpretují, reálná situace se od jejich představ a ideálů často značně liší a i v těchto případech leží větší díl domácích prací především na ženě.

2.4 Dílčí závěr

Jak již bylo řečeno, otec nemusí chybět jen fyzicky, tedy v rodině vůbec nebýt, ale i psychicky, tedy nebýt k dispozici, nekomunikovat nebo v dnešní době nejčastěji **trávit čas v práci**. Po celá tisíciletí otcové a synové bydleli a pracovali společně. Na začátku dvacátého století bylo větší procento našich otců zaměstnáno v zemědělství. To především znamenalo, že syn mohl práci svého otce pozorovat nepřetržitě a to po celý rok. Co ale může pozorovat dnes? Moderní pracovní pozice jsou navíc natolik specifické, že si jejich náplň neumějí představit ani dospělí, natož děti. Co vlastně dělá celé dny táta, který je Key Account Manager? Táta, který se věnuje benchmarkingu a reengineeringu? A zdali si syn představuje takového tátu jako hrdinu či bojovníka za dobrou věc? Děti jednoznačně poznávají maximálně **otcovu povahu**, nikoli to, co celý den dělá. Proto se děti seznamují s projevy jejich chvilkové nálady (často podrážděnosti), nikoli s jejími poznatky. Výsledkem je mimo jiné nedůvěra a podezřívavost vůči otcům, ale určitě bychom toho při dalším zamyšlení našli víc.

Byť je muž angažovaný v soukromé sféře u nás zatím spíše vzácností, nabízí se podle mého soudu jako jedno z reálných východisek z nynější situace, kdy je stále obtížnější skloubit (nutné) uplatnění na trhu práce s **rodinným životem** – s dětmi. Aby se takový trend mohl rozvinout, je třeba podporovat veřejnou diskusi o toleranci, hodnotovém posunu a postupné **generační proměně** modelů mužství. Já sám uznávám ty vlastnosti mužů, kteří sice disponují silou, pevností postoje a rozhodností k činu, ale svoji energii zaměřují na ochranu okolního světa, lidí i přírody. Spojení mírnosti a síly, starostlivosti a umění se prosadit je neslučitelné jen zdánlivě. Tito muži, kteří se vydávají proti proudu dosavadní společnosti, ať už jde o jejich vědomý osobní projekt, volbu, či jakési přirozené vylnutí situace, mají pak můj obdiv. Představují tak nový směr pro smysluplnou cestu životem.

Otcovství a rodinný život, to jsou **dva výchozí směry**⁴³, který charakterizují rodičovství jako takové. Právě rodiče mají největší podíl na tom, jestli budou děti vštípeny a pevně v něm zakotveny hodnoty, které jsou společností uznávány, které jsou důležité i pro samotné rodiče. Často slyšíme o **krizi rodiny** a snad i o jejím konci. Skutečně se zdá, jako by rodina ve svém tradičním pojetí přestávala převládat. **Rodina se mění**, nezanedbatelná část mladých lidí se rozhoduje pro život bez dětí, dalším se naopak jejich touha po dítěti nenaplnuje a zdaleka ne všechny rodiny s dětmi tvoří

---

⁴³ <http://www.rodina.cz/clanek5385.htm>

milující se manželský pár, který s láskou vychovává své děti. Moderní rodina těžce hledá svoji podobu a především se stále prohlubuje krize funkcí rodiny. Proto na tyto hlavní příčiny v rodičovské krizi odkazují další kapitoly.

„ Muž spojením s partnerkou do jisté míry sám sebe ztrácí“

JOHN GRAY

3. RODIČE V KRIZI

Vstup do rodičovství by měl neměl být důsledkem **smůly** nebo **náhody**. Je to zcela zásadní životní krok. Není to úplná změna, ale měl by to být výsledek nejen lásky, ale i velmi racionální a moudré úvahy obou budoucích rodičů. Že tomu u nás tak není, nebo je jen zřídka, svědčí o velmi nedostatečné výchově k rodičovství. Někdy však i dobře míněná výchova k rodičovství může udělat **medvědí službu**. Mladí lidé se děsí toho, že nebudou mít už čas na nic jiného než na rodinu, z jejich života se vytratí koníčky, kamarádi, přátelé a hlavně svoboda. Rodičovství je tak v tradičním pojetí bráno jako obrat o 180 stupňů od života svobody k nesvobodě. V tom je asi také jeden z kořenů špatného chápání funkce rodičovství, ale i neštěstí rodičů, kteří se o takový obrat pokusí.

3.1 Je rodič jiný člověk ?

Po rázné adaptaci ve vztahu přichází určité uvolnění. **Narodilo se dítě**, rodiče se učí s ním zacházet a přichází tak zvláštní druh únavy. Někteří rodiče ho dokonce označují jako pokles lásky a zájmu o sebe. Hlásí se tak potlačené staré návyky, postoje a chování. Není proto zcela jednoduché změnit tyto **struktury v člověku**, které si jedinec budoval celý svůj život. Krize, která tento návrat provází, bývá označována i jako krize v manželství či rodičovství. Označení ale není zcela přesné a nemusí jít vůbec o **krizi vztahu**. Rodičovské chování je vlastně určitá hra rolí a to otce a matky. Tyto role se musíme během našeho života učit hrát i když víme, že nebudou nikdy dokonalé, ale pokus být dokonalým a bezchybným otcem, nebo matkou by znamenal patologické opuštění vnějšího světa a byl by i ztrátou harmonie. Jde tedy o lidskou opravdovost, ne o sebeznásilňování. Chce-li začínající rodič být „*bohem bez chyb*,“⁴⁴ stane se s největší pravděpodobností cizincem i ve vlastním bytě. Není nutní proto mít hrůzu ze ztráty svobody. Moudřejší je proto plánovat, jak budeme vychovávat své dítě, jak si budeme zařizovat byt, ale také jak si budeme vzájemně vycházet vstříc, abychom neztratili své přátelé a zájmy a hlavně sebe navzájem.

---

⁴⁴ TAUBNER, V. *Rodiče v krizi*. Neratovice: Šorel, 1993. s 8.

Co se děje, když se hádáme

Jedním z nejnepohodnějších problémů v našich vztazích jsou **neshody** a **rozepře**. Často se stává, že se dvojice nedohodnou a jejich neshoda vyústí v rozepři a pak bez varování v hádku. Náhle spolu přestanou mluvit laskavě a začnou se navzájem zraňovat.

Partneři, kteří se takto hádají, **ubližují** nejen jeden druhému, ale i svému okolí a to hlavně svým dětem. Stejně jako je komunikace nejdůležitějším prvkem ve vztahu, může být hádka nejzhoršivějším prvkem, protože v jakém těsnějším vztahu k němu jsme, tím snáze můžeme zraňovat, nebo být zraňován. Tajemstvím, jak se vyhnout sporům a posléze rozvodům spočívá v láskyplné a zdvořilé komunikaci.

Rozdíly a neshody nezraňují tolik jako způsob, jakým je vyjadřujeme. **Ideální spor** je takový, který nebolí, ale v praxi se většina dvojic začne přit a během pár minut je z toho hádka, která může zapříčinit rozvod těchto partnerů. *Nebolí proto to co říkáme, ale jak to říkáme.*⁴⁵ Zcela obvykle se stává, že když se muž cítí napaden, jeho pozornost se soustředí na to, že má pravdu a pozapomene, že kromě toho má také tuto partnerku rád. Schopnost muže potom komunikovat laskavě a s respektem je oslabena. Není si vědom, jak nelaskavě jeho slova znějí a jak jsou pro partnerku **bolestivá**. Žena se pak přirozeně takovému nelaskavému přístupu brání, i když by jinak třeba byla ochotna akceptovat obsah toho, **co muž říká**. On prosazuje své stanovisko, kdežto ona brání sebe proti jeho ostrým výrazům, které se jí dotýkají. V důsledku toho si potom muži nedovedou představit, jakou bolest své partnerce působí a vyvolávají tím její odpor, který se potom zásadně promítá po rozvodu při další výchově jejich dětí.

Podobně, ale i ženy si neuvědomují, čím se mohou mužů dotknout. Ženy totiž, když se cítí ohroženy, okamžitě nasadí tón, kterým dávají najevo nedůvěru a opovržení, a na to jsou muži velice citliví, zejména jsou-li emocionálně zainteresováni. Je-li tedy partnerův postoj nelaskavý, může uznání jeho stanoviska bránit naše dotčená sebeúcta.

A proč se tedy **hádáme**? Muži a ženy se obvykle přou kvůli penězům, sexu, rozhodnutím, plánům, životním hodnotám, odpovědnosti za domácnost a hlavně ve výchově dětí. Tyto rozepře a dohadování se však mění v bolestivé hádky a to jen z jediného prostého důvodu a to, že se již necítíme býti milováni. Vzniká **citová bolest**, která pochází z toho, že se necítíme býti rovnocennými partnery ve svém vztahu. Proto každý vztah má své problémy a své těžké chvíle. Ty pak mohou vzniknout

---

⁴⁵ GRAY, J. *Muži jsou z Marsu a ženy z Venuše*. Praha: Práh. 1995. s 112.

z nejrůznějších důvodů, jako je ztráta zaměstnání, smrt, nemoc a nebo třeba únava. V nejdůležitějších v podobných chvílích je se pokusit komunikovat laskavě, bez znevažování a s porozuměním. Nejvíc je třeba **akceptovat a chápat**, že ani my, ani naši partneři nemohou být vždy dokonalí. Naučíme-li se úspěšně komunikovat při menších potížích, bude pro nás snazší se vyrovnat i s těžšími zkouškami v našem vztahu, pakliže přijdou.

K hádce je tedy zapotřebí dvou, ale zastavit ji může pouze jen jeden. Nejlepším způsobem, jak hádku zastavit, je utnout ji hned u kořene. Proto je dobré rozpoznat okamžik, kdy neshoda začne přecházet v hádku. V té chvíli je nejlépe přestat mluvit a dát si pauzu a zamyslet se nad tím, jak k svému partnerovi přistupujeme. Ale pokud by všechny tyto teorie fungovaly, tak by zřejmě nedocházelo k rozepřím mezi partnery a následně pak k rozvodům.

Kdyby naše minulost byla bývala jiná, byli bychom tak mohli pozorovat své otce, jak úspěšně a láskyplně naslouchají, když naše matka vyjadřuje své frustrace a zklamání. Denně bychom byli viděli své otce projevovat matce **láskyplnou péči a porozumění**, které od svého manžela potřebovala. Byli bychom viděli, jak se naše matka svěřuje otci a otevřeně s ním hovoří o svých pocitech, aniž by ho kritizovala a cokoli mu vyčítala. Tak bychom na vlastní kůži zažili, že člověk může být rozmrzelý a neodrazovat při tom druhého nedůvěrou, citovou manipulací, nebo chladem.

Za osmnáct let našeho dospívání bychom se tak postupně naučili **ovládat své city**, stejně jako jsme se naučili chodit nebo počítat. Takové štěstí ale však většina z nás neměla. Místo toho jsme se za tuto dobu učili **neúspěšné komunikaci**. Proto že se nám nedostává znalostí, jak sdělovat naše pocity, které jsou negativní je pro nás obtížným a zdánlivě nepřekonatelným úkolem lidsky komunikovat. A to je to hlavní co si musí každý rodič uvědomit, proto že tak jakým příkladem jsme teď my pro své děti, tak budou tyto jejich děti vychovávat své potomky. A v takovém duchu se bude tvořit nová generace.

3.2 Rozvedený otec

Často žena blokuje po rozvodu manželovi **kontakt s dítětem**. Důvody bývají různé, ale jde o přenesení osobního sporu i na dítě. Matka také často a intenzivně buduje v dítěti postoj proti otci. Chce své dítě jednoznačně a silně připoutat jenom k sobě. Obvykle se jí podaří jenom to, že si sama vytvoří určitou **představu** o síle, kterou své

dítě k sobě připoutala. Představa může být jen přáním, proto řada maminek je šokována, když ji dítě přestane cítit jako jediné pouto a najde si jiného partnera, nebo dokonce začne pátrat po svém otci. Příčin je celá řada a nepochybně mezi nejvýznamnější patří obyčejná zvědavost či zvědavost. Důležitou roli hraje také určitá **disharmonie** jednostranné komunikace matka-dítě. Zvláště pak dívky bývají v této oblasti velmi iniciativní. Každopádně je chyba, když rozvodem rodičů **je otec zbaven** možnosti výchovy, protože otec je pro výchovu prostě matkou nenahraditelný.

Matka má po rozvodu naopak zvýšit nároky na **výchovnou funkci** otce, pokud ale zrovna tento nebyl důvodem k rozvodu. Více jak polovina rozvedených otců neudrží styky se svými dětmi. **Otec** by měl pravidelně navštěvovat školu dítěte, měl by s ním každý týden trávit určitou část volného času, měl by je brát i na víkend, trávit s ním část dovolené, dokonce **moudrý rozvedený** otec bere své děti, pokud je to možné i na své pracoviště. Dítě má právo být na svého otce hrdé a přijímat jeho výchovu. Dítě se proto musí samo dozvědět vše o svých rodičích a to ze svého pohledu a ne z toho co jim je sděleno.

Jakou **strategii** by tedy měla matka po rozvodu zvolit? Především by se měla ihned spojit s otcem a zakopat válečnou sekyru. Je totiž nutné dohodnout moudrou a spolehlivou metodu výchovy svých dětí. Matka by měla otce informovat o všech dosavadních výchovných starostech a radostech a měla by okamžitě na otce přenést některé výchovné povinnosti. Matka se musí proto změnit z bojovnice na spolupracovnici. **Společný cíl** je oba jistě sjednotí. Otcové mají větší vliv na vzdělávací úsilí dítěte. Proto bych na něj převedl kontakt se školou dítěte. Dále určitě nic nebrání v tom, aby děti prožívaly větší část prázdnin s otcem. Tím se potom paradoxně posílí i vztah k matce. Je-li otec **kvalitní člověk**, byť občas chybný, tak děti více ocení demokratičnost a velkorysost matky. Jako názorný příklad uvedu, kdyby třeba dospívající dcera uvařila doma oběd, matka se trošku ovládla a překonala odpor ke svému bývalému manželovi a obě by pozvaly otce na nedělní hostinu. Zde by mohli pak společně projednat další konkrétní program výchovné spolupráce. To je moderní řešení celého problému a současně i test upřímnosti a zájmu otce.

S věkem se rodiče zase začínají obracet ke svým dětem, dokonce ještě intenzivněji ke svým vnoučkům. To nepochybně cítí každý citlivý rodič. Proto by měli rodiče, ač jsou **v rodinné krizi** zvážit, zda se jim podaří překonat své překážky a dále tak společně udržet svoji rodinu. Odměnou za to jim bude radost ze života jejich dětí, které budou moci vychovávat dle svých přirozených požadavků.

Aby z kluka byl muž

Dnešní doba bývá někdy v odborných publikacích označována jako **krize otců**. Začátek krize bývá spojován s prvními **emancipačními** snahami žen. Muž opouští jednu historickou funkci za druhou, až mu zůstane jen soukromý podíl na rozmnožování a vydělávání peněz. Přesto byl tím, co mu přinášelo vysokou vážnost, ochráncem rodiny a pravým otcem. Otcovství bylo zdrojem neobyčejné hrdosti všech mužů, dokonce muži co nechtěli děti, bývali společností méně ceněni.

Základní podmínkou pro výchovu mužného syna je, aby byl při jeho výchově a dozrání přítomen muž. Nelze **formovat dítě** dálkově, to platí jak pro dívku, tak pro chlapce. Syn musí mít doma vzor, model, který svým chováním modeluje budoucího muže. Především učí otec svého syna mužskému sebevědomí, budí v chlapci touhu poznávat a objevovat. To je další vlastnost muže. Samozřejmě nestačí o tom jen hovořit, sám otec se musí tak i chovat. Otec nemůže být jen občasným divákem, ale měl by sám projevit aktivní spolupráci a nadšení pro synovo úsilí. Je nesmírně báječné, když táta uvádí svého chlapce i do světa svých vlastních koníčků a zálib. Dítě tak vidí svého tátu v činnosti, kde ho tak pozoruje a následně napodobuje. Tak roste hrdost na táta, ale i touha být jednou jako on. Matka samozřejmě nestojí stranou, ale úsilí svého muže a syna podporuje. Mužné chování se projevuje i v zacházení s ženami. Syn zaujatě sleduje, jak se otec chová ke své ženě a k ostatním ženám. Pokud má doma sestru, sleduje i chování otce vůči sestře. Modeluje tak své programy pro budoucí život. Otec se musí k ženám ve svém okolí chovat tak, jak si přeje, aby se jednou choval jeho syn. Je proto ve výchově synů potřeba ukázat, že mužnost není hrubost, vulgárnost a nadřazenost, ale je to především spolehlivost, zásadovost, umění řešit problémy a v neposlední řadě optimismus. Muži bývají ješitnější než ženy, proto chvála jim nejen zvedá sebevědomí, ale zvyšuje i jejich aspirace. **Odpovědnost** za druhé je tímto způsobem vnášena do vašeho dítěte.

3.3 Dítě už nevidíš

Po rozvodu trpí každý z nás **neurotickými potížemi**. Přátelský rozvod u nás prakticky neexistuje. Nastává boj o dítě, majetek a přichází nenávist ke svému protějšku. Neplní se sliby, ale plní se **výhrůžky**. Zvláště manželky chápou rozvod jako rozpad rodiny se vším všudy. Otec přestává být otcem, bude jenom finančním dodavatelem. Naše praxe konzervativních soudců schematicky upřednostňuje práva

matek a relativně laxně pomáhá otcům. Pokud manželka není prostitutka a ještě alkoholička a otec není náměstek ministra školství apod., pak šance na získání dítěte do výchovy mají otcové po rozvodu minimální. Podobně je tomu i při **uplatňování práv** na styk s dítětem. Když se totiž matka postaví proti otci, tak příliš mnoho nadějí otec nemá, aby udržel pravidelný styk s dítětem.

Proč tedy matky blokují kontakt dítěte s otcem a nedovolí mu, aby se podílel na výchově, ačkoliv má na to právo a samozřejmě i chuť? Psycholog Bakalář⁴⁶ publikoval na základě zkušeností soudních znalců několik hlavních příčin:

Motiv pomsty:

Matka ví, že otec má své dítě **velmi rád**. Tím, že zabráni styku otce s dítětem, zasáhne bývalého manžela na nejcitlivějším místě v emocích. Dítě se tak stane nástrojem pomsty. Toto řešení je děsivě primitivní, ale nesmírně účinné a fungující. Rozum je vyloučen z účasti na rozhodování, vítězí uražená ješitnost a nenávist. Dokonce ani zájem dítěte není pro tento typ rozhodování důležitý. Samozřejmě, že matka uvádí spoustu **různých argumentů**, aby své jednání ospravedlnila.

Potřeba ochránit své dítě:

Matka líčí svého manžela jako **patologického zvrhlíka**, který poškozuje svým jednáním výchovu dítěte. Tomuto tvrzení hluboce věří a upřímně dodejme, že může mít i pravdu a to zvláště u asociálních otců. Druhou stranou mince je možnost, že si matka tyto argumenty spíše vymýšlí a přikrašluje je. Otec dítěte ublížil mně, to znamená, že bude ubližovat i dítěti, musím jej tedy proti němu chránit. Pudová logika dodává matce velkou sílu do boje.

Potřeba vlády a moci:

Po rozvodu ztratil manžel **moc nad dítětem**. Matka se nemusí s nikým dělit o řízení domácnosti a dítěte. Dominantní a emancipovaná matka získala ohromný prostor pro realizaci své potřeby řídit a ovládat. Manželka se nehodlá se svým mužem dělit

---

⁴⁶ BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D. a kol. *Průvodce rozvedem pro všechny zúčastněné*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996.

o moc nad jejich dítětem. Z těchto důvodů se některé svobodné matky a ni nechtějí vdávat.

Matka je přesvědčena, že ona je jediným správným vzorem dítěte:

Rozvod rodičů obvykle nastal kvůli rozdílným **životním hodnotám** a vztahům rodičů. Matka preferuje rodinné hodnoty, otec kariéru. Matka tak usuzuje, že dítě nebude mít šťastný život, když půjde ve šlépějích otce. Proto se rozhodla, že nedovolí, aby otec předával dítěti své hodnoty a tím blokoval její.

Realisticky praktický život:

Žena získala po rozvodu **nového partnera** a nejráději by i nového otce. Chce velmi rychle dítě převést na nového tatínka. Dítě nesmí být žádným pojítkem s minulostí, začínáme nový život. Celkem logicky a chytře cítí, že když odpoutá dítě od svého biologického otce a nového otce připoutá k dítěti, získá tím nejen sexuálního partnera, ale i otce pro své dítě.

Analýzou uvedených důvodů může otec dospět i k určité **strategii** pro jednání s matkou. Základním východiskem je **pochopení motivů** ženy. Moudrá matka po adaptaci na novou situaci by měla přistoupit na těsnou spolupráci s otcem. Odstavení otce od výchovy dítěte přinese jí i dítěti daleko větší problémy a starosti, které nemohou vyvážit motivy a příčiny výše uváděné.

Budu vychovávat děti bez otce

Emancipace a sebevědomí žen na celém světě neustále roste. Ženy chtějí dítě, ale nechtějí manžela. Nový typ jakési satelitní rodiny, tedy matka-dítě a rotující muž se ukazuje sice jako relativně pevný typ, kde matka se nerozvádí, ale z hlediska výchovy dítěte je velmi problematický. Lidstvo se pomalu a jistě orientuje na **modernizovaný křesťanský typ**, jeden muž a jedna žena. Svazek je to křehký, ohrožený ze všech stran, ale z hlediska optimálního rozvoje dítěte a péče o něj zřejmě nejlepší. Velká část mužů a žen navazuje během manželství kontakt s jiným sexuálním partnerem. Přesto i tento typ rodiny je pokládán za vhodnější, než rozvedené manželství. Problémy **monogamního manželství** jsou skutečně ohroženy tím, že věrnost a láska k jednomu partnerovi není genetickým programem člověka, tomu se musíme naučit. Neustálé ustupování a vzájemné tolerování je vytvářeno dlouhodobým procesem učení.

Manželství a rodina je služba i vláda. V manželství a rodině jde o neustálou dělbu pravomocí a o stále se měnící pojem osobní svobody. Tomu všemu a dalším složitostem se chce takto rozvedená žena dále vyhnout. Psychologové Německa, USA a dalších zemí bubnují na poplach a volají po návratu rodině **velkého typu**. To znamená spíše dvě děti, než jedno, protože každá žena málokdy riskuje o to, aby se sama starala o dvě děti. Rozvedená matka má určité sociální výhody a již vůbec není společností zatracována. Často za ní stojí obětaví rodiče, kteří tak tvoří určitou jistotu při výchově a zabezpečení dětí. Jiný problém nastane, až přijde období otázek. Dítě začne srovnávat svůj život s životem ostatních dětí. Takto rozvedená matka se musí připravit na tuto situaci. Nelze se totiž izolovat od lidí, ***budeme spolu doma a bude nám dobře***. Člověk žije s lidmi, je potvrzován ostatními, přes izolaci cesta nevede. Možná, že by pomohl kvalitní a relativně trvalý muž nablízku matky s velmi dobrým vztahem k dítěti. Problém je ale v tom, když matka o takový vztah nemá zájem a nebo případný jedinec nemá zájem o dítě. Občasní strýčci dítě spíše znejistí a netvoří to, co je pro funkci otce podstatné, bezpečí a jistotu. Děti rozvedených matek mají prokazatelně nižší sebevědomí než děti z rodin úplných. Další nebezpečí tkví v tom, že si najednou matka uvědomí, „***Nic jsem si neužila***“. Svoboda po rozvodu ji nepřinesla žádný výrazný zisk. Pečovala o své dítě sama, musela také dost pracovat, aby zajistila dobrou životní úroveň sobě i dítěti. Matka může potom své dítě ponižovat a uchýlit se k výčitkám typu: „***Kdybych tě neměla, bylo by mi lépe***“. Asi největší nebezpečí představuje prostý fakt, že dítě nevyrostá vedle muže. Mužský prvek tak znamená omezením rodiny a zároveň ohrožuje vývoj dítěte. Dítě chce vidět někoho, kdo je jiný než matka, kdo stojí na druhém pólu. Muž se umí jinak zastat dítěte než matka, také jinak řeší jeho problémy. Mužské jednání a mužský svět nelze nahradit ničím jiným, než zase jen mužem. Život má opravdu barvu bílou a černou, obě jsou krásné zvlášť, když stojí vedle sebe.

3.4 Dílčí závěr

Dítě si přináší na svět spoustu dispozic získaných po rodičích a jiných předcích, ale přináší si dispozice svoje vlastní, které po nikom nezískalo, k nim se připojí vlastnosti vrozené lidskému rodu a nad ně se navrší výchova a nezáměrný vliv prostředí, ve kterém člověk žije. **Člověk tak ve svém prostředí tvoří sám sebe.**

Řada **rodičů** pohlíží na své dítě jako na realizátora svých neuskutečněných snů. Dítě jako by mělo prodloužit život rodičů a prožít svůj život v jejich záměrech

a přáních. Někdy se to dokonce daří, jsou generace, které si předávají žezlo svého povolání a ideálů. Tento postup rodičů je charakterizován jako projekce nesplněných rodičovských přání do dítěte. Každý rodič ví, že **špatná volba** pro dítě může znamenat pro něj problematický život, nebo alespoň jeho část. Proto musím podotknout, že pokud si dítě samo zvolí nějakou cestu, tak tato volba nemusí být správná. Rodič je tedy opravdu odpovědný za správnou volbu svého dítěte, ale ta musí být založena na poznání osobnosti na jeho možnostech a také přání. **Rodičovské projekce** přání do svých dětí mají tedy reálnou pravdivost. V případě vyloučení jednoho z rodičů dítěte z jeho výchovy toto pozbývá na smyslu.

Budoucnost našich dětí, jejich životní styl a způsob jakým se postaví pak oni ke své rodině a budou pak vychovávat své děti, záleží tedy jenom na nás. Tohle vše lze realizovat pouze v plně **harmonicky fungující rodině**, odkud si naše děti vezmou řadu příkladů a ponaučení. Proto buďme dobří rodiče a pokud možno snažme se zachovat úplnost svého vztahu ke svému protějšku i když to kolikrát není lehké, ale věřme vše se nám potom zpět vrátí na spokojenosti **našich dětí** - naší budoucnosti.

Pokud nastane u rodičů dítěte společná krize, která nejde překonat, vzniká tak jako jediné řešení této situace a tím je rozvod. Je patrné, že rozvod je jednou z nejtěžších zkoušek v životě člověka. Rozvodové řízení zatěžuje psychiku jak rodičů, tak i jejich dětí u kterých tímto mohou vzniknout trvalé psychické následky. Rozvodová problematika se stává běžnou záležitostí v naší společnosti. Další kapitola této práce je proto zaměřena na tuto problematiku. Na to jaká je statistika rozvodu v naší společnosti, jaké jsou řešení v porozvodové situaci a jak by se daly zmírnit negativní dopady na dítě.

„Když už tedy je rozvod nevyhnutelnou podmínkou, snažme se aspoň o to, aby oba rodiče mohli dále vychovávat své děti ve své představě, kterou si pro své potomky zvolili,“ uvádí Taubner.⁴⁷ (1993).

„Chovejme se tak, aby naše děti na nás byli hrdí“

VLADIMÍR TAUBNER

---

⁴⁷ TAUBNER, V. *Rodiče v krizi*. Neratovice: Šorel. 1993.

4. ROZVOD

Rozvod je právním ukončením manželství, uskutečňuje se na základě žádosti a dojde k němu rozhodnutím soudu. Do roku 1949 zanikala manželství buď rozvodem (bez možnosti uzavřít další sňatek), nebo rozlukou, která další sňatek umožňovala. Zákon č. 265/1949 sb., o právu rodinném zavedl rozvod jako jedinou formu právního zániku manželství za života manželů.

Evidenci rozvodů provádějí okresní soudy, které vyplňují formulář **hlášení o rozvodu** a tato hlášení odesílají dvakrát měsíčně příslušnému krajskému soudu. Všechna hlášení pak zpracovává **Český statistický úřad**,⁴⁸ který publikuje absolutní i relativní údaje o rozvodech.

Česká statistika třídí rozvody podle **délky trvání manželství**, ale nepřihlíží přitom k roku uzavření manželství. Proto manželství rozvedená po x letech mohou patřit ke dvěma sňatkovým ročníkům (*např. manželství rozvedené po dvou letech trvání v roce 2003 mohlo být uzavřeno v roce 2000 nebo 2001, záleží na tom, v kterém měsíci byla svatba a ve kterém proběhl rozvod*).

Dále jsou ve statistikách informace o **způsobu vyřízení podaných návrhů na rozvod** (kolik z návrhů bylo zamítnuto, zda došlo v některých případech k usmíření a kolik z návrhů bylo skutečně ukončeno rozvodem), o rozvodech **podle počtu nezletilých dětí** i o příčinách rozvodu. Statistika sleduje odděleně pro muže i pro ženy tyto **příčiny rozvodu**: neuvážený sňatek, alkoholismus, nevěra, nezáměr o rodinu, zlé nakládání nebo trestný čin, rozdílnost povah a názorů, zdravotní důvody, sexuální neshody a ostatní příčiny.

Při podrobném zkoumání rozvodovosti se zahrnují také další faktory, které intenzitu rozvodovosti ovlivňují například **pořadí sňatku** (sleduje se rozvodovost prvních i opakovaných sňatků), **počet předchozích rozvodů**, **věk při sňatku**, **věkový rozdíl manželů**, **počet dětí v manželství**, **socioprofesionální postavení**, **dosažené vzdělání**, **státní občanství manželů**, nebo **velikost obce**.

---

⁴⁸ **Český statistický úřad** (dále jen "úřad") byl zřízen jako ústřední orgán státní správy zákonem České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy, ve znění pozdějších předpisů.

Česká statistická společnost byla založena dne 29. 3. 1990 na ustavujícím zasedání, kterého se zúčastnilo více než sto předních českých statistiků. Je to dobrovolná společnost pracovníků statistické vědy i praxe, sdružených ke společné činnosti. Jejím posláním je vytvářet předpoklady pro rozvoj statistiky v České republice a přispívat k řešení organizačních i odborných problémů spojených s její aplikací.

4.1 Základní ukazatele

(Statistické údaje pochází ze Statistické ročenky České republiky 2007)⁴⁹

Hrubá míra rozvodovosti (*hmro*) - nejjednodušší ukazatel rozvodovosti je vypočítán jako počet rozvodů v kalendářním roce na 1000 obyvatel podle stavu 1. 7. daného kalendářního roku. Tento ukazatel je ovlivněn nejen intenzitou rozvodovosti, ale i strukturou obyvatelstva podle rodinného stavu a věku.

Př. v roce 2003 se v České republice rozvedlo 32 824 manželství, počet obyvatel (k 1. 7. 2003) byl 10 201 651 osob. Hrubá míra rozvodovosti v roce 2003 byla 3,22 rozvodů na 1000 obyvatel [$3,22 = (32\,824 / 10\,201\,651) * 1000$].

Míra rozvodovosti manželství (*mrm*) - počet rozvodů dělíme počtem existujících manželství. (v praxi počtem vdaných žen).

Př. v roce 2003 se v České republice rozvedlo 32 824 manželství, počet existujících manželství (počet vdaných žen k 1. 7. 2003) byl 2 350 934. Míra rozvodovosti manželství v roce 2003 byla 13,96 rozvodů na 1000 existujících manželství [$13,96 = (32\,824 / 2\,350\,934) * 1000$]

Míra rozvodovosti manželství podle věku - počet rozvodů ve věku *x* vztažený ke střednímu stavu osob žijících v manželství v příslušném věku (*vdaných žen, resp. ženatých mužů*).

Jako doplňující ukazatel můžeme použít také **podíl rozvedených osob** ze všech žijících v jednotlivých věkových skupinách.

Úhrnná rozvodovost je nejčastěji využívaným ukazatelem pro mezinárodní srovnání (mimo jiné je publikována ve statistikách Rady Evropy). Vyjadřuje úroveň rozvodovosti manželství, neboli jaký podíl původně uzavřených manželství se rozvede. Vztahuj tedy rozvody ke sňatkům, ze kterých vycházejí. Počítá se jako **součet tzv. redukovaných měr rozvodovosti podle doby uplynulé od sňatku**, které vztahují

---

⁴⁹ <http://www.czso.cz/>

rozvody v určitém roce tříděné podle délky trvání manželství k výchozím sňatkovým kohortám (to znamená, že například v roce 2003 rozvody po dvou letech manželství vztahují k polovině sňatků uzavřených v roce 2000 a 2001 atd.).

Př. hodnota úhrnné rozvodovosti v České republice v roce 2003 byla 0,48 - to znamená, že z původně uzavřených manželství se jich 48 % rozvedlo.

Historie rozvodů

Již v **období první republiky** byla úroveň rozvodovosti v českých zemích považována za relativně vysokou. Po **druhé světové válce** stoupala křivka rozvodovosti jen mírně, její rychlejší nárůst se projevil až v **polovině šedesátých let** (po přijetí nového zákona o rodině v roce 1963, kterým byl při rozvodu zrušen princip viny, nepřipouštěl se však takzvaný smluvený rozvod. Novelou z roku 1965 byl pak umožněn rozvod i bez souhlasu nevinného manžela, pokud spolu manželé delší dobu nežili - v praxi byla hranice tři roky). Z počáteční úrovně okolo deseti tisíc rozvodů ročně (začátkem 50. let) došlo k prvnímu vzestupu v roce 1955, ke druhému v roce 1965 a poté se roční počty rozvodů celkem pravidelně zvyšovaly. V roce 1969 poprvé překročil absolutní počet rozvodů **20 tisíc** a v roce 1984 poprvé převýšil hranici **30 tisíc**. Od počátku šedesátých do počátku devadesátých let se ukazatele rozvodovosti zvýšily téměř na trojnásobek.

Po roce **1989** se dlouhodobý růst počtu rozvodů zastavil na vysoké úrovni okolo 30 tisíc rozvodů a tento počet se ustálil prakticky po celá devadesátá léta. Dosud nejvíce rozvodů bylo zaznamenáno v roce 1996 (**33 113 rozvodů**), v tomto roce byla také nejvyšší hrubá míra rozvodovosti (**3,21 rozvodů na 1000 obyvatel**).

V roce **1999** byl přerušen dlouhodobý trend mírného růstu rozvodovosti a **počet rozvodů výrazně klesl**, a to na úroveň z roku 1971 (tehdy byla ale hrubá míra rozvodovosti 2,4 na rozdíl od 3,2 v roce 1999). Toto náhlé snížení způsobila **legislativní změna**, protože novela zákona o rodině (č. 91/1998 Sb.) s účinností od 1. srpna 1998 nově upravila podmínky, za kterých může být rozvod uskutečněn. Novela přinesla tyto podstatné změny:

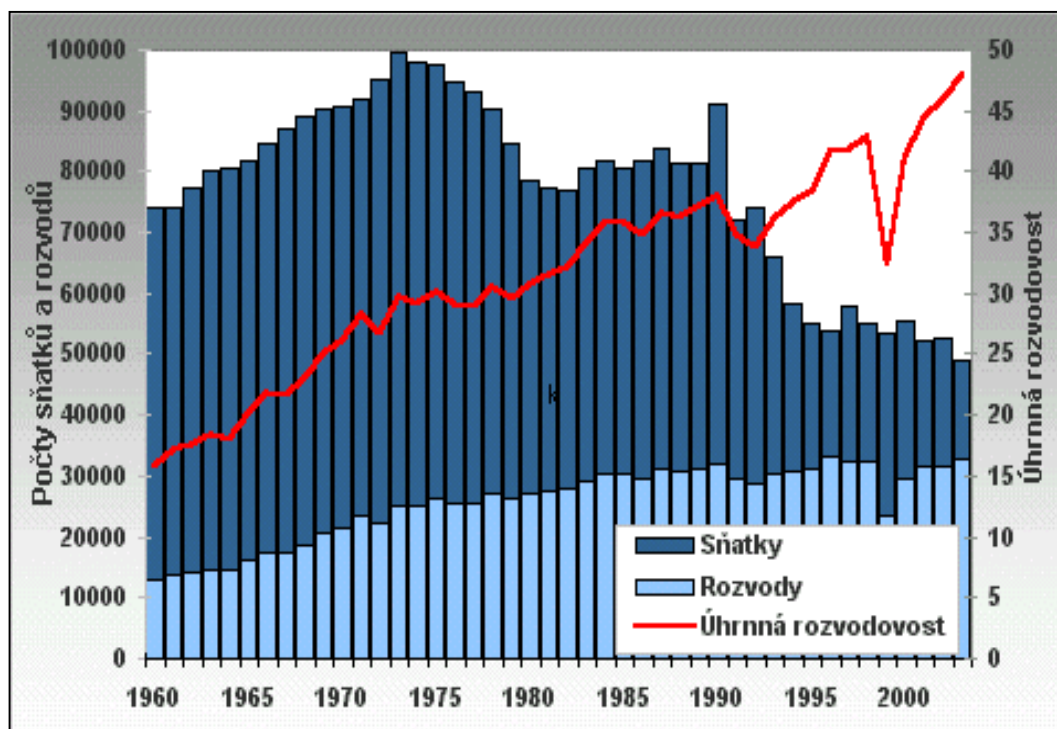
Ztížila rozvody manželství s malými dětmi (soud musí upravit práva a povinnosti rodičů k dítěti pro dobu po rozvodu ještě před rozvodem manželství. Manželství nemůže být rozvedeno, pokud by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.) V praxi výši rozvodovosti nejvíce ovlivnilo právě toto ustanovení.

Zavedla takzvaný nesporný **rozvod se zjednodušeným projednáváním** (*soud v tomto případě nezjišťuje příčiny rozvratu a rozvede manželství, pokud jsou splněny určité podmínky: manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu minimálně šest měsíců nežijí, k návrhu se druhý manžel připojí a manželé mají vyřešeny vzájemné majetkoprávní vztahy a poměr k nezletilým dětem.*)

Návrh zákona byl publikován v roce 1996 a již tehdy došlo ke zvýšení intenzity rozvodovosti, protože nestabilní manželství zřejmě předešla připravované změny a rychle se rozvedla. Vyšší počty rozvodů se poté udržovaly až do září roku 1998, kdy vešel zákon v soudní praxi. V říjnu 1998 již bylo rozvedeno téměř o 1 500 manželství méně než v září. Nízké měsíční počty rozvodů trvaly do února následujícího roku a poté se začaly pomalu vracet na původní úroveň. V roce **1999** bylo rozvedeno o **27 %** manželství méně než v předchozím roce (**23 657 manželství**). Postupně s tím, jak se nová legislativa zaváděla do praxe, se během roku 2000 měsíční počty rozvodů nadále zvyšovaly. Roční počet rozvodů v roce 2000 stoupl a i do budoucna lze očekávat další růst a postupné oslabování vlivu zpřísněné legislativy. V roce **2001** vzrostl počet rozvodů opět nad hranici **30 tisíc**, to ukazuje, že intenzita rozvodovosti pokračuje ve svém vzestupu, který byl v letech 1999-2000 přerušen pouze dočasně.

Úroveň rozvodovosti můžeme nejpřesněji popsat pomocí **ukazatele úhrnné rozvodovosti**, který vztahuje rozvody ke sňatkům, ze kterých vycházejí. Od 60. let 20 století pozorujeme jeho trvalý nárůst, v roce 1996 poprvé překročil hranici 40 % a nadále stoupá - v roce 1998 se již 43 % z původně uzavřených manželství rozvedlo a po propadu hodnot ukazatele v roce 1999, způsobeném změnou legislativy, se v roce 2000 hodnota úhrnné rozvodovosti již opět pohybovala nad úrovní 40 % (41,18 %).

Graf 1 : Počty sňatků, rozvodů a úhrnná rozvodovost na území dnešní ČR od roku 1960⁵⁰

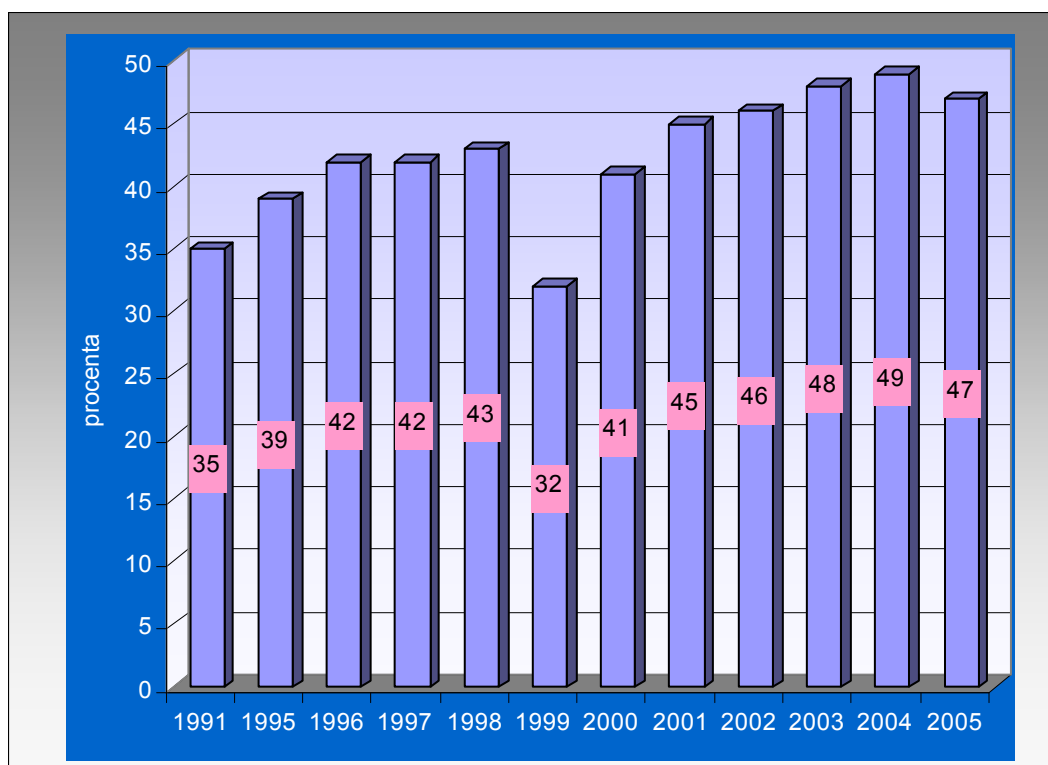
Rozvodovost v ČR

V roce 2004 dosáhl počet rozvodů třetího nejvyššího počtu v historii ČR: celkem bylo rozvedeno 33,1 tisíc manželství.

Úroveň rozvodovosti se v loňském roce vyšplhala až na 47 % manželství končících rozvodem. Ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi patří Česká republika mezi země s nadprůměrnou intenzitou rozvodovosti.

⁵⁰ <http://www.czso.cz/>

Graf č. 2: Úhrnná rozvodovost v období 1991 – 2005 v % ⁵¹

Po novelizaci zákona o rodině, která vstoupila v platnost **1. 8. 1998** a v jejímž rámci se upravovaly i podmínky rozvodu, vykazuje intenzita rozvodovosti jednoznačný vzestupný trend, respektive se jedná o jeho pokračování z doby, která právní úpravě předcházela. V souvislosti se **změnami zákona** byl růst rozvodovosti na konci dvacátého století pouze dočasně přerušen.

Na rozdíl od většiny ostatních **demografických procesů**, které počátkem 90. let prodělaly mnohdy až bouřlivý vývoj, se intenzita rozvodovosti v České republice výrazněji neměnila až po roce 1989. Vlivem postupných úprav rozvodové legislativy ve směru liberalizace (např. zrušení principu viny při rozvodu novelou zákona o rodině č. 94/1963 Sb. či zrušení předběžného řízení o smíření manželů novelou platnou od roku od 1973), sekularizace společnosti, a tím také větší tolerance společnosti k rozvodům, nízkého sňatkového věku, častých sňatků „vynucených“ těhotenstvím partnerky aj., se úroveň rozvodovosti plynule zvyšovala již v průběhu minulých desetiletí.

⁵¹ **Úhrnná rozvodovost** udává podíl manželství končících rozvodem (za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství z daného roku po dalších zhruba třicet let).

Postupně také narůstal podíl povolených rozvodů ze všech ukončených řízení. Zatímco v roce 1991 bylo kladně vyřízeno 77 % všech žádostí o rozvod, v roce 2003 to bylo již o deset procent více. Zamítnutých návrhů je jen zanedbatelná část a jejich počet i podíl se snižuje. Stále méně často se výsledkem řízení stává usmíření manželů.

Navrhovatelkami rozvodu jsou dlouhodobě **ze dvou třetin ženy**, příliš se nemění ani procento opakovaných rozvodů, kterých je u obou pohlaví přibližně jedna pětina. **V roce 2004**, tedy pět let po úpravě zákona o rodině, **bylo rozvedeno 33,1 tisíc manželství**, o 236 více než v předchozím roce. Tento počet je druhým nejvyšším v historii České republiky (nejvíce v roce 1996). Návrhů na rozvod bylo loni projednáno 37,9 tisíce a výsledek „rozvod“ byl zaznamenán již u více než 87 % žádostí.

Úroveň rozvodovosti se v loňském roce vyšplhala až na 49 % manželství končících rozvodem (za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství z roku 2004 po dalších zhruba třicet let), zatímco počátkem 90. let se pohybovala okolo 35 %. Znamená to, že rozvodem dnes končí již **polovina** z původně uzavřených manželství.

Za uvedeným vzestupem **celkové úrovně rozpadu manželství** české populace stál zejména nárůst rozvodovosti po více než pěti letech trvání manželství, přičemž zcela nejvýrazněji se zvýšila rozvodovost až po deseti letech manželského soužití. Nicméně úplně nejvyšší úroveň rozvodovost stále dosahuje ve **třetím a čtvrtém dokončeném roce trvání manželství**. Průměrná délka trvání manželství od jeho vzniku do ukončení rozvodem je v současnosti kolem dvanácti let (12,1 roku v roce 2004). Bezdětná manželství se s nejčastěji rozpadají již velmi brzy od sňatku (v prvním až třetím dokončeném roce trvání manželství), zatímco manželství s dětmi až o něco později a jejich vysoká intenzita rozvodovosti se udržuje až do doby, než se nezletilé děti stanou zletilými, nebo se věku zletilosti již blíží.

Demografická statistika sleduje i rozvody podle pořadí, zde však během posledních let prakticky nedošlo ke změně. Něco málo přes osmdesát procent připadá stabilně (v případě mužů i žen) na první rozvody, kolem 16-17 % pak na druhé rozvody. Zaznamenávají se i příčiny rozvratu manželství na straně muže a ženy. Zhruba v polovině případů dominuje u obou pohlaví „rozdílnost povah, názorů a zájmů“.

Rozvod se stává v naší společnosti běžnou záležitostí, s kterou má nějakou zkušenost téměř každý. V České republice se rozvádí až 40% z původně uzavřených manželství.

Tabulka 1: Rozvody v České republice.⁵²

<i>řízení o rozvodu</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>
<i>návrhy na rozvod</i>	34 631	36743	35482	34 972	35616
<i>rozvedená manželství</i>	32 058	33 127	32 217	30 462	33 004

Tabulka 2: Výchovní opatření soudu a úprava poměrů dětí po rozvodu rodičů.⁵³

<i>výchova a výchovná opatření</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>
<i>děti kterých se rozhodnutí týkalo</i>	135647	134752	131337	126854	125012
<i>práva o kterých soud rozhodl</i>	180698	174219	176387	185 549	182976
<i>z toho výchova a výchovná opatření</i>	65 042	67518	69254	66328	69 547
<i>dítě svěřeno matce</i>	42 896	44 053	45992	44 571	48 024
<i>dítě svěřeno otci</i>	4 840	4 026	4 105	4 284	3 876
<i>dítě svěřeno jiné osobě</i>	1 271	1 354	1 568	1 472	1 653

Vzhledem k již poměrně dlouhé době uplynulé od úpravy rozvodové legislativy lze pozvolný, ale trvalý vzestup intenzity rozvodovosti obyvatelstva České republiky označit za jednu ze základních charakteristik demografického vývoje posledních let. Při hodnocení **úrovně rozpadu soužití párů** je třeba vzít v úvahu i úroveň rozpadu nemanželských soužití, která bude pravděpodobně ještě o něco vyšší. Za hlavní příčiny vysoké a zvyšující se rozvodovosti jsou obecně považovány **ne příliš přísná legislativa** (zejména, když se manželé dohodnou na vypořádání), sekularizace společnosti,

⁵² <http://www.czso.cz/>

⁵³ <http://www.czso.cz/>

tolerance k rozvodům, nízký věk při sňatku, sňatek **vynucený** těhotenstvím partnerky. Od devadesátých let mladí lidé postupně oddalují vstup do manželství. Stále také žijí s partnerem před sňatkem po určitou dobu a to **nesezdaně**. Přesto ale tyto svazky vykazují **vysokou intenzitu rozvodovosti**.

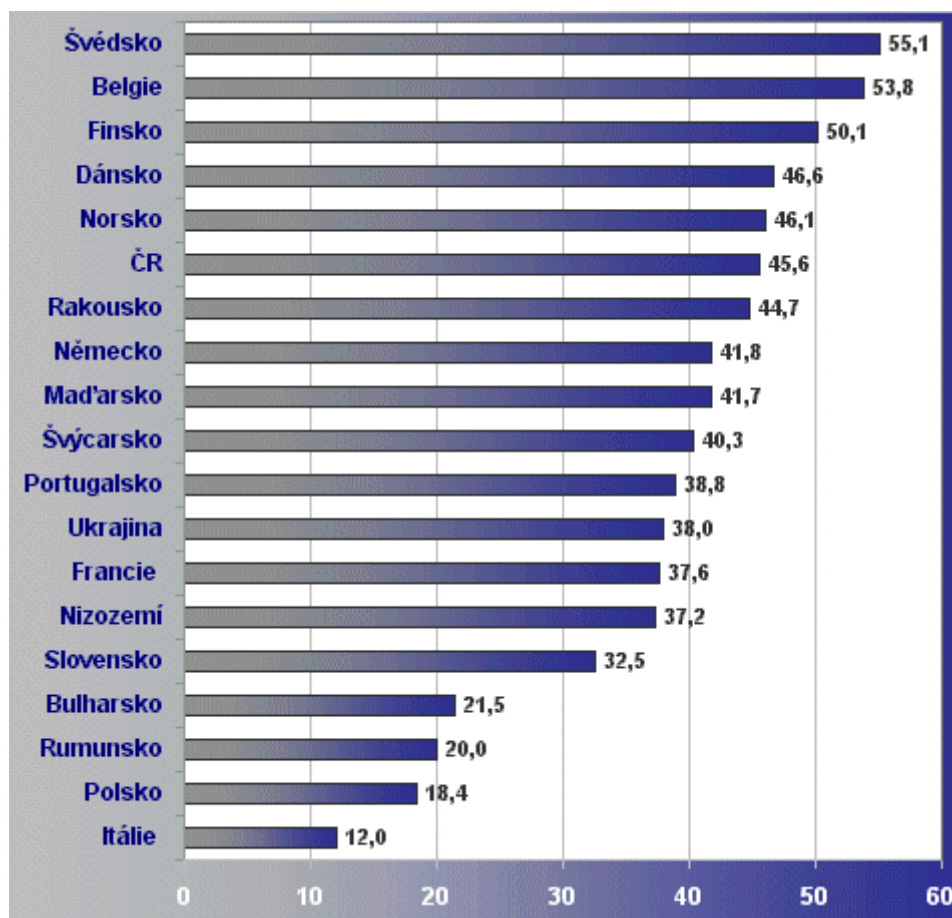
Mezinárodní srovnání

V mezinárodním srovnání patří **Česká republika** mezi země s **vysokou úrovní rozvodovosti**, jako jsou skandinávské země, Rusko a pobaltské státy, Velká Británie a Německo. Naopak k zemím s nejnižší intenzitou rozvodovosti v Evropě patří země se silnou katolickou tradicí, především Itálie, Španělsko a Polsko. Také úroveň rozvodovosti na Slovensku je v porovnání se situací v naší zemi asi o třetinu nižší.

V současnosti mají nejvyšší rozvodovost skandinávské země Švédsko a Finsko, a také Belgie. Pro Švédsko je zároveň charakteristická nejnižší intenzita sňatečnosti a vysoký podíl dětí rodičích se mimo manželství. Toto chování je zde do určité míry **ovlivněno systémem sociálním podpor**. Výrazně podprůměrná úroveň rozvodovosti existuje v zemích se silnou **náboženskou tradicí** (Itálie, rovněž Španělsko a Řecko) a také v následnických zemích bývalé Jugoslávie. V případě rozdělení evropského kontinentu podle **výše rozvodovosti** tak spíše než rozdělení na západní a východní Evropu platí rozdělení na Evropu severní a jižní.

Graf 3: Úhrnná rozvodovost ve vybraných evropských zemích k roku 2006 (Francie, Itálie a Německo údaj do roku 2005)⁵⁴

4.2 Rozvod a dítě

Rozvod je neodmyslitelně velmi traumatická a bolestná záležitost, která přináší dlouhodobé následky zanechávající pro všechny zúčastněné členy rodiny. O to horší je to pro děti, které jen z těží chápou co se vlastně stalo.

„Zvláště stresující je to, že rozvod ořese něčím co svým způsobem děti považují za samozřejmé a co je zdrojem jejich vlastní pohody, že rodiče tu budou stále někde nablízku.“⁵⁵

⁵⁴ <http://www.czso.cz/>

⁵⁵ EVERETT, C. *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*. Praha: Talpress, 2000. s. 16.

Ztráta pocitu jistoty je u dětí často doprovázena pocitem viny a vlastního selhání. *Děti se mohou totiž domnívat, že právě ony zapříčinily rozchod rodičů.*⁵⁶ Nežřídka si odchod jednoho z rodičů pak vysvětlují tím, že už nejsou jimi milovány.

ČR patří k zemím s nejvyšším výskytem rozvodů. Rozpadá se prakticky každé druhé manželství a to nejsou zahrnuty rozchody nesezdaných párů uvádí Kraus⁵⁷ (2008). Ročně tak ztrácí trvalý a bezprostřední kontakt s jedním z rodičů přes třicet tisíc dětí. Velmi často přitom slyšíme, že dítě nemusí vyrůstat v úplné rodině. *„Je sice pravda, že společenské stigma plynoucí z rozvodu již dnes nepůsobí, to však neznamená, že rozvod ztrácí svůj psychologický význam jako faktor ovlivňující duševní zdraví dítěte a jeho osobnostní rozvoj. Chronický stres spojený s bojem rodičů vede někdy až k úzkostným stavům dítěte, které si může klást rozvod za vinu. Důsledky této krize si dítě často nese do dalšího života. Obtížněji se potom identifikuje s rolí dospělého muže či ženy. U těchto dětí se vyskytují větší problémy s hledáním partnera a nežřídka i různé sociální i psychické deviace.“*⁵⁸

Všeobecné důsledky stresu se projevují ještě dlouho po rozvodu. U dětí je lze pozorovat ve vzorcích chování jak v pubertě, tak i v počátku dospělosti. Krátce po rozvodu se u projevuje dětí negativismus, agresivita impulsivita a neposlušnost. U dívek po překlenutí rozvodového období se tyto projevy oslabují a ustávají, u chlapců ale mají dlouhodobější charakter. Jestli že už není navenek pozorovatelné toto **nežádoucí chování** a lze již z určitostí mluvit o adaptaci na novou situaci, tak pocit rozpadu rodiny a současně s tím i jaká si nejistota, která se projevuje u dívek i chlapců až do dospělosti.

Tomuhle by se ale dalo snad vcelku dobře předejít a tyto **negativní důsledky** zvládnout a redukovat na minimum, kdyby se rodiče v rozvodové řízení řídili zásadní radou opakovanou téměř ve všech knihách zabývajících se rozvodovou tematikou. Totiž **umožnit dětem co největší možný kontakt s oběma rodiči** tak, aby obě strany měly dostatek prostoru ve výchovném procesu a mohly tak dále pokračovat v plnění své rodičovské role. To však za žádnou cenu **nesníží trápení dítěte** z rozpadu rodiny, ale alespoň to umožní mít nadále otce i matku a mít z jejich přítomnosti s nimi a jejich výchovy co nejkladnější užitek. Výsledky výzkumů jednoznačně poukazují, že děti ve škole prospívají mnohem lépe a to i v období krátce po rozvodu pokud je ale

---

⁵⁶ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002.

⁵⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

⁵⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 85.

udržován silný pozitivní vztah k oběma rodičům. **Warshak⁵⁹ (1996)** uvádí, že děti by měly mít v těchto situacích přístup k oběma rodičům a to kdykoli je to možné. Rodiče by se o to měli zásadně snažit a vycházet si vzájemně vstřícně, být v tomto ohledu flexibilní a časově se tomuto úkolu přizpůsobovat.

Přístupy mužů k otcovství po rozvodu

Řada mužů klade větší důraz na hodnoty pro ně **prospěšnější než otcovství**. Svým dětem se ve značné míře v manželství nevěnují a v případě rozvodu je zásadně ponechávají v péči matek a to bez jakéhokoli **pocitu viny**. Mají svůj vlastní životní styl, do kterého v žádném případě nezapadá starost o dítě. Toto počínání je samozřejmě o pro děti značně zraňující, tito otcové ve větší míře neuplatňují ani omezené možnosti styku s dětmi.

Psychologové se ve své v klinické praxi setkávají s **různými případy týrání dětí** svými otci, ale také s muži trestající své bývalé ženy, které iniciovaly rozvod prostřednictvím nezájmu o děti. Snaží se o to, aby bývalé partnerky tímto samy trpěly a to strádáním svých dětí, kterým se stýská po otci.

Další skupina jsou potom muži, kteří se s svými dětmi po rozvodu **přestane stýkat dobrovolně**. Mají sice své děti rádi a z počátku stojí o to, podílet se na jejich výchově, ale současně nejsou schopni unést změnu tohoto vztahu, jeho jisté ochlazení a snížení své role v očích dětí. Raději proto volí únik z této složité situace a vzájemné vztahy se snaží přerušit.

Jiní muži by se rádi starali o své děti, ale sami přistoupili na obecně rozšířený názor, který je dán kultem mateřství a berou ho jako důsledek rozvodu tak, že své děti svým způsobem ztrácejí. Sebe sami charakterizují jako méně schopné v péči o dítě a nepřipouští si jiné než standardní řešení. Smíří se tak se svými striktně odměřenými návštěvami u svých dětí. Jedinou obranou pro ně je to, že se snaží, aby byly tyto návštěvy aspoň pro jejich děti co nejzajímavější. Mohou tak být potom zčásti smíření s tímto osudem.

Muži, pro které je pozice otce až natolik zásadní a v jejich životě nejdůležitější, se rozhodnou **narušit společenské konvence** a žádají svěření svých dětí do vlastní péče. Tito otcové se ale setkávají s četnými velmi **těžko překonatelnými překážkami**

---

⁵⁹ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996.

právního i společenského charakteru, kde ve větších případech nejsou ve své snaze příliš úspěšní. Takových mužů je ale bohužel v současnosti menšina.

Muži často žádají o svěření svých dětí do péče

Je potřeba podotknout, že žádosti o svěření dětí do trvalé péče mohou mít odlišné motivy. Warshak⁶⁰(1996) rozepisuje mnoho různých pozitivních i negativních důvodů. Ne pokaždé je totiž otec dítěte při podávání své žádosti veden touhou být v blízkosti svému dítěti a neztratit tak svou otcovskou roli.

Mezi ty zcestné důvody žádosti o svěření dítěte do péče počítá Warshak:

- získání dětí jako nástroje k udržení manželky v manželství,
- získání dětí jako nástroje k častějšímu kontaktu s manželkou po rozvodu,
- získání dětí jako nástroje k potrestání manželky,
- získání dětí jako důkazu vlastní ceny žadatele,
- získání dětí jako prostředku ke zmírnění pocitů viny za rozvod,
- získání dětí jako prostředku proti osamělosti,
- zajištění příznivějšího finančního vyrovnání,
- snaha vyhnout se vyživovacím povinnostem.

Určitě jsou otcové, kteří k svěření svého dítěte do výhradní péče mají s určitostí některý z výše uvedených motivů, ale většina těchto otců je vedena čistými a dobrými pohnutkami. Jde o takové otce, kteří *„mají se svými dětmi velmi silná citová pouta, kterých si značně cení. Svěření dětí je pro ně proto způsob, jak si udržet intenzitu těchto svazků. Tito otcové berou svoji odpovědnost za péči a výchovu svých dětí zcela vážně a jsou přesvědčeni, že dětem budou vytvářet pozitivní a harmonický domov.“*⁶¹

Současně jsem ještě toho názoru se, že existuje další poměrně rozšířený důvod pro žádost otců o svěření dítěte do péče. V tomto případě neusilují otcové aby získali do trvalé péče své dítě ihned po rozvodu. Naopak, ztotožňují se s výhradní péčí matky a také svým omezujícím stykem s dítětem, z kterého se snaží vytěžit co nejvíce a to jak pro sebe, tak i pro dítě. **Tito otcové v mém průzkumu také tvoří největší procentovou část.** Ale bohužel, ani tento tak značně nedostačující rozsah styku se

⁶⁰ WARSHAK, R.A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha : Portál, 1996.

⁶¹BERNEOVÁ, P., SAVARY, L. *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti*. Praha: Portál, 1998. s. 38.

svými dětmi, určený soudem, jim není dopřán. V setkání s jejich dětmi je totiž z různých důvodů ze strany matky bráněno. **Těchto způsobů** je nespočetně mnoho, kterých může matka dítěte použít. Vztah k dítěti je pro otce nesmírně důležitý, že se s touto situací nesmíří. Aby o své dítě tímto nepřišli definitivně, rozhodnou se tak bojovat a pokusit se **získat své dítě do vlastní péče**. Zákony jsou v těchto případech na jejich straně, ale jejich prosazení je značně zdlouhavé.

4.3 Úpravy poměrů výchovy nezletilých dětí

Manželství **nelze rozvést**, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, které vydá soud. Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, **a určí komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu**.

Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do **společné**, popřípadě **střídavé výchovy** obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte, a budou-li zajištěny jeho potřeby.

Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti – styk rodiče s dítětem může být nahrazeno **dohodou rodičů**, která ke své platnosti nepotřebuje schválení soudu. Nejsou-li rodiče schopni se domluvit, a vyžaduje-li to výchova dítěte a poměry v rodině, upraví soud styk rodičů s dítětem §26, odst.1 až 3, zákona č. 94/1963 Sb.

Soud může: ⁶²

- nařídit změnu výchovného prostředí nezletilého dítěte v důsledku opakovaného bezdůvodného bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem,
- omezit styk rodiče s dítětem,
- zakázat styk rodiče s dítětem,
- upravit styk prarodiče s nezletilým dítětem – vnukem,
- upravit styk sourozence s nezletilým dítětem,
- zakázat styk prarodiče (popř. sourozence) nezletilého dítěte s dítětem,
- změnit úpravu výchovy nezletilého dítěte (změna výkonu rodičovských práv a povinností).

---

⁶² NOVOTNÁ, V. *Nový zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Rodinné právo 12/ 1999.

Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, vloh, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů.

V první řadě **soud respektuje** právo dítěte na péči obou rodičů, udržování pravidelného osobního styku s nimi, **právo druhého rodiče**, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti.

Při rozhodování se soud řídí citovou orientací a zázemím dítěte, výchovnými schopnostmi a odpovědností rodiče, schopností dohodnout se na výchově s druhým rodičem, stabilitě výchovného prostředí, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné, k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů. Soud vždy **vezme v úvahu**, kdo dosud kromě řádné péče o dítě dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní. §26, odst.4 a 5, zákona č.94/1963 Sb. V České republice soud nejčastěji přisoudí děti do péče matky. V poslední době nejsou výjimkou otcové, kteří mají děti ve vlastní péči, v případně ve společné střídavé péči obou rodičů.

Podmínkou úpravy poměrů nezletilého dítěte je, že **spolu rodiče nežijí**, nevedou společnou domácnost, miní ukončit manželství rozvodem.

Manželství nelze tedy rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, které vydá soud. Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví **soud** jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, **a určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy, a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.**

Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do **společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů**, je-li to v zájmu dítěte, a budou-li zajištěny jeho potřeby.

Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti - styk rodiče s dítětem může být nahrazeno dohodou rodičů, která ke své platnosti nepotřebuje schválení soudu. Nejsou-li rodiče schopni se domluvit, a vyžaduje-li to výchova dítěte a poměry v rodině, upraví soud styk rodičů s dítětem §26, odst.1 až 3, (zákona o rodině).

Návrh na úpravu poměrů ⁶³

Pokud manželé, kteří mají ještě nezletilé děti, **hodlají ukončit manželství rozvodem**, musejí nejprve požádat soud, aby rozhodl o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu. Toto soudní rozhodnutí o nezletilých dětech **je povinné**, a to i tehdy, jsou-li manželé na všem dohodnuti. Povinně tak musí být upraveno, komu budou děti svěřeny do výchovy (může jít i o střídavou péči) a v jaké výši bude placeno výživné. Rodiče občas do svého návrhu zahrnují i to, jakým způsobem by se rodič, který nebude mít děti ve výchově, měl s dětmi stýkat. Toto však není třeba do návrhu uvádět, nejedná se o **povinnou úpravu poměrů**. Navíc pokud nebude zřejmé, že rodiče opravdu nejsou schopni se o styku dohodnout, soud o takovém návrhu ani nebude moci rozhodnout.

Návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí by měl být podán nejpozději s návrhem na rozvod manželství. Může být podán i dříve a návrh na rozvod manželství může být podán třeba až poté co soud rozhodne o nezletilých dětech. Návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí se podává u toho okresního (obvodního) soudu, v jehož obvodu děti žijí. Návrh podává jeden z rodičů a musí být podán ve třech vyhotoveních (jedno pro soud, jedno bude soudem doručeno druhému z rodičů a poslední bude soudem doručeno orgánu péče o mládež, který bude dítě v řízení zastupovat – zpravila jde o odbor péče o mládež pověřeného městského úřadu). Za návrh se neplatí žádný poplatek.

Návrh musí obsahovat přesné označení účastníků řízení, tedy obou rodičů a dětí - jméno a příjmení, datum narození, bydliště. Z návrhu musí být patrné, jaké rozhodnutí má být vydáno a měly by v něm být vylíčeny nejdůležitější okolnosti. K návrhu by měly být připojeny důležité důkazy, v daném případě nejméně rodné listy dětí. Návrh musí být datován a podepsán.⁶⁴

Úprava poměrů styku otce s dětmi po rozvodu

Ve standardní úpravě poměrů ve styku otce s dítětem v porozvodovém období se **vymezuje společný čas dítěte a otce** na jeden víkend za čtrnáct dní. V předešlých kapitolách jsem uváděl, **jakou významnou roli hraje otec v životě dítěte** a proč otce děti potřebují. Objasnil jsem také do jaké míry je otec schopen pozitivně ovlivňovat své

---

⁶³ <http://rodinausoudu.mujblog.info/vzory-pisemnosti/navrh-na-upravu-pomeru-nezletilych-deti-na-dobu-po-rozvodu>

⁶⁴ <http://rodinausoudu.mujblog.info/vzory-pisemnosti/navrh-na-upravu-pomeru-nezletilych-deti-na-dobu-po-rozvodu>

dítě. Toto je ale současně úzce podmíněno s množstvím času, které mu věnuje, kdy tento čas je mu po rozvodu úředně zkrácen. Tato krátká doba pochopitelně nemůže poskytovat prostor pro naplnění rodičovské a výchovné funkce. Tak že i z angažovaného otce se tedy pouze stává občasný společník určen jen pro zábavu dítěte. Děti nemohou mít tímto v žádném případě prospěch z jeho výchovného působení. Jeho cena jako otce tak zákonitě upadá. Muži s tímto omezeným kontaktem se svými dětmi často poukazují na ochlazování a slábnutí intenzity jejich vztahu k dětem. **Hodnotu dvou týdnů života tak nelze vtisknout do pouhých dvou dnů.** Otcové se tímto začínají vytrácet t ze života dítěte a vytvářejí si roli pouhých návštěvníků. Děti jsou tímto ochuzeny o své základní právo a tím je být vychováváno oběma rodiči.

Čtrnáct dní je pro děti značně dlouhá doba, proto že oni vnímají čas jinak než dospělí. **Dětem ubíhá čas daleko pomaleji.** Na otce se netrpělivě těší a plánovaný víkend s ním velmi dychtivě očekávají. Snad i toto běh času zpomaluje. **Warshak (1996)** o tom říká: „*Nechat děti čekat čtrnáct dní, než se setkají s jedním ze svých rodičů a tuto trýznivou proceduru opakovat dvakrát měsíčně po celou dobu jejich dětství je dle mého názoru nelidsky kruté.*“⁶⁵

Jinou, širší úpravu styku otce s dítětem, která poskytuje plnohodnotný vztah, v této vazbě nacházíme velice zřídka. Většinou se tak děje **z podnětu těch rodičů**, kteří si uvědomují takovou odpovědnost k dítěti, že jim konfliktní situace nezabraňuje se mezi sebou domluvit a jsou schopni pro dítě vytvořit příznivější průběh kontaktu s oběma rodiči.

Odborníci v průběhu úpravy poměrů nezletilých dětí po rozvodu, činní na úpravě poměrů jen výjimečně. Protože, mají k této činnosti **odborné vzdělání** na to aby poznali potřebu dětí jsou mimo konflikt jejich rodičů a nejsou zatíženi emocemi. To vše vede k tomu, že mohou s nadhledem zhodnotit patřičnou situaci, která vzniká při rozvodu a chápou co pro děti potom ztráta jednoho z rodičů znamená.

Jestliže otec po rozvodu o své dítě jeví zájem, vnímá tak svou **úlohu otce** ještě důležitější a přistupuje k ní zodpovědněji. Pocit ztráty svého dítěte nese těžce, kde je to pro něj spojeno s řadou dalších **životních strádání**.

---

⁶⁵ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996. s. 39.

„Podstatná část identity každého muže vychází z jeho role jako otce. Když nezíská dítě do své péče, je tato pozice v očích zákona omezena a jeho identita jako rodiče tudíž narušena. V konečném důsledku toho trpí i jeho sebeúcta. Jestliže společnost přesune otce ve vztahu k dětem do role druhořadého občana, pak je snadněji náchylný pochybovat o svém já a sobě jako o otci. Tyto pochybnosti se nastanou tak, že vnímáte, jak se váš vztah s vašimi dětmi začíná narušovat a stává se stává tak povrchnějším – a k tomu výhradně dochází při omezeních vyplývajících z typického programu návštěv.“⁶⁶

Výhradní péče o dítě

Výhradní péče o dítě byla matkou nebo otcem **donedávna takřka jedinou možností úpravy poměrů** nezletilých dětí po jejich rozvodu. Novela zákona o rodině z roku **1998** umožnila jako další alternativu tzv. střídavou, nebo-li společnou péči. Asi z 90% jsou dnes matkám jejich děti svěřovány do výchovné péče. V ostatních případech je to pak do péče otců nebo jiných příbuzných. Otcům jsou děti svěřovány v takových případech, jako je **nepřítomnost matky**, nebo její **nezájem o dítě**, popřípadě kdy nastal takový stav, kdy matka **není schopna** se o děti sama postarat. Z toho vyplývá, že pokud jsou oba rodiče stejně kvalitní ve své výchově k dětem a mají k nim shodný citový vztah a opětovně děti k nim, jsou-li na stejné sociální a ekonomické úrovni a nakonec disponují-li stejnými výchovnými předpoklady, jsou bohužel tyto děti ve větší míře svěřovány matkám. Tato skutečnost vyplývá často i v takových případech kdy otec je v porovnání s matkou na vyšší sociální úrovni. Tímto se ctí již tak vyvrácená **koncepte biologických důvodů**.⁶⁷

Při porovnávání svěřování dětí do výhradní péči matky a výhradní péči otce, bylo zjištěno, že z žádných okolností **není patřičný důvod k diskriminaci otců** při svěřování jejich dětí do péče. ***Psychické a fyzické zdraví u průměrných dětí s výhradní péče otců bylo totožně srovnatelné s průměrnými dětmi z výhradní péče matek. Tato skupina, která byla ve výhradní péči otců neměla ani více, ani méně problémů než děti, které byly ve výhradní péči matek.*** Navíc je stejně prokázáno, uvádí **Bakalář (1996)**, že ***otec s výhradní péčí o dítě si vede stejně dobře a kvalitně jako typická matka ve stejné roli.***

⁶⁶ BERNEOVÁ, P., SAVARY, L. *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti*. Praha : Portál, 1998. s. 36.

⁶⁷ BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D. a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996.

Jako další překvapivé zjištění přineslo porovnání dětí z výhradní péče otce a matky. „*Děti vychovávané ve výhradní péči rodiče stejného pohlaví - tedy chlapci v péči otců a dívky v péči matek – byly lépe přizpůsobeny než ty děti ve výhradní péči rodiče opačného pohlaví.*“⁶⁸

Warshak současně vysvětluje i známou skutečnost, že **chlapci se po rozvodu rodičů adaptují hůře než dívky**. Příčinou ale není rozvod jak by se předpokládalo, ale výhradní péče matky. Obdobně tak dívky žijící po rozvodu s otcem mají čtenější problémy než dívky žijící s matkami. Warshak ale současně varuje na plošné uplatňování této koncepce.

Ať je dítě svěřeno do výhradní péče otce nebo matky, je stále zasaženo nejzávažnějším důsledkem rozvodu a tou je **ztráta plnohodnotného vztahu se svým druhým rodičem**. Pokud se tedy sami rodiče nedohodnou, stanovuje rozsah styku s dětmi soud. Je však jednoznačné a to vzhledem k poměru svěřování dětí matkám, že se zde jedná ve velké většině o radikální omezení kontaktu s otcem.

Střídavá péče

Střídavá péče je jakým si **řešením disproporce ke vztahu** k oběma rodičům, která je východiskem prioritní úpravy poměrů nezletilých dětí po rozvodu. Střídavá péče je proto označována nejlepším darem, který vlastně může zabezpečit rozvádějící se pár svým dětem, uvádí **Novotná⁶⁹ (1997)**. Tímto se je možno ochránit děti před spoustou vlivů, které narušují jejich vývoj, jestli že jsou v péči pouze u jednoho rodiče. Je však zřejmé, že **institut střídavé péče není možno uplatnit u každého**. Jsou takoví rodiče, kteří opravdu nedisponují těmi předpoklady, které jsou nutné pro výchovu dětí a jejich péče by se tímto stala spíše ke škodě. Jsou samozřejmě i tací manželé, jejichž konflikt je natolik hluboký, že jakákoliv dohoda a to i alespoň dočasná, není vůbec možná. Právě **schopnost kooperovat, hledat optimální cestu kompromisního řešení** s vysokou mírou flexibility je zásadním předpokladem úspěšné střídavé péče. Rodiče se musí vzájemně respektovat a dbát na důležitosti toho druhého pro jejich dítě.

Výhody střídavé péče

Otcům umožňuje střídavá péče udržet s dětmi **intenzivní plnohodnotný vztah**. Ti muži, kteří mají své děti ve střídavé péči se **těší skutečné důvěře** a prožívají s nimi

⁶⁸ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha : Portál. 1996. s. 24.

⁶⁹ NOVOTNÁ, V. *Výchova a poradenství ve sféře péče o rodinu*. Sociální politika 1/1997.

opravdovou blízkost. Jejich vztah je ve srovnání s jednoznačně povrchním vztahem otců, kteří vídají své děti jednou za dva týdny, daleko kvalitnější a pozitivnější. Tento nabídnutý čas trávený s dětmi jim rozhodně dává možnost skutečně děti vychovávat.

Pro děti proto znamená společná péče **udržení si obou rodičů**. Oba jejich rodiče jsou tak stále **přítomni v jejich životě** a současně se na oba mohou kdykoli obrátit. Mohou se tedy od nich stále učit. Oba jsou jim jednoznačně k dispozici při zdolávání těch životních úkolů se kterými jim může pomoci výhradně rodič určitého pohlaví.

Střídavá a společná péče

Naše zákonodárství udává rozdíly mezi střídavou a společnou péčí. Tzv. ***střídavou*** péčí označuje zákon o rodině jako o svěřeni dítěte v **daném přesně vymezeném časovém období** do výchovy jednoho z rodičů a v dalším časovém období do výchovy druhého rodiče. Soud zároveň vymezí práva a povinnosti obou z těchto rodičů v určených střídajících se tak časových úsecích. Zásadní kladné poznatky a zkušenosti přinesla praxe se střídáním výchovy dětí po měsících. Samozřejmě je však možno dohodnout delší, nebo i kratší časové intervaly. Svěřeni do střídavé péče je ale podmíněno blízkostí bydlišť obou rodičů a to tak, aby dítě mohlo navštěvovat **stále stejnou školu**.

Společná výchova je taková, kdy rodiče dětí a to i po rozvodu (případně nikdy nesezdání) spolu **stále zůstávají v určité formě společenského soužití**. Například společně bydlí, společně financují část svých soukromých potřeb a hlavně společně pečují o své dítě. Tzn. podílí se společně o jeho materiální zajištění, vstupují oba do jeho výchovy a zabezpečení jeho školní mimoškolní aktivity.

4.4 Dílčí závěr

Dnešní standardní úprava poměrů po rozvodu **omezuje mnoho otců** o jedno z jejich základních práv a to je podílet se po rozvodu dále na výchově svých dětí (***viz. níže listina základních práv a svobod***).⁷⁰ Tímto přístupem, že soudy

---

⁷⁰**Listina základních práv a svobod** (zkráceně označovaná jako **Listina**) je deklarace základních práv a svobod člověka, vyhlášená jako součást ústavního pořádku státu nejprve ústavním zákonem č. 23/1991 Sb. České a Slovenské Federativní republiky, později Ústavou České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.) a usnesením předsednictva České národní rady (č. 2/1993 Sb.). Práva a svobody obsažené v LZPS

povolují otcům po rozvodu jen minimální kontakt s jejich dětmi, pozbývají tak otcové v dětských záležitostech na své autoritě. Už nejsou v dění součástí jejich života, ale stávají se jen **náhodnými návštěvníky**. Je naprosto přirozené, že otcové stejně jako matky vkládají do svých dětí naděje pro jejich budoucí život. Chtějí je řádně vychovávat a pečovat o ně, chtějí být u toho jak se vyvíjí, jak zkvétají, jejich cílem je předávat jim své zkušenosti, vzdělávat je, pomáhat jim v tom jakou cestou se dát životem a samozřejmě chránit je. Tím vším se neodmyslitelně podílejí na utváření jejich osobnosti. Na to jeden víkend za čtrnáct dní velice málo, proto že neposkytuje dostatek prostoru ani času na realizaci těchto záměrů. Plně chápu, že to spousta otců vnímá oprávněně a to jako formu újmy nespravedlnosti vůči mužům a v některých případech dokonce i **životní prohru nad svým osudem**. Tato situace může skončit ještě hůř a to s daleko závažnějšími následky pro dítě i jeho otce. A to tehdy, když matka zpřetrhá veškeré kontakty otce s dítětem, tím že se rozhodne nerespektovat ani omezený kontakt otce s dětmi a zabraňuje tak jeho uskutečnění.

Kritici společné péče poukazují zejména na to, že děti potřebují pro svůj rozvoj stálé prostředí. *„Pravidelná změna je proto dle nich pro dítě velmi zatěžující a stresující. Nechává děti v určité nejistotě kam vlastně patří a znemožňuje tak navázat na bezpečný vztah alespoň k jednomu z rodičů.“*⁷¹ Je zřejmé, že u některých dětí, se vyskytuje při střídání prostředí určitá psychická zátěž, která nemůže být rozhodně kompenzována těmi **pozitivy**, jenž střídavá péče nabízí. Byly prováděny studie, které srovnávaly děti ve společné péči a děti ve výhradní péči. **Vaničková⁷² (1999)** poukazuje na závěrečné studie, které neshledaly významný rozdíl v psychologické symptomatice mezi oběma typy těchto porozvodových uspořádání. Tyto studie jsou však doprovázeny zjištěním, že děti ze společné péče měly vyšší míru sebeúcty. Jiné výzkumy ale poukázaly, že vliv rozvodu na děti ve střídavé péči není tak nepříznivý. Děti sice **utrpěly trauma** z rozpadu rodiny, ale byly neodmyslitelně ušetřeny a to ze ztráty jednoho ze svých rodičů.

V další kapitole se snažím navázat na výše uvedenou problematiku rozpadu rodiny z pozice toho rodiče, jenž je mu bráněno ve styku s jeho dětmi v porozvodovém uspořádání. Adaptace na vzniklou rozvodovou situaci a současně její překlenutí bývá

---

jsou přirozeně právního původu. Tzn. že nebyly vytvořeny zákonodárcem, ale jiným způsobem (viz přirozené právo). Což má za následek to, že není možné je zákonem zrušit nebo nadmíru omezit.

⁷¹ VANÍČKOVÁ, E. *Stres dítěte v rozvodové a porozvodové situaci*. Praha: Projekt, Růžová linka, 1999. str. 36.

⁷² VANÍČKOVÁ, E. *Stres dítěte v rozvodové a porozvodové situaci*. Praha: Projekt, Růžová linka, 1999.

v mnoha rodinách složitý proces. Jedním důvodem je majetkové vyrovnání, ale tím podstatnějším jsou děti a jejich výchova. Značná část případů v mém průzkumu byla tvořena tím, kdy jeden z rodičů, který měl své děti svěřeny do výchovy, používal tyto děti jako zbraň proti druhému rodiči. Tato další kapitola proto upozorňuje na vznik syndromu zavrženého rodiče a na důvody které vedou programujícího rodiče k tomuto jednání.

„Děti začínají tím, že své rodiče milují, později je soudí a zřídka, pokud vůbec někdy, jim odpouštějí“

OSCAR WILDE

5. MOTIVY PROGRAMUJÍCÍCH RODIČŮ

Adaptace na rozvod je **komplikovaný a dlouhodobý proces** provázející řadu stresů. Jaká bude doba tohoto procesu a s jakým konečným výsledkem, záleží na různých faktorech, a to zejména osobnostních i sociálních. V současnosti je posuzováno **několik stádií adaptace** na rozvod uvádí **Valehrach⁷³(1995)**. Za neoptimálnější je nalezení **nového životního stylu**, který se vyznačuje jako lepší, než život v předešlém manželství. Charakteristikou pro pozitivní překlenutí rozvodové situace je jednoznačně kladný a přátelský vztah projevovaný k bývalému partnerovi. Mnoho lidí s určitostí ale takového stadia nedosáhne. Jejich cesta se zastaví na nalezení určité životní spokojenosti a duševní rovnováhy na nižší úrovni než by sami předpokládali. **Rozvod je tak nadále vnímám jako velmi zraňující událost**, která navždy poznamenává jejich životy. K bývalému partnerovi je stále poji silné emoce, které mohou mít negativní, vyvolávající touhu po potrestání. Dále se mohou odrážet jako jen strach z bývalého partnera či pocit, že zde hrozí nějaké nebezpečí pro děti. To vše naznačuje o **špatné adaptaci na rozvod**, což s sebou přináší značnou váhu problémů a to jak pro rodiče, tak i děti. Lidé se v takových situacích obklopují různými obrannými mechanismy (např. již zmíněný hněv, touha po odplatě a pomstě, odraz pouze špatných stránek bývalého partnera a pochopitelně jejich zveličování, kde odtud plyne i nepřipouštění si jakékoliv dobré vlastnosti bývalého partnera a pod).

Konflikty ve značné míře pokračují i po rozvodu a jsou do nich bohužel často vtahovány i děti. Důvodem je prosazení vlastní vůle, potrestání a ponížení partnera nebo určitá forma demonstrování síly. Ve srovnání s traumatickým dopadem těchto porozvodových válek, jak uvádí **Matějček⁷⁴(1992)** je v podstatě standardní úprava poměrů pro děti jednoznačně dobrým řešením.

Motivy programujícího rodiče, **většinou matek** jsou shodné jako u problémových jevů popouzení a bránění ve styku. Panická hrůza ze ztráty svého dítěte, které jako jediné zůstává náplní života ženy ji vede k tomu, dítě plně vlastnit. Psychologické procesy zaměřené na nevědomou složku směřující k motivaci programujícímu jednání jsou nesmírně složité (např. projekce, reagování opakem). **Dítě je formováno** snahou být vděčné tomu rodiči, který jej má v péči a na kterém je tímto závislé. Psychodynamika tohoto programujícího rodiče a tím i současně postiženého dítěte

---

⁷³ NOVÁ, H., VALEHRACH, K. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995.

⁷⁴ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. Praha: H&H, 1992.

je proto velmi spletitá a komplikovaná zahrnující mnoho různých podnětů a je podrobně pojednána v knize Gardnera ⁷⁵ (1996) „Syndrom zavrženého rodiče“.

5.1 Popouzení jako zbraň proti jednomu z rodičů

Popouzení je **shledáváno** jako „*jakékoli ovlivňování dítěte, a to přímé nebo nepřímé s úmyslem snížit hodnotu druhého rodiče v očích dítěte. Intenzita popouzení se v každém případě různí. Dítě může být popouzeno jedním rodičem vůči druhému nebo proti oběma rodičům vzájemně.*“ ⁷⁶

Popouzení většinou matkou, které mají svěřeny děti ve výhradní péči, je ve snaze **vymazat otce z života dítěte**. Tímto jednáním si matky zřizují svou výhradní výchovnou moc. Popouzení otcem proti matce není samozřejmě vyloučeno, jak uvádí Everett⁷⁷ (2000). Motivy mohou být proto různé, například přetrvávající vztek nebo strach z bývalého partnera, nebo pouze snaha pomstít se.

Popouzení je charakterizováno záměrnou dlouhodobou činností a to v neprospěch bývalého partnera. Matky se tímto soustavně snaží v očích dítěte očernit jejich otce. Pomlouvají je a ponižují různými výroky. Vyzdvihují u dětí pouze jejich špatné vlastnosti a v žádném případě nepřipouští ty dobré. Shazují otce, ironizují je i v nekonečné řadě je zesměšňují. V mnohých případech tak jednají i v opravdovém přesvědčení o jeho špatnosti. Děti jsou ve svém nízkém věku značně **sugestibilní** ⁷⁸ a navíc na matce závislé. Těmito vlivy se tak lehce nechají přesvědčit a přijmou tak nepravdivou nebo alespoň podstatně zkreslenou představu o svém otci. Charakteristicky potom k svému otci děti zaujímají negativní postoj, reagují odtažením, jakým si strachem z něho, který vyústí k celkovou nenávistí k otci.

V důsledku se ale vše obrací proti dětem. Děti z těchto důvodů prožívají vnitřní konflikt. Pochopitelně velmi dobře cítí, že mají s otcem hodně společného. S otcem se ztotožňují a snižování jeho kvalit mohou posuzovat i jako snižování kvalit svých. Jednoznačně tím trpí hlavně jejich sebevědomí. U těch chlapců, jejichž matka otce trvale ponižovala, se projevovaly větší problémy s mužskou identitou, byli plašší a závislejší, protože pochybovali o svých vlastních kvalitách. Navíc dítě je stavěno

⁷⁵ GARDNER, R.A. *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha: MPSV, 1996.

⁷⁶ Zákon o rodině 94/ 1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů

⁷⁷ EVERETT, C. *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*. Praha: Talpress, 2000.

⁷⁸ **Sugestibilní** – příliš přístupným vnějším vlivům a podléhavý vůči působení jiných osob, (definici formuloval uživatel prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, CSc).

do určité role soudce jednoho z rodičů. Tato role mu v jeho věku nepřísluší a rovněž je pro **dětskou psychiku** nežádoucí a zatěžující. Popouzení proto zanechává na citech dítěte komplikované následky, které **prohlubují traumata z rozvodu** rodičů a znesnadňuje adaptaci na tuto tíživou situaci.

V **pozdějším**, věku kdy se děti stávají značně kritickými, přehodnocují svůj postoj k otci. Děti jsou již schopny posoudit opravdové vlastnosti a počínání svého otce. V této fázi jsou schopni si poopravit svůj obraz o otci, který si o něm vytvořily pod vlivem popouzení v dětství. Bohužel dlouhé období ve kterém je vřelý a blízký vztah s otcem důležitý a formativní, je však již promeškán. Navíc výchova založená na lži není pozitivní cestou pro utváření charakteru dítěte.

Psychologové doporučují jako zásadní ze základních pravidel pro výchovu po rozvodu, a to **zachovávat pozitivní náhled na druhého rodiče**. Cíleně o něm vytvářet kladné mínění. „*Vědomí projevující se ve společenské hodnotě, jakož i vlastní zdravé sebevědomí dítěte velice posiluje, jestliže může své rodiče, i když se rozvedli, nadále pokládat za hodnotné lidi*“.⁷⁹

5.2 Bránění ve styku s dítětem

Soudem vymezený, případně dohodou určený styk otce s dítětem se v některých případech snaží matky nějakým způsobem omezovat, či dokonce úplně znemožnit (při mém průzkumu jsem se setkal se i s případem, kdy bránil ve styku otec matce). **Důvody** k takovému jednání jsou opět různé, a to snaha **mít dítě jednak pouze pro sebe**. Nebo **vymazat otce ze součástí života dětí** a snažit se tak vyhnout vzpomínkám na nepovedené manželství. Dalším důvodem je snaha **potrestat bývalého partnera** a nakonec ješitnou zlobou a neochotou nepřipustit důležitost otce pro dítě. Jediným ospravedlňujícím důvodem v tomto počínání je **opravdová obava o bezpečnost dítěte** před neblahým vlivem druhého partnera. Proto tento poslední uvedený důvod bránění ve styky nelze podceňovat. K jistému bránění ve styku s otcem se v některých případech matky uchylují i po již delším čase po rozvodu. A to i když do té doby porozvodové uspořádání fungovalo a návštěvy s otcem probíhaly bez známek nějakých problémů. Toto lze spojit s příkladem, kdy matky potkaly jiné muže a hodlaly i s nimi založit novou rodinu a to bez jakékoli účasti bývalého partnera.

---

⁷⁹ EVERETT, C. *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*. Praha : Talpress, 2000. s. 38.

Prostředků, které k přetrhání kontaktů mezi otcem a jejich dětmi matky používají, je několik uvádí Valehrach⁸⁰(1995). Některé matky **soustavně znepríjemňují předání** dítěte a tím od prvopočátku naruší průběh návštěvy. Jiné si snaží vytvořit na dobu stanovenou pro návštěvu jinou atraktivní činnost, to za účelem, aby dětem bylo líto tuto činnost kvůli návštěvě otce opustit. Někdy matky zařídí v době schůzky pravidelnou zájmovou činnost dítěte a pak obviňují otce, že by chtěl dítě o tuto prospěšnou aktivitu připravit. Jiné matky si vymýšlí nemoc dítěte a některé prostě dítě za žádnou cenu nevydají.

Důsledky jsou potom jednoznačné. Vzniká tím nepochybně oslabení až úplná ztráta vztahu dítěte s otcem a s ním tedy spojené již několikrát zmiňované následky. Samozřejmě, že i u otců může dojít k psychickým obtížím. Ty vznikají se související ztrátou milovaného dítěte a otcovské role. Matějček (1975) mluví o „**syndromu nedobrovolné nepřítomnosti dítěte**,”⁸¹ doprovázené depresí a pocity úzkosti. Závažným příznakem je potupa, jako reakce na zpretrhání **vztahu otec - dítě**.

Právní hledisko v bránění ve styku

Styk s dítětem, který je stanoven soudem nebo dohodou obou rodičů schválenou soudem, lze domáhat dle § 272 a § 273 *občanského soudního řádu (Zák.č.99/1963 Sb.)*⁸² o výkonu rozhodnutí. V případě, že byla bezvýsledně použita opatření směřující k výkonu rozhodnutí, je možné trestně stíhat povinného rodiče podle § 171 odst. 3 trestního zákona, jelikož bránění ve styku je posuzován jako trestný čin. Je-li toto jednání trvalé a bezdůvodné je tudíž kvalifikováno jako zásadní změna poměrů trvalého charakteru a je důvodem k novému rozhodnutí o výchově a svěření dítěte do péče druhého rodiče § 27 odst. 2 *zákona o rodině (Zák. č. 94/1963 Sb.)*.⁸³

---

⁸⁰ NOVÁ, H., VALEHRACH, K. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995.

⁸¹ MATĚJČEK, Z., MÁROVÁ, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.

⁸² Prof. JUDr. WINTEROVÁ, A. a kolektiv. *Občanský soudní řád*. Praha: Linde, 2007.

⁸³ JUDr. HOLUB, M., JUDr. NOVÁ H. *Zákon o rodině a předpisy související*. Praha: Linde, 2007.

5.3 Zavržení rodiče

Syndromem tzv. zavrženého rodiče se **projevuje psychickou poruchou**, která je relativně nově rozpoznávaná, ale rychle se rozšiřující. Syndromem zavrženého rodiče se označuje „*proces, kdy dítěti je vůči druhému rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou jednak neoprávněné anebo přehnané. Podstatným rozdílem je, že u syndromu zavrženého rodiče je rodičovské programování doplněno o scénáře nekompromisně zavrhuující a odsuzující druhého rodiče, které si tak vytváří samotné dítě.*“⁸⁴ Je to jev podstatně rozdílný od výše popsaného popouzení. **Toto jednání se připisuje k programování dítěte** proti druhému rodiči, které ale současně zahrnuje i další aspekty. Syndrom **je iniciací popouzejícího rodiče**, který systematicky manipuluje (jak vědomě či nevědomě) dítětem, za účelem odstranit vztah dítěte k druhému rodiči a tohoto rodiče tak eliminovat ze života dítěte. Postupem času si začíná dítě vytvářet jakýsi svůj **negativní postoje k tomuto rodiči**, kterého v konečné fázi zavrhne. Popouzející rodič tak v pozdějším období již nemusí tyto postoje nijak posilovat.

Termínem syndromu zavrženého rodiče se označuje pouze tehdy, kdy rodič nezapřičinil takový důvod, aby si dítě mohlo vytvořit oprávněnou nenávist.

Projev syndromu zavrženého rodiče

Syndrom zavrženého rodiče se **vyznačuje nekompromisně zásadovým příklonem dítěte k jednomu dobrému a milovanému rodiči** a současně **nekompromisním odmítnutím druhého, toho špatného a nenáviděného rodiče**. Typické je pro tento projev téměř kompletní vymazání minulých, společných, pěkných zážitků s tímto rodičem. Zavržený rodič je dítětem spatřován jako nežádoucí, nebezpečný a zlý člověk. Toto naprosté odmítnutí je charakteristicky provázáno s vnitřním napětím dítěte a jeho psychikou. Pokud je tázáno snaží se opakovat vštípený program. **Dítě** ale však nemá žádné konkrétní ponětí o čem vlastně hovoří, není schopno své tvrzení doložit patřičnými argumenty, **není schopno vysvětlit příčinu** tohoto nepřátelství. Dítě až absurdně zveličuje špatné vlastnosti a činy zavrženého rodiče.

Charakteristiky syndromu zavrženého rodiče

Ve vědecké psychologii jsou známa **tři stádia** syndromu zavrženého rodiče a to: **mírné, středně těžké a těžké**. Liší se pouze intenzitou jakou programující rodič

---

⁸⁴ BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D. *Syndrom zavrženého rodiče v České republice*. Rodinné právo, sešit 4. s. 5.

„*vymývá mozek dítěte*“ uvádí Gardner⁸⁵(1996). U těžkého typu syndromu jde prokazatelně o psychicky značně narušenou osobnost rodiče, která si počíná až fanaticky. Lehká forma připouští zdravou a vyrovnanou osobnost se schopností rozumně vyhodnocovat realitu. Každé této formě syndromu zavrženého rodiče tak přísluší odlišný terapeutický postup. Účinnost tohoto postupu je pouze v rámci práce s celou rodinou a ne jen s jejími jednotlivými členy. Je to proto náročný a velmi dlouhý proces.

Gardner popisuje, že programování přináší vždy **závažné poškození ve vývoji dítěte** a to v rozsahu závisejícím na stupni syndromu. Takto ovlivněné dítě neodvratně ztrácí prospěch ze všeho, co by mu zavržený rodič mohl v jeho životě poskytnout. Tj. z pozice výchovné a vzdělávací, v podpoře i praktické pomoci v určitých životních fázích či situacích. Současně se prokázalo, že je u dítěte potlačován a deformován emocionální a psychosociální vývoj.

Postup zavrženého rodiče

V situaci již projeveného a **plně rozvinutého syndromu zavrženého rodiče** je právní postup problematický. Jsou dokumentovány případy, kdy přímé zprostředkování styku s tímto zavrženým rodičem a případně i převedení výchovy na něj, přispělo k částečné až plné normalizaci vztahu. Mnohdy je ale psychický stav dítěte až natolik vyhocený, že sami soudní znalci se přiklání k tomu, že trvání na styku s odmítaným rodičem není v zájmu a prospěchu dítěte.

Proto je nutné vždy **zareagovat již na první známky** programování a bránění ve styku s dítětem, včasným řešením. Jediná spolehlivá volba je právní cesta, pokud však bude fungovat. Tímto je myšleno **vynucení a udržování pravidelného styku** s možností rodičů stále se podílet na působení na dítě a korigovat osobní přítomností a činy představu, kterou se mu vnucuje programující rodič. Jedině to může být dobrou a účinnou prevencí.

Skutečností ale je, že v takovém případě, kdy již dojde k rozvoji syndromu, snaží se soudy **postupovat zpravidla pomalu**. Základním způsobem je z jejich strany obnovovat styk postupně od několikahodinových návštěv a to většinou za účasti třetí osoby (někdy i matky). Soudy prosazují nezbytnost této terapie. Šanci potom

---

⁸⁵ GARDNER, R.A. *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha: MPSV, 1996.

na návratnost zhodnotí soudní znalci a většinou doporučují i optimální postupy, jako jsou četnost kontaktu apod.

Soud na základě těchto skutečností pak stanoví rozsah styku a poučí rodiče, že pokud bude styk probíhat stanovenou určenou dobu bez problému, mohou pak požádat o rozšíření styku. Tento návrh na novou úpravu podává vždy ten rodič, který se domáhá styku.

Rozvod zásadně dlouhodobě poznamená všechny zúčastněné osoby uvádí **Gardner⁸⁶ (1996)** a o to více **děti**, které se pochopitelně v situaci špatně orientují a je pro ně jen **těžko srozumitelná**. Nejideálnější, co vlastně mohou rodiče pro své děti učinit, je umožnit jim co nejčastější a nejpravidelnější styk s oběma rodiči, tak aby s nimi mohly udržovat harmonický a vřelý vztah. To je možné jen v případě i dobré vůle obou rodičů. Běžná úprava poměrů nezletilých dětí po rozvodu, stanovená soudem a to na jeden víkend za čtrnáct dní, není rozhodně dostačující. Jediným možným řešením umožňujícím udržení trvalého intenzivního vztahu s oběma rodiči je střídavá péče. Samozřejmě ta je velice náročná na kooperaci páru, ale pro dítě je rozhodující. Bohužel **rozvod přináší se špatnou adaptací na rozvodovou situaci snahu vymazat jednoho z rodičů ze života dítěte**. Popouzení, bránění ve styku a v těch nejhorších případech vymývání mozku dítěte vedoucí k syndromu zavrženého rodiče, mají pochopitelně za následek prohlubování stresů a utrpení dítěte se znásobením jeho ztrát, které rozvod rodičů vždy doprovázejí. Tento stres s někdy i trvalými následky výrazně poškozuje **dětský vývoj** uvádí **Matějček⁸⁷(1986)**. Proto je třeba těmto negativním faktorům předcházet nebo alespoň včas podniknout patřičné kroky k jeho zastavení a to ve všech oblastech.

5.4 Dílčí závěr

Otcové, jímž jejich bývalé partnerky brání ve styku s dětmi, se často **dopouští chyb**, když věří ve změnu v jejich prospěch. Snaží se danou situaci řešit **po dobrém**, kde zbytečně vyčkávají a oddalují vymáhání kontaktu se svými dětmi právní cestou. Tímto jednáním pochopitelně vystavují **jednak dítě a současně i sebe v nebezpečí**, že oslabení vztahu i případně matkou stále posilující a programovaný negativní postoj dítěte k otci, se promítne do takového stádia, kdy bude **již nevratný**. Styk bude tedy

---

⁸⁶ GARDNER, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha: MPSV, 1996.

⁸⁷ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

nutno omezit vzhledem k psychickému stavu dítěte, udává **Matějček⁸⁸ (1986)**. Je tedy nezbytné jednat okamžitě a podniknout řádná opatření již v začátcích po prvních zmařených setkáních. Toto je jediná rada jak se razantně domáhat svého práva a to **účinným způsobem**. Další skutečností, která nastává v rozvodové situaci je plnění vyživovací povinností a s tímto související i majetkové spory. Proto chci věnovat pozornost této problematice v další kapitole.

„Jenom děti, které naslouchají, mohou se stát lepšími, než jejich rodiče“

DUŠAN RADKOVIČ

---

⁸⁸ BECHYŇOVÁ, V. *Kontakt rozvedeného otce s dětmi*. Děti a my 3/ 1999.

6. FINANČNÍ POMĚRY V ROZVODOVÉM ŘÍZENÍ

Rozvod bohužel neznamená jen spoustu trápení kvůli krizi v manželství, ale také starosti s řešením dalšího styku jednoho z rodičů s dítětem, spory o **majetkové vypořádání a výživné**.

Problematika se zdaleka netýká jen rozvedených rodin, vyživovací povinnost mají i děti k rodičům či vnuci a prarodiče ke svým příbuzným v řadě přímé. Ve své práci se ale pouze zaměřím na uplatňovanou **vyživovací povinností**, a to k dítěti, která se ale zdaleka netýká jen rozvádějících s e manželských párů. Tato problematika je aktuální i pro stále větší počet dětí rodičích se mimo manželství.

6.1 Výživné pro děti po rozvodu

Každému rodiči vzniká **narozením dítěte vyživovací povinnost** k němu, ta tvá do doby, než jsou děti samy se **schopny žít**.⁸⁹ (tedy i po 18. roce života, pokud studují) (§85, odst.(1), zákona o rodině č. **94/1963 Sb.**⁹⁰ Dítě tak má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů §85, odst.2, (zákona o rodině). Zákon také stanoví, že oba rodiče mají přispívat na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Přispívat na výživu dítěte lze i osobní péčí o dítě a starostí o domácnost (nejenom tedy faktickými finančními částkami).

V praxi se soudy zpravidla řídí hranicí **26 let věku u studujících dětí**. Pokud se dítě přestane na budoucí povolání připravovat dříve a nastoupí do zaměstnání nebo např. na úřad práce, vyživovací povinnost zanikne. Může však znovu vzniknout, pokud se dítě začne znovu připravovat na budoucí povolání.

Má-li jeden rodičů zato, že **vyživovací povinnost není plněna dostatečně**, může se obrátit na soud a zažádat o úpravu vyživovacích poměrů. Výživné na dítě lze upravit nejenom v případě rozvodu manželství, ale také pokud jeden z rodičů neplní vyživovací povinnosti dobrovolně a manželství trvá.

---

⁸⁹ HOLUB, M., NOVÁ, H. *Zákon o rodině a předpisy související*. Praha: Linde, 2007.

⁹⁰**Zákon o rodině** -nové vydání přináší aktualizované úplné znění zákona o rodině podle stavu k 1. květnu 2007. Každé ustanovení titulního zákona je opatřeno zevrubným, praxí prověřeným komentářem, použitelnou judikaturou a výběrem z dostupné literatury. Toto vydání reaguje kromě přímých novel titulního zákona (např. zákona o registrovaném partnerství) zejména na přijetí nových zákonů v oblasti sociálního zabezpečení.

Výživné pro zletilého

Vyživovací povinnost rodičů k dítěti trvá do té doby, **než je dítě schopno se samo živit** §85, odst.1, zákona č. 94/1963 Sb., tedy **do doby, než je soustavného výdělku schopné**.

Do dovršení zletilosti dítěte (do 18. let věku dítěte) může zahájit řízení o určení výživného soud i bez návrhu, zatímco po dosažení zletilosti je možné zahájit takové řízení jen na návrh (tzn. podáním žaloby) oprávněného. Pokud tedy dítě kupříkladu řádně studuje na vysoké škole (denní studium), trvá závazek k placení výživného po dobu studia (do jeho dokončení). Naproti tomu, **když dítě** vstoupí do zaměstnání nebo **zahájí** jinou **výdělečnou činnost**, jež mu umožňuje samostatnou obživu, ale **kteou později přeruší za účelem studia**, jímž chce nabýt kvalifikace pro jiné povolání, **vyživovací povinnost se neobnovuje**.

6.2 Výše výživného ⁹¹

Při určení výše výživného vychází soud na straně jedné z odůvodněných potřeb oprávněného (příjemce alimentů) a na straně druhé ze schopností, výdělkových možností a majetkových poměrů povinného (plátce alimentů). Každý případ se posuzuje individuálně, a **nelze proto obecně stanovit minimální nebo maximální výživné**.

Výši výživného lze v budoucnu změnit (zvýšit nebo snížit) v závislosti na rozšíření potřeb oprávněného dítěte (např. zdravotní problémy, studium) nebo zhoršení finanční a materiální situace povinného rodiče (z důvodu nemoci nebo narození dalších dětí ze svazku s novým partnerem).

Při určení výživného přihlédne soud k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. **Při hodnocení** schopností, možností a majetkových poměrů povinného **zkoumá soud**, zda se povinný nevdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika §96, odst.1, (zákon o rodině).

---

⁹¹ V části věnované souvisejícím předpisům jsou uvedeny zákony a prováděcí předpisy, které doplňují komplexní pohled na rodinné právo: zákony o sociálně - právní ochraně dětí, o matrikách, jménu a příjmení, o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, o státní sociální podpoře, a také nařízení Rady (ES) o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti. V závěru knihy jsou otištěny mezinárodní smlouvy, které upravují některé otázky rodinného práva (práva dítěte, mezinárodní osvojení).

Tam, kde to majetkové poměry povinného rodiče připouštějí, lze **za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor** zabezpečujících zejména přípravu na budoucí povolání §85a, odst.2, (zákona o rodině).

Návrh na zvýšení výživného nezletilých dětí

Pro úplnost je ještě třeba zdůraznit, že **podmínkou pro nárok na výživné** je odkázanost na výživu. Tedy jakmile není **dítě schopno se samo živit**, může požadovat od rodičů výživné. Je ovšem třeba správně chápat, co znamená nebýt schopen se sám živit. Neznamená to, že kdo dosáhl patnácti let nebo např. dokončil střední odbornou školu, ale chce ještě pokračovat ve vzdělávání, se už může sám živit. Pokud se rozhodne studovat vysokou školu, **trvá jeho nárok do té doby, dokud vzdělání neukončí**.

Pokud dojde k situaci, že potřeby oprávněného, tedy dítěte, se zvýší a stávající výživné již není schopno tyto potřeby krýt, je oprávněné žádat jeho zvýšení. **Nežijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu**, upraví rozsah jejich vyživovací povinnosti soud nebo schválí jejich dohodu o výši výživného. Tedy pokud po rozvodu povinný manžel odmítá přistoupit na zvýšení poskytovaného výživného, nezbývá nic jiného, než se obrátit na soud.

Při sepisování žaloby se není třeba obávat určení konkrétní částky, o kterou by se mělo výživné zvýšit. Soud pečlivě posoudí, jak jsou potřeby dítěte odůvodněné a jaké jsou skutečné možnosti, schopnosti a poměry a může eventuelně **stanovit částku** sám. Klidně může být i vyšší, než žalobce původně požadoval. V tomto případě není totiž petitem striktně vázán, neboť mu **zákon o rodině** dovoluje rozhodnout tuto věc i bez návrhu. Do žaloby je vhodné uvést všechny aktivity na straně dítěte, které představují nějaké náklady. Ovšem žalobce musí být připraven tyto náklady doložit a odůvodnit před soudem.

Upozornění pro rodiče - podnikatele

Rodič, který má příjmy z jiné než závislé činnosti podléhající dani z příjmů, je **povinen soudu prokázat své příjmy**, předložit podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů a umožnit soudu zjistit i další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle zvláštních předpisů (*poznámka: např. poskytnout soudu výpisy z bankovních účtů*).

Nesplní-li rodič tuto povinnost, má se za to, že jeho průměrný měsíční příjem činí *patnáctinásobek částky životního minima* potřebné k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb tohoto rodiče podle zákona o životním minimu §85 a, odst.1, zákona o rodině č. 94/1963 Sb.

Jaký je rozsah vyživovací povinnosti

Výživné pro dítě, obzvláště nezletilé, **by mělo zajistit všechny životní potřeby nezbytné pro všestranný fyzický a psychický rozvoj.**

Platba výživného

Výživné se platí **v pravidelných opětuujících se dávkách** (měsíc dopředu) §97, odst.1, (zákona o rodině) nebo **v případech hodných zvláštního zřetele** (např. rodič se zdržuje v zahraničí, nakládá neuváženě s majetkem apod.) rozhodne soud, aby rodič složil peněžní částku splatnou v budoucnosti (na určitou dobu dopředu), přičemž soud provede taková opatření, která **zaručí pravidelnou výplatu měsíčních splátek** (ze složené částky) odpovídajících stanovenému výživnému §97, odst.2, (zákona o rodině).

Dá se výživné požadovat i zpětně?

Ano. **Právo na výživné se nepromlčuje.** Lze je však přiznat (u nezletilých dětí) za dobu **nejdéle tří let ode dne zahájení soudního řízení** §98, odst.1, (zákona o rodině). **Promlčuje** se nárok na jednotlivé platby výživného.

Výživné pro rozvedeného manžela

Rozvedený manžel (žena i muž), **kteřý není schopen sám se žít**, může žádat od bývalého manžela, **aby mu přispíval** na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Nedohodnou-li se, rozhodne soud o výživném na návrh některého z nich §92, odst.1, zákona č. 94/1963 Sb. Tato povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům §92, odst.2, zákona č. 94/1963 Sb., o rodině v platném znění.

Rozvedenému manželovi má být zajištěna přiměřená výživa. Soud může rozvedenému manželovi, který se porušením manželských povinností na rozvratu manželství převážně nepodílel a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, přiznat proti jeho bývalému manželovi **nejdéle na dobu tří let od rozvodu** výživné.

Výživné v této výši lze přiznat **nejdéle na dobu 3 let od rozvodu** §93, zákona č. 94/1963 Sb.

Právo na výživné zanikne, jestliže oprávněný manžel uzavře nové manželství nebo povinný manžel zemře. Právo na výživné zanikne též poskytnutím jednorázové částky na základě písemné smlouvy §94, zákona č. 94/1963 Sb. To znamená, že povinný manžel může oprávněného manžela vyplatit jednorázově, a tak se zbavit vyživovací povinnosti.

6.3 Vypořádání společného jmění manželů

Společné jmění manželů zaniká **zánikem manželství, v důsledku rozvodu, úmrtí manžela nebo prohlášením manžela za mrtvého** §149, odst.1, zákona č. 40/1964 Sb.(Občanský zákoník).⁹²

Zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání, při němž se vychází z toho, že **podíly obou manželů** na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou **stejné**. (Rovněž závazky obou manželů, vzniklé za trvání manželství, jsou povinni manželé splnit rovným dílem.) **Při vypořádání společného jmění** se ovšem přihlédne jednak k tomu, jak se kdo zasloužil o nabytí a udržení společného jmění (a proto v konkrétním případě nakonec nemusejí být podíly manželů na majetku náležejícím do zaniklého společného jmění stejné), ale také se přihlédne k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zvláště o nezletilé děti, a jak pečoval o domácnost. Péče o děti a starost o domácnost je postavena na roveň **výdělečné činnosti druhého manžela**. Každý z manželů je zároveň oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, **co ze společného majetku** bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek §149, odst.2 a 3, zákona č. 40/1964 Sb.

---

⁹² **Občanský zákoník** je základní zákon upravující oblast soukromého práva hmotného. Je jedním z nejdůležitějších právních předpisů každého právního řádu. Jeho doplňkem v oblasti soukromého práva procesního a občanský soudní řád.

Přestože byly postupně přijímány další kodexy, upravující podrobněji další dílčí odvětví soukromého práva, zejména obchodní zákoník, zákoník práce a zákon o rodině, občanský zákoník zůstává i pro tato odvětví subsidiárním předpisem, jehož právní normy se uplatní v případě, že zvláštní úprava o dané věci mlčí. Některá obecná ustanovení občanského zákoníku (např. pravidla pro počítání času) nacházejí místo i v právu veřejném.

K vypořádání společného jmění manželů může dojít trojím způsobem:

- dohodou,
- rozhodnutím soudu,
- uplynutím tříleté lhůty.

Dohoda o vypořádání společného jmění manželů musí mít písemnou formu. Jestliže do společného jmění manželů náleží též nemovitost, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí. §149a, zákona č.40/1964 Sb.

Neprovede-li se vypořádání dohodou, provede je na návrh některého z manželů soud §150, odst.3, zákona č. 40/1964 Sb. Řízení o vypořádání společného jmění manželů se zahajuje podáním žaloby jednoho z manželů. Návrh na vypořádání je nutno podat nejpozději do 3 let po zániku společného jmění manželů.

Nedojde-li do 3 let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebude-li do 3 let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně **movitých věcí**, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. Pro movité věci tedy platí, že jsou ve vlastnictví toho manžela, který je na konci tříletého období po zániku společného jmění užíval pro potřebu svou či své rodiny. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v **podílovém spoluvlastnictví**⁹³ a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných §150, odst.4, zákona č. 40/1964 Sb.

6.4 Dílčí závěr

Částku výživného, tedy laicky *alimenty*, kterou platíme v rámci vyživovací povinnosti, často žádají obě strany. Pro příjemce je moc malá, pro plátce naopak vysoká, fakt je, že průměrně činí **1 800 Kč**.⁹⁴ Co vlastně stanoví zákon o rodině a kdo komu je povinen výživné platit? **Právo na výživné je chráněno též trestním právem**, které opakované neplacení výživného považuje za trestný čin zanedbání vyživovací

---

⁹³ **Vypořádání společného jmění manželů** se provádí rovněž po smrti jednoho z manželů. Polovina společného jmění, resp. jeho část určená podle výše zmíněných zásad stanovených v občanském zákoníku pro vypořádání, připadá pozůstalému manželovi a druhá polovina, resp. část, se stává předmětem dědictví spolu s majetkem ve výlučném vlastnictví zesnulého.

⁹⁴ <http://www.czso.cz/>

povinnosti, za které je možné udělit i trest odnětí svobody. **Ani tato hrozba však k lepší platební disciplíně mužů často nepomáhá.**

Poslední kapitola v teoretické části se zabývá tím nejpodstatnějším, co po rozvodu následuje. Tím je posouzení a určení komu budou v porozvodovém uspořádání svěřeny nezletilé děti do péče. Tuto činnost provádí orgán sociálně právní ochrany dětí. Následující kapitola je tedy zaměřena na úkoly a postupy sociálních pracovníků při rozhodování v porozvodové péči. Dále popisuje činnost soudních znalců a zabírá se posuzováním výchovných kvalit rodičů.

„Slib daný dítěti je posvátný“

HENRI TROYAT

7. SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ V DOBĚ ROZVODU

Zjednodušeně lze říci, že *orgán sociálně-právní ochrany dětí*⁹⁵ je odbor péče o mládež příslušného **pověřeného městského úřadu**. Tento orgán mj. v řízeních, v nichž se rozhoduje o **nezletilých dětech** (např. komu bude dítě svěřeno do výchovy, jaké bude výživné, jak bude upraven styk rodičů s dětmi) zastupuje zájmy dítěte. Normálně jsou zákonnými zástupci dítěte samozřejmě rodiče. V tomto soudním řízení však mohou být **zájmy rodičů rozdílné** či **protichůdné** a proto soud vždy musí pro řízení **ustanovit dítěti opatrovníka**. Tím opatrovníkem je zpravidla právě příslušný městský úřad, resp. jeho odbor péče o mládež. Jeho úkolem je dohlédnout, aby ve sporu, v němž proti sobě stojí rodiče, nebyly ohroženy zájmy jejich dětí. Tento opatrovník má ze zákona stejná práva a povinnosti jako každý účastník řízení. Může tedy navrhnout důkazy, nebo i podat odvolání proti rozsudku.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí má i spoustu jiných dalších úkolů, např. dohlíží na problémové rodiny, zprostředkovává osvojení dětí, pomáhá řešit některé rodinné situace týkající se dětí, pokud není nutné rozhodnutí soudu apod. Tento orgán může i sám **podávat návrhy na soudní rozhodnutí** ve věcech nezletilých dětí, považuje-li to za nutné, např. návrh na nařízení ústavní výchovy dítěte.

Jak bylo výše uvedeno orgánem sociálně-právní ochrany dětí jsou nejčastěji **městské úřady**. V některých konkrétních záležitostech však jako orgány sociálně-právní ochrany dětí vystupují též krajské úřady a obecní úřady či ministerstvo práce a sociálních věcí. Pokud jde o záležitosti se zahraničním prvkem, např. pokud je některý z rodičů v cizině nebo naopak dítě je v cizině, je orgánem sociálně-právní ochrany dětí Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.

V porozvodové situaci o úpravě poměrů nezletilých dětí rodičů rozhoduje vždy soud. Ten pro rozhodnutí pověří vždy orgán sociálně právní ochrany dětí, kterého určí **kolizním opatrovníkem dítěte**.⁹⁶ Orgán shrne pro soud ve správě zjištěné skutečnosti na základě zajištěných podkladů. Tato správa sice není pro soud závazná a slouží jako orientaci v úpravě o poměrech dítěte svěřené do budoucí péče.

V takových případech, kdy se **rodiče dítěte shodují** na po rozvodovém uspořádání a to zásadně neohrožuje nějakým způsobem zájem dítěte, tak tato zpráva

⁹⁵ <http://rodinausoudu.mujblog.info/vyklad-pojmu/organ-socialne-pravni-ochrany-deti>

⁹⁶ **Kolizní opatrovník** dle z.č. 94/1963 § 83-84, o rodině a dle z.č. 359/99, o sociálně právní ochraně dětí § 17- je ustanoven při soudním jednání, kterého jsou účastni oba rodiče, pak nemohou své děti zastupovat, jelikož by mezi nimi mohlo dojít ke střetu zájmů (např. Rozvody).

postačí pro rozhodnutí soudu. **Vznikne-li spor mezi rodiči**, soud si vyžádá další svědectví a to například od učitele, nebo lékaře dítěte, sousedů apod. Při složitějších případech si soud vyžádá posudek soudního znalce a to z oblasti psychologie nebo psychiatrie pro hlubší objasnění poměrů a vztahů v dané rodině. **Soud tak učiní rozhodnutí na základě sumy provedených a získaných důkazů.**

7.1 Soudní znalci

Soudnímu znalci je ponechána v jeho práci **značná volnost**. Jakým způsobem tedy provede znalec své šetření není striktně stanoveno. **Forma posudku** je zpravidla dána tím, že znalec odpovídá na otázky soudu. Soudce si vyžádá konkrétní vyšetření matky a otce dítěte nebo jiných zúčastněných osob. Dále posuzuje a srovnává výchovné předpoklady obou rodičů, popřípadě analyzuje emoční vztahy v rodině atd. Stručný popis práce soudního znalce popisuje **Bakalář⁹⁷ (1996)** ve své knize „*Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*“, z které v následující části popisují posudek soudního znalce.

*Posudek zvažuje tyto základní skutečnosti:*⁹⁸

- *kompletní souhrn anamnestických údajů o rozvádějících se manželech a dětech,*
- *osobnost rodičů a dítěte a rovněž všech osob se kterými dítě žije nebo by v případě rozhodnutí soudu žilo, nebo se s nimi pravidelně, často a intenzivně stýkalo,*
- *jaké jsou poměry rodičů, popř. dalších osob, jenž by o dítě pečovaly v případě svěřeni do péče toho či onoho rodiče,*
- *popis vztahů v rodině a vazby dítěte k nejvýznamnějším osobám. Tj. rodičům, sourozencům, prarodičům a dalším osobám s nimiž sdílí nebo by na základě soudního rozsudku může dítě sdílet domácnost.*

Možnost konkrétních postupů, kterých se využije pro získání těchto výše uvedených informací je mnoho a jejich výběr a postup je kompletně ponechán na úvaze samotného znalce. U dětí se plně **osvědčily standartizované** testy spolu

---

⁹⁷ BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D. a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996.

⁹⁸ <http://www.czso.cz/>

s **dotazníkovými metodami**, které dítě zásadně ušetří nepříjemnému rozhovoru o bolavých tématech.

Tyto posudky soudních znalců **určují značnou úlohu** a to i v těch sporech, které pokračují po rozvodu. Toto období je **charakteristické například** o popouzení dítěte nebo bránění ve styku s rodičem. Znalci pomáhají rozpoznat manipulační mechanismy rodičů na dítě a jejich destruktivní vlivy. **V této fázi** pomáhají k jejich odstranění a zajišťují je jako použitelné důkazy a podklady pro další postupy soudu.

7.2 Oddělení sociálně právní ochrany dětí⁹⁹

Orgány sociálně právní ochrany dětí (dříve OPD), komplexně spadají pod sociální odbor městských, okresních či obvodních úřadů. **Úkolem těchto orgánů** v rozvodovém řízení je vykonávat funkci kolizního opatrovníka, chránit práva a zastávat zájmy dítěte před soudem. Tímto **kolizním opatrovníkem** je oddělení stanoveno přípisem soudu podle § 37 odst. 2 zákona o rodině a to i v takové situaci, kdy se rodiče společně dohodnou o porozvodovém uspořádání poměrů dítěte.

Tabulka 3: Počet dětí zastoupených u soudu pracovníky oddělení péče o rodinu a děti

<i>ROK</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>
<i>počet</i>	119 001	114 179	116 179	119 637	129 887	128 802	125 280	124 977	125 634

⁹⁹ <http://www.hosted-webs.com/dite/organy.html>

Tabulka 4: Počet dětí kterým bylo ustanoveno kolizním opatrovníkem oddělení péče o rodinu a děti

ROK	2003	2004	2005	2006	2007
počet	103 656	92 247	100 691	102 800	103 276

(tabulky pocházejí ze zdrojů Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky).¹⁰⁰

Pracovník oddělení péče o rodinu, kterému je přidělen případ k vyřízení musí vypracovat zprávu a to nejpozději do jednoho měsíce o poměrech v dané rodině, životním prostředí kde se dítě nachází a současně výchovných předpokladech rodičů, v jejímž závěru je svěření dítěte jednomu z rodičů do péče, popřípadně oběma do střídavé péče. Zpráva je zpravidla doplněna i o návrh rozsahu styku s rodičem, jemuž dítě nebude do péče svěřeno.

Oddělení sociálně právní ochrany dětí **zastávají zájmy** a současně **provádějí dohled nad dítětem**, v případě pokračujících sporů o výchovu dítěte.

7.3 Posuzování kvalit výchovných schopností rodičů

Při své práci se sociální pracovnice řídí zpracovaným **seznamem kritérií**. Ten je výsledkem činností celých skupin sociálních pracovníků, psychologů, soudců a soudních znalců. **Tyto podklady** jsou určeny pro všechny profese vstupující do rozhodování o svěření nezletilých dětí do výchovy. Pro potřeby sociálních pracovníků bylo publikován seznam kritérií v roce 1993 v metodickém materiálu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Později ještě v dalších publikacích. Například v knize **Bakaláře¹⁰¹ (1996)**. „*Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné.*“ V každém kritériu se uvádí podrobné vysvětlení s patřičným komentářem. Kritéria jsou proto

¹⁰⁰ **Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky** je ústředním orgánem státní správy v pracovněprávní oblasti, oblasti sociálního zabezpečení a sociální péče.

Ministerstvo bylo zřízeno zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky. Tento kompetenční zákon (ve znění pozdějších předpisů) vymezuje základní působnost ministerstva.

¹⁰¹ **BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D. a kol. Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné.** Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996.

seřazena dle své závažnosti, kde tímto snadno umožňují utvořit si ucelený přehled s posudkem, u kterého z těchto zkoumaných rodičů je suma pozitiv vyšší.

*Seznam kritérií*¹⁰²

Osobnost rodiče

Nejpodstatnějším kritériem jsou taková, která zahrnují **pojmy jako citová a psychosociální zralost, produktivní orientace v manželství**. Negativními složkami osobnosti rodiče, hovořícími v jejich neprospěch, jsou emoce a labilita s nízkou odolností proti stresu, narušená osobnost, nestabilita ve vztahu.

Vztah rodiče k dítěti

Při posouzení tohoto kritéria je v první řadě nutnost **rozpoznat různé druhy lásky k dítěti**. Posuzovatel je potom nucen vymezit lásku zdravou, která je zaměřena na rozvoj a štěstí dítěte a dále na lásku sobeckou, která je zaměřena především na ukojení vlastních potřeb. Posuzovatel by se měl tedy prvotně **zaměřit na znalost a pochopení vnitřního světa dítěte**, dále na schopnost rodiče posuzovat klady a zápory v životě jejich dítěte a to realisticky, soustavně posuzovat účast rodiče na základních aktivitách péče o dítě a konečně odhalit u rodičů schopnost projevovat vůči dítěti jejich emoční vřelost.

Charakter, morálka, struktura mravních norem rodičů

Při posuzování tohoto závažného kritéria se jednoznačně vychází z těch informací, které svědčí o případných **trestných činech rodiče dítěte, přestupcích a disciplinárních řízeních s tímto související**. Mimo to má značnou vypovídací hodnotu rozvodové chování rodičů a způsobem, jakým řešili své konflikty. Analyzuje se, jak rodiče dodržují práva dalších zúčastněných osob ve výchově a to např.: právo dítěte na druhého rodiče a s tím související další příbuzní, nebo právo druhého rodiče na styk s dítětem po rozvodu.

---

¹⁰² <http://www.hosted-webs.com/dite/kriteria.html>

Respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem

Toto kritérium plně souvisí s předchozím. Disponuje-li rodič **zdravou osobností, má-li pozitivní vztah k dítěti a kladný charakter**, nebrání pak v porozvodovém uspořádání dítěti ve styku s jeho druhým rodičem. A to i kdyby proti němu měl mít některé osobní výhrady. Vyhodnotí-li posuzovatel ten názor, že jeden rodič má v úmyslu přerušit styk dítěte s jeho druhým rodičem, pak je toto počínání vedeno jako velmi závažný faktor, který zásadně snižuje kvality toho smýšlejícího rodiče.

Vztah dítěte k rodiči

U tohoto bodu se zjišťuje intenzita a kvalita takového vztahu. Dále se posuzuje, **jak umí rodič uspokojovat a naplňovat dětské potřeby**. Běžně se stává, že si dítě vybuduje pevný citový vztah k takovému rodiči, kde jeho celkový profil s výchovnými předpoklady se vyznačují velmi podprůměrnými kvality. S takovými případy se můžeme setkat zejména tehdy, je-li tento rodič jediná osoba v životě dítěte, nebo která je dítěti určitou dobu nablízku. Případně když **jeden z jeho rodičů zabraňuje dítěti navazovat jiné vztahy nebo dokonce s tímto dítětem přímo manipuluje a v mnohých případech ho i korumpuje**. Tyto zásadní aspekty ve vztahu dítě a rodič je třeba rozpoznat a náležitě vyhodnotit.

Vzor pro vytvoření sociální zejména sexuální role, identity

Rodič dítěte, který je stejného pohlaví je značně důležitý pro úspěšné **přijetí sexuální role tohoto dítěte**. V praxi bylo prokázáno, že ty děti které žijí s jedním ze svých rodičů se lépe přizpůsobují, je-li tento rodič stejného pohlaví.

Úroveň vzdělání a inteligence rodiče

Úroveň vzdělání jednoznačně **vyjadřuje cenné povahové vlastnosti** jako jsou houževnatost, cílevědomost, vytrvalost, ochota, svědomí apod. Ten rodič, který má předpoklady k vyšší inteligenci a dosáhla tedy i významného vzdělání, bude jednoznačně dítě lépe stimulovat v jeho rozumovém rozvoji a předávat mu více zkušeností a poznatků.

Šíře rodinného zázemí

Za širší rodinné zázemí dítěte se považují zejména strýcové, tety, prarodiče a další příbuzní. Důležité je ale současně jaké jsou **vztahy mezi těmito příbuznými** a v jaké blízkosti se nachází, jak často se vídají apod. Nejpodstatnější je ale do jaké míry jsou ochotni se sami angažovat. Pozitivní význam mají také **nemovitosti blízkých příbuzných**, kde může rodič s dítětem trávit jejich volný čas jako jsou víkendy a prázdniny. Širší rodinné zázemí je tedy pro celkový rozvoj dítěte příznivější. Tím se upevní i pocit životní jistoty.

Kontinuita prostředí pro dítě

Kontinuita prostředí je dána **okolními vazby těchto dětí**. Děti by proto neměly přetrhávat svazky s důležitými osobami a s prostředím, na kterých jsou částečně závislí a na které si již zvykly. Kromě příbuzných se sem řadí kamarádi, učitelé, sousedé.

Socioekonomický status

Disponuje-li rodič **lepšími finančními prostředky**, může potom dítěti zajistit lepší a pro něj příznivější životní podmínky. Je tedy pro rodiče jednodušší udržet určitou životní úroveň dítěte. Toto kritérium se ale nachází na posledním místě, jako nejméně důležité. To však neznamená, že je zanedbatelné. **Mnohdy totiž tvoří podstatný význam v životě dítěte**. Při posuzování výchovných předpokladů rodičů soud přisuzuje tomuto hledisku větší váhu, čím je dítě mladší.

Žádné z těchto výše **uvedených kritérií** nelze jednoznačně posuzovat samostatně, ale pouze komplexně a to všechny najednou. Opravdovou významovou hodnotu má pouze suma těch **zjištěných skutečností**, na základě kterých se již dá usuzovat na výchovných předpokladech rodičů.

*Postup při zpracování zprávy*¹⁰³

Sociální pracovnice oddělení sociálně právní ochrany na podnět soudu vyhotoví zprávu ve které jsou zdokumentovány celkové poměry a vztahy v rodině. Tyto podklady pro zprávu získávají jednak návštěvou v rodině a dále rozhovorem s rodiči dítěte. Mimo to současně zajišťují informace ze školy dítěte a od praktické lékařky, které jsou

---

¹⁰³ <http://www.hosted-webs.com/dite/kriteria.html>

většinou vyhotoveny v písemné formě. Ke zprávě se současně přikládá vyjádření rodičů o tom, proč chtějí dítě do své péče. Současně musí být doloženo jakým způsobem bude zajištěn styk s druhým jeho rodičem.

a) návštěva v rodině

V rámci návštěvy v rodině se posuzuje životní prostředí ve kterém se dítě nachází a to včetně hygienických podmínek. Dále se sleduje jaký má dítě k dispozici prostor ke svému soukromí. Zda má vlastní pokoj, nebo alespoň možnost nerušeně se připravovat do školy.

b) rozhovor

Rozhovor s jeho rodiči je jakási priorita ve zjišťování skutečností. Součástí rozhovoru je vyplnění standardizovaného dotazníku. Ten je zaměřen, mimo iniciálů, na bytové podmínky, zdravotní stav rodičů a dalších členů rodiny. Dále na další členy žijící ve společné domácnosti a popřípadě jiné vyživovací povinnosti rodiče.

V rámci rozhovoru se zjišťují tyto skutečnosti: ¹⁰⁴

- *osobní data rodičů, jejich vzdělání a pracovní zařazení, pracovní doba, výše příjmu apod.,*
- *jaké jsou vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, včetně toho, kdo se dítěti více věnuje případně. Pokud se mezi rodiči vyskytuje jednostranné ovlivňování dítěte proti jednomu z rodičů,*
- *amorální nebo asociální chování některého z jeho rodičů, které by mohlo narušit a současně ohrozit vývoj dítěte,*
- *skutečnost na základě čeho se rodiče dohodli o úpravě poměrů po rozvodu. V případě jejich neshody, se žádají takové argumentace, které podporující svěřeni dítěte do výchovy jednoho z rodičů. Současně se posuzuje i postoj druhého rodiče k těmto názorům a zjišťuje se, jaké jsou jeho alternativní návrhy,*
- *druh volnočasových aktivit dítěte (i to kdo je financuje) a jeho zájmy. Výchovné problémy dítěte a jeho školní prospěch. Zdravotní stav dítěte a další sociální potřeby.*

---

¹⁰⁴ <http://rodinausoudu.mujblog.info>

Někdy také **hovoří pracovníce přímo s dítětem**, pokud je to ale s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost možné. Na základě tohoto výše popsaného postupu a zjištěných skutečností vypracují sociální pracovníce zprávu, která obsahuje zdůvodněný návrh na úpravu poměrů. K této zprávě se v konečné fázi v soudním řízení ještě **vyjadřují sociální pracovníce jako svědci**.

*Role orgánů sociálně právní ochrany dětí v pokračujícím sporu o dítě*¹⁰⁵

Konečným rozhodnutím soudu o svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů s vymezením stykem dítěte pro druhého z jeho rodičů porozvodové spory o děti **často nekončí**. Matky někdy v mnohých případech nerespektují stanovenou úpravu poměrů a znemožňují dětem kontakt s otcem (nebo naopak).

Základní charakteristickým rysem postavení orgánů sociálně právní ochrany dětí ve sporu je **obrana zájmů dítěte**. **Zájmem** dítěte se rozumí, kdy bránění ve styku je bezdůvodné. Otec tedy nepředstavuje pro dítě žádné nebezpečí, neohrožuje ho fyzicky ani narušením jeho psychosociálního vývoje. **Cílem** je jednoznačné udržení, popřípadě vytvoření plnohodnotného vztahu dítěte s otcem. Tento zájem je deklarován v Úmluvě o právech dítěte v článku 9 odst 3 jako právo dítěte na **pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči**. Tento zájem je podpořen mnoha odbornými výzkumy dokazujícími nenahraditelnost blízkého vztahu dítěte s otcem.

Na oddělení sociálně právní ochrany dětí se případy vracejí (pokud nejsou průběžně sledovány) většinou na podnět otců, dožadujících se styku s jejich dětmi. Sociální pracovníce opětovně zanalyzují vzniklou situaci, kde vyhodnotí výchovné poměry dítěte. Na základě těchto skutečností podniknou další kroky k nápravě. **Zákon opravňuje orgán sociálně právní ochrany dětí** k použití řadě postupů či opatření, která by měla vést **k nápravě vzniklé situace**. Sociální pracovníce mohou uskutečnit pohovor s matkou, která brání dítěti ve styku s jeho otcem. Smyslem tohoto kroku je pokusit se matku přimět k dodržování rozhodnutí soudu nebo jejich vzájemné dohody. **V případě neúspěchu mohou sociální pracovníce** přistoupit k udělení napomenutí matce, nebo stanovení dohledu nad dítětem a tedy i stykem s otcem. Jako další z možností je podání návrhu na změnu výchovy dítěte. Bránění ve styku je posuzováno jako kvalifikovanou změnou poměrů a je jedním z důvodem pro změnu výchovy.

---

¹⁰⁵ <http://www.hosted-webs.com/dite/kriteria.html>

Jelikož bránění ve styku je ze zákona chápáno jako **trestný čin**, mohou sociální pracovníci podat i návrh na trestní stíhání matky.

7.4 Dílčí závěr

Pokud v rodinách vznikají problémy způsobené rodiči nebo samotnými dětmi, mohou zaměstnanci sociálně právní ochrany dětí přistoupit **k represivním opatřením**, ke kterým patří uložení napomenutí, omezení nebo dohled. V případě nutnosti mohou **nařídit návštěvu odborného zařízení nebo lékaře**. Je-li dítě ohroženo na zdraví nebo životě, je přistoupeno k podání návrhu soudu na vydání předběžného opatření, které určuje, kdo bude o dítě pečovat, když v dosavadním prostředí nemělo vytvořeny podmínky pro svůj zdárný vývoj

Sociální pracovníci by měly postupovat obezřetně a současně rychle, protože větší časová prodleva s sebou přináší značné komplikace. Tvoří se prohloubení problému, který je vždy v neprospěch dítěte. S touto situací je spojena hrozba rozvoje syndromu zavrženého rodiče, při kterém je způsob k nápravě již velmi komplikovaný a pomalý.

„Nemůžeme děti tvořit podle své vůle, musíme je mít a milovat a vychovávat co nejlépe a jinak je nechat na pokoji“

JOHAN WOLFGANG GOETHE

EMPIRICKÁ ČÁST

8. ÚVOD K EMPIRICKÉ ČÁSTI

V předchozí **teoretické části** jsem popsal problematiku rozvodu a jeho dopad na dítě. **Mým záměrem** bylo poukázat na porozvodovou situaci, která vzniká mezi členy rozpadající se rodiny a o problémech s tímto spojené. Rozvod nastavuje nový, ale ne mnohdy pozitivní způsob života pro všechny členy této rodiny. Podstatná část této práce byla věnována vztahu mezi dítětem a otcem, který jednoznačně v životě dítěte hraje důležitou roli.

Rozvod se stává jak v naší společnosti, tak i v současném hektickém světě běžnou záležitostí se kterou má snad každý z nás nějakou zkušenost. Příliš mnoho lidí je zklamáno ve svých vztazích. Milují sice své partnery, ale když vznikne napětí, nevědí jak to napravit. Když tedy každý z nás pochopí, jak zásadně jiní jsou muži a ženy, tak se naučíme novým způsobům, jak s opačným pohlavím jednat, jak mu naslouchat a jak mu být oporou.

Každý den milióny jedinců hledají partnera s nímž by zažily mimořádnou lásku a založily rodinu. Každý rok se milióny párů s láskou spojí a pak **se bolestně rozcházejí**, protože city lásky ztratily. Z těch, kteří si byli schopni udržet vzájemný vztah aspoň do té doby, než se vzali, tak jen polovina jich spolu zůstane. Z těch, kteří spolu zůstávají, možná další polovina žije ve vztazích nenaplněných. Zůstávají spolu z přátelství, z povinnosti, nebo ze strachu začít znovu. Skutečně jen velmi málo lidí je schopno ve společném vztahu růst a **odolávat všem nástrahám**. Ale stává se to když muži a ženy jsou schopni respektovat a přijmout rozdíly mezi sebou, pak je tu šance, že jejich vzájemný vztah a výchova jejich dětí rozkvetne. Pokud se tak ale nestane dochází **k rodinné tragédii**, což je rozchod partnerů a tím je rozvod.

V praktické části se proto zaměřuji na zmapování skutečnosti rozvodovosti v rodinách, kde s touto událostí vzniká problematika v porozvodovém uspořádání výchovy nezletilých dětí. Dále věnuji pozornost orgánům sociálně právní ochrany dětí při rozhodování o úpravě poměrů v porozvodové situaci. Současné mezinárodní normy spolu se zákony ČR **deklarují základní právo pro dítě** a to na péči obou jejich rodičů, kde ukládají pověřeným orgánům jednoznačně jednat v nejlepším zájmu dítěte.

Při přípravě této diplomové práce jsem se setkal s řadou konkrétních případů, kdy **rozhodnutí** pracovníků sociálně právní ochrany dětí **nebylo odpovídající** požadavkům

ochrany zájmů dítěte a v konečném důsledku tak směřovalo k porušování práv dítěte a jejich rodičů /otců/. Někteří respondenti se odvolávali na neodborné znalecké posudky vyhotovené pro soudní spory, jiní zpochybňovali rozhodnutí soudů v důsledku ke zjištěným skutečnostem v sociálních poměrech jejich rodin.

Má diplomová práce ale **není zaměřena na postupy a výroky těchto orgánů** i když v mnohých případech rozhodnutí těchto orgánů se lišil od všeobecných zájmů dětí v porozvodové situaci. A možná i tato skutečnost do jisté míry ovlivnila to, že řada rozvedených otců nemůže v době po rozvodu dále vychovávat a současně být ve styku se svými dětmi.

8.1 *Dotazníkové šetření - průzkum*

Metodika průzkumu

S prvními kroky o předběžném zjišťování stavu jsem začal na podzim 2007 a to **formou rozhovorů** se svými spolužáky, kteří mě navedli na myšlenku tohoto tématu. Šetření jsem provedl **kvantitativním výzkumem** a to formou **dotazníku**. V rámci předchozích rozhovorů s těmito lidmi, kteří byli ochotní odpovědět na mé kladené otázky jsem si **vytvořil vlastní nestandardizovaný dotazník**, který jsem těmto lidem zaslal. Forma dotazníku je orientována na možnost výchovy a sociálního kontaktu rozvedených otců se svými dětmi. Po prvotním průzkumu jsem ještě některé otázky přeformuloval a to z důvodu přehlednosti a účelnosti. Dotazník obsahuje celkem 26 bodů. Druhy kladených otázek a jejich rozsah jsem stanovil na základě výsledků **pretestu**.¹⁰⁶ Tyto výsledky mého průzkumu a současně i celou empirickou část jsem **doplnil o úvahy a názory těchto oslovených respondentů**, kteří projevíli ochotu se mnou na toto problémové téma diskutovat a to i v takových případech, kdy tato negativní prožitá zkušenost obrátila jejich život doslova v prožité trauma.

Cíl dotazníku

Cílem tohoto dotazníku bylo provedení **šetření u rozvedených otců** v souvislosti podílení se na výchově a styku s jejich nezletilými dětmi v porozvodovém uspořádání

---

¹⁰⁶ **Pretest** – ověření účelu a smyslu dotazníku v okruhu menších počtů respondentů.

poměrů. Současně byl dotazník směřován na získání názorů respondentů na běžnou praxi, která je uplatňována při úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu jejich rodičů. **První část dotazníku** je zaměřena na důvod rozvodu v jejich rodině a následně na to komu byly po rozvodu svěřeny děti do péče. **Další část** je směřována na postup sociálních pracovníků právní ochrany dítěte. Závěr dotazníku obsahuje otázky zaměřené na hlavní problém tohoto průzkumu, což je narušování výchovy a zabraňování ve styku se svými dětmi v porozvodovém uspořádání bývalou manželkou / matkou těchto dětí /.

K těmto bodům dotazníku jsem vypracoval **tabulky a dílčí grafy**, které slouží k přehlednosti zjištěných údajů. Současně tento výše uvedený dotazník pro větší přehled přikládám k mé diplomové práci, jako přílohu č. 1.

Charakteristika průzkumného vzorku

Respondent¹⁰⁷ je rozvedený otec u kterého je posuzováno v porozvodovém uspořádání poměrů jeho vliv na vývoj a výchovu dítěte.

Hypotézy průzkumu

- H 1:** Předpokládám, že pocit rozvedených otců je takový, že rozhodnutí sociálních pracovníků oddělení soc. právní ochrany dětí o svěřením nezletilých dětí do péče rodičů po rozvodu je nakloněno k matkám.
- H 2:** Předpokládám, že důvodem přerušování vazeb otce a jeho dítěte v porozvodovém uspořádání je zapříčiněno bráněním ve styku matkou těchto dětí.
- H 3:** Předpokládám, že zpretrháním vazeb a ukončením kontaktu mezi otcem a jeho dítětem, vznikají u obou skupin trvalé citové následky.

---

¹⁰⁷ **Respondent**- osoba odpovídající v sociologickém výzkumu na otázky kladené v rozhovoru nebo prostřednictvím dotazníku = dotazovaný.

8.2 Zpracování odpovědí respondentů

Pro můj záměr k získání statistických dat jsem použil **formu dotazníku**, který svou podstatou slouží pro **hromadné šetření**. Dotazník vyznačuje přesně daný soubor konkrétních standardizovaných otázek určeným respondentům v písemné podobě, které slouží ke zjištění specifických údajů, postojů a názorů zkoumaných osob.

Konkrétně na tento dotazník reagovalo 118 respondentů kteří projevili ochotu spolupracovat při šetření a to ze 132 celkově oslovených. Je proto možné, že tyto zpracované výsledky, které uvádím v této diplomové práci by byly od těch respondentů, kteří se tohoto šetření nezúčastnili značně odlišné.

Výsledky těchto získaných údajů jsem uspořádal do **tabulek**, ze kterých jsem vyhotovil statistické zpracování. Současně jsem provedl kvalitativní analýzu údajů, komparaci odpovědí od jednotlivých respondentů / rozvedených otců / s vypracováním vyplývajících závěrů. Konečné výsledky jsem pro větší orientaci zpracoval do **grafů**.

Hodnocení dotazníkového šetření

Na tento dotazník **reagovala podstatná část oslovených respondentů**. Je proto patrné, že tato problematika rozvodovosti se týká snad každého z nás. Někteří respondenti však jednoznačně neodpověděli na všechny kladené otázky, které se ukázaly jako nevhodné a to z důvodu **ochrany svého soukromí**. Je možné, že některé otázky byly špatně formulovány. Nicméně celkový postoj respondentů byl vstřícný. Vysvětlení je jednoznačné. Každý rozvedený otec chtěl tímto poukázat na určitou nespravedlnost, která mu byla v jeho vztahu k dětem rozvodem zapříčiněna. Proto toto šetření dosáhlo svého účelu i když lze říci, že každý případ byl trochu jiný, ale ve své podstatě se prakticky v ničem konkrétním nijak neodlišoval.

Celkové šetření ale ve svém závěru přispělo k jednoznačným poznatkům, které jsem využil při posouzení pravdivosti výše uvedených hypotéz.

8.3 Přehled výsledků

Tabulka č.1 Oslovené rodiny a jejich rozvodovost

	Počet	Četnost %
<i>Celkový stav oslovených rodin :</i>	132	100%
Rodiny které reagovali na dotazník	118	89%
Rozvedené rodiny	82	62%
Rozvedené rodiny s dětmi	78	59%

Komentář k tab. č.1

Naše společnost se stále vyvíjí a modernizuje směrem kupředu. Hlavním smyslem této doby jsou finance a proto většina současných manželských sporů se odráží tímto směrem. Finanční poměry soudobé rodiny vytváří další cestu v soužití mezi mužem a ženou. Není proto divu, když rodina z této podstatné stránky nefunguje, tak přichází radikální řešení tohoto vztahu a tím je rozvod. Bohužel ale nejčastější obětí tohoto dopadu jsou děti, což v mém průzkumu potvrdilo šetření, kde se prokázalo, že rozvedených rodin s dětmi tvořilo téměř 60%. Samozřejmě, že ne vždy byly důvody k rozvodu sociální poměry v rodině. V mnoha případech byla jako další příčina uváděna antipatie, nevěra, alkoholismus, gamblerství, úroveň dosaženého vzdělání nebo rozdílný věk obou partnerů. Nicméně většina těchto rodin disponovala dětmi, kterých se zřejmě tato nemilá skutečnost dotýkala nejvíce a to v jejich další výchově a vývoji v zařazení do jejich dalšího života.

Tabulka č.2 Stanoviska soudů na porozvodové uspořádání nezletilých dětí svěřených do výchovy

	<i>Počet</i>	<i>Četnost %</i>
<i>Celkem:</i>	78	100%
Děti svěřené do péče otcům	8	10%
Děti svěřené do péče matkám	51	65%
Střídavá péče	19	25%

Komentář k tab. č.2

Porozvodové uspořádání svěřování nezletilých dětí do výchovy jednoznačně tímto šetřením dokázalo, že ve většinovém případě jsou děti svěřovány v naprosté většině matkám. Opět zde ale velkou roli sehrály finanční poměry, kdy v případech majetně zajištěných otců, matky souhlasily buď se střídavou péčí, nebo dokonce sami navrhovaly svěřování svých dětí do péče otcům. Ovšem tato skupina rozvedených rodin tvořila minimum s dotázaných respondentů. Střídavá péče je ale poměrně nová forma způsobu výchovy dětí v rozvedeném manželství a u sociálních pracovníků si prozatím nevytvořila příliš značnou důvěru. Prozatím v naší společnosti převládá názor, že změna prostředí u dětí není v souladu s jejich pozitivní výchovou. Další situací, kdy může otec dostat své dítě do péče je tehdy, je-li jeho matka k této výchově zásadně nezpůsobilá. Zde vycházely při rozhodování soc. pracovníci při svěřování dítěte do péče otcům ze skutečností jako jsou alkoholismus, závislost na drogách, špatný životní styl matky, nebo její nevhodná péče o dítě. Jako další skutečnost berou v úvahu soc. pracovníci přání dítěte, ale toto rozhodnutí se realizuje u starších dětí.

Větší část ale tvořila skupina, kdy byly děti svěřovány matkám. Časté odpovědi u těchto otců bylo, že důvodem byl špatný jejich vliv na děti a současně to, že matka dítě odnese, porodí a v prvních měsících jeho života je tímto nedílnou součástí. Schopnost mužů jako takových ve vztahu postarat se a zaopatřit velmi malé děti stejně

adekvátně jako jejich matky není prozatím jednoznačně prokázána. Možnou příčinou tohoto důsledku může být jaká si ověřená zkušenost s mateřským chováním mužů. V současné době se v naší společnosti prakticky neočekává, že by se muži věnovali péči o své děti v ranném věku. Proto nejsou na ně v tomto směru kladeny prakticky žádné nároky. A opačně tito muži nikterak tuto zavedenou normu obecně neporušují a ochotně přenechávají péči matkám.

U této početně zastoupené kategorie postupovaly soc. pracovníce při posuzování výchovných předpokladů za přítomnosti stejných negativních aspektů ve prospěch matek. Při těchto objektivních porovnáních výchovných předpokladů matek a otců z nějakého zásadního nedostatku vždy vyšla lépe matka dítěte. Sociální pracovníce se ale opírají o řadu zákonem stanovených prostředků, které používají při svém postupu, proto mně nepřísluší posuzovat jejich rozhodnutí. Nechci tedy nikterak zpochybňovat jejich odbornou způsobilost, ale myslím si že v těch složitých podmínkách a situacích ve kterých se tyto sociální pracovníce pohybují, by se neměli pokoušet vyhodnocovat ty skutečnosti, které prakticky objektivně vyhodnotit nemohou. V dalších případech někteří otcové uznali, to že dítě by mělo mít pouze jednoho tátu a přenechali výchovu novému otci. Jedním z důvodů bylo upřednostnění vyššího životního standartu v nové rodině dítěte a v dalších případech se otcové již nepokoušeli zasahovat do života svých dětí z důvodu rozdílných názorů ve výchově. Tímto tak nechtěli komplikovat další život svých dětí a současně i sobě, proto že každý otec chce své dítě přetvářet dle svých představ a pokud není již součástí této rodiny, tak tento záměr již nelze realizovat. Poslední skupinu tvořily ty děti, které jednoznačně vyslovily přání nesetkat se s jedním svým rodičem. Podle vyjádření dotazovaných respondentů hraje však v tomto případě významnou roli věk dítěte a neodmyslitelně pohlaví dítěte, kdy chlapci více inklinují k otcům a naopak.

Tabulka č. 3 Vyjádření otců k postupu orgánů sociálně právní ochrany dětí o úpravě poměrů v porozvodové situaci

	<i>Počet</i>	<i>Četnost %</i>
<i>Celkem:</i>	78	100%
Otcové, kteří se stanoviskem souhlasili	32	41%
Otcové, kteří se stanoviskem nesouhlasili	28	36%
Otcové, kteří na toto rozhodnutí nereagovali	18	23%

Komentář k tab. č.3

K mému překvapení bylo z provedeného šetření téměř 65% těch otců, kteří se stanoviskem sociálních pracovníků zcela ztotožnili, nebo alespoň proti němu neprotestovali. Jedním důvodem bylo to, kdy se rodiče sami dohodli na výchově svých dětí, potom postup sociálních pracovníků byl zcela vyhovující. Jako zdůvodnění soc. pracovníci uváděly posuzování takových kritérií, jako jsou vztahy v rodině, sociální zabezpečení obou rodičů a současně i jejich osobnost. Odhalit opravdové motivy obou rodičů a současně i citové vazby jejich dětí zahrnuje mnoho speciálních postupů a metod, které vyžadují spoustu času. Rodiče se pochopitelně snaží získat své dítě do vlastní péče a tím se snaží co nejlépe působit na posuzovatele. Proto proniknutí do spleť těchto vztahů není jednoduché a mnohdy není i objektivní.

K této lépe řečeno pozitivní skupině se současně připojili i ti respondenti, kterým svěřením dětí do péče matek a jejich rozsah styku s dětmi jeden víkend za čtrnáct dní plně vyhovoval a to jednak z důvodu jejich pracovního zařazení a hlavně, že při změně poměrů po rozpadu manželství nebyli otcové schopni se přizpůsobit novým podmínkám a odpovědně se věnovat svým dětem jako jejich matka. Ti otcové, kteří na toto rozhodnutí nereagovali byli většinou z nižších sociálních vrstev s nejevícím zájmem o své děti, popřípadě nemožnost zapojení se do výchovy z důvodu své kriminální minulosti. Proto otcové co s výrokem o svěřením svých dětí do péče matkám tvořili méně než polovinu dotázaných respondentů.

Tabulka č. 4 Bránění ve styku matkou dětí v porozvodovém uspořádání

	<i>Počet</i>	<i>Četnost %</i>
<i>Celkem:</i>	78	100%
Otcové, kteří uvedli bránění ve styku s jejími dětmi	38	49%
Otcové, kteří nejevili zájem o své děti	14	18%
Otcové, kteří se dohodli na výchově svých dětí	26	33%

Komentář k tab. č.4

Téměř polovina respondentů uvádí, kdy se matka snaží o zpřetrhání veškerých vztahů s otcem dítěte. Toto jednání je vedeno s určitým cílem jakého si potrestání bývalého manžela a to s jasným cílem vymazání dítěte z jeho života. Některé matky takto jednaly možná i opodstatněně, kdy bylo proti nim ze strany jejich bývalých partnerů používáno hrubé násilí, nebo se tito otcové nespolečensky chovali ke svému okolí. Jiná skupina tvořila ty manželky, které se chtěly pouze svým bývalým partnerům pomstít za to, že je opustili s jinými buď mladšími, nebo jinak atraktivními ženami. V tomto případě byl veden postup orgánů v péči o dítě prvním krokem, což byla domluva těmto matkám, které bránily otcům ve styku s dětmi. Řada otců, ale uvedla, že tato forma opatření se neshledala s významnou šancí na úspěch, proto že tyto matky nejednaly z pouhého rozmaru, ale s cíleným záměrem. Dalším postupem je podání podnětu k úpravě styku s dítětem. Avšak řada otců i zde uvádí, že toto opatření nebylo nikterak účinné. Pouze vedlo k potvrzení nároku tohoto otce na jeho dítě, popřípadě k jeho úpravě. Tato forma ale nemá nátlakovou hodnotu, která by matku donutila podrobit se vydanému rozhodnutí a dítě vydat otcí.

Účinná by dle mého názoru byla ta opatření, která by vedla ke změně výchovy a to konkrétně svěřením těchto dětí do výhradní péče otců, kde by současně hrozilo trestní stíhání matky. Myslím si, že by většina těchto matek tento svůj postoj radikálně změnila. Při bránění ve styku je tedy jednat radikálně s účinným postupem, proto že

každá prodleva ve výchově dítěte s sebou přináší řadu komplikací a prohloubení s tímto vznikajících problémů. Pokud se ale toto jednání spojené s popouzením proti jednomu z rodičů včas neodhalí a zároveň nechá bez právního postihu, hrozí tímto vzniknutí syndromu zavrženého rodiče, který jsem již podrobně popsal v teoretické části této diplomové práce.

Druhá polovina otců se buď na výchově na výchově dítěte s matkou řádně domluvila a nebo část těchto otců vůbec neprojevoval žádný zájem o výchovu a svěření svých dětí do vlastní péče. Důvodů pro toto jednání je hned několik, ale ty jsem již uvedl v popisu k tabulce č. 2. Vzhledem k tomu, že i celkovém měřítku syndrom zavrženého rodiče nepřerostl ve značnou část, je i z mého šetření patrné, že postup sociálních pracovníků je v této oblasti značně liknavý a do jisté míry neúčinný. Dle mého názoru se pracovníci v péči o dítě prozatím neangažují v plné míře, tak aby jejich zásah vedl ke skutečnému dodržování zájmů a práv dítěte. V tomto případě o udržení nebo dokonce opětovného vytvoření plnohodnotného vztahu otce s dítětem. Jediným vysvětlením pro toto zjištění je, že syndrom zavrženého rodiče není prozatím příliš rozšířený jev. Proto věnování pozornosti této vzniklé realitě v současné době by mělo směřovat k účinným postupům, které zamezují bránění rodičů ve styku s dětmi a současně by poskytovaly i těmto dětem řádnou ochranu.

Tabulka č. 5 Projevy odcizení v porozvodovém uspořádání mezi otcem a jeho dětmi

	<i>Počet</i>	<i>Četnost %</i>
<i>Celkem:</i>	78	100%
Otcové, kteří se nevyrovnali z pocitu odcizení ke svým dětem	68	87%
Pocit zanedbání výchovného aspektu ze strany otců po rozvodu	53	68%
Pokles zájmu o výchovu v porozvodové uspořádání ze strany otců	49	63%

Komentář k tab. č.5

V této oblasti projevilo téměř 90% respondentů v porozvodové situaci pocit odcizení svých dětí. A to i byť jim nebylo zabraňováno při jejich návštěvách a výchově u jejich dětí. Spousta otců přiznala, že z důvodu svého zaměstnání nemohou se tak dětem plně věnovat, ale pocit, že dítě uvidí jednou za čtrnáct dnů je prakticky rozsudek nad tím, že nad svým dítětem ztrácí veškerou moc. Někteří otcové toto nazvali, jako když se přijdou jednou za čas podívat do zoologické zahrady jak vlastně jejich dítě ještě vypadá. Ten pocit, že denně kontrolujete jestli si vaše dítě ráno vyčistilo zuby, nebo jestli má napsané úkoly, popřípadě si vzalo čisté tričko do školy je prostě pryč. Tito rozvedení otcové potom už jenom žijí s pocitem, že někde je jejich dítě, které je buď momentálně potřebuje a nebo s postupem času na ně postupně zapomíná. Děti se potom při své vlastní dospělosti samy vrací a vyhledávají ze své aktivity tyto ztracené vztahy, ale ten promeškaný čas, který plynul nekonečně dlouho pro obě strany už nikdo nevrátí.

Další vysoké procento tvořili otcové, kteří nejen, že se nevyrovnali z pocitu odcizení svých dětí, ale i když měli možnost se s těmi to děti vídat, tak pocítovali značné zanedbání svého výchovného aspektu. Toto bylo příčinou jednak pouze vymezenou dobou pro styk s dítětem, která byla soudem stanovena. Dále také tím, že tyto děti byly již formovány matkou a popřípadě novým otcem. V tomto případě se rozvedení tátové nesnažili nějak své děti ovlivňovat, proto že by jim akorát dělali v této nesmírně složité situaci zmatek, který by se stejně obrátil v jejich neprospěch. Proto jen mlčky přihlíželi nad tím jak jejich děti dále žijí, jak se chovají, jak mění své účesy a oblečení, jak prospívají ve škole atd.

Další směřované otázky na tuto problematiku byly proto z mé strany vedeny na problém výchova nezletilých dětí v porozvodové situaci. Zde odpovědělo opět vysoké procento dotázaných respondentů a to 63%, kdy na základě výše uvedených problémů při výchově dětí v době po rozvodu otcové prakticky rezignují na další výchovu svých dětí, nebo se na ni podílí pouze částečně. Tímto prakticky dochází u těchto otců k poklesu zájmů na výchově svých dětí. Hlavním důvodem je ta skutečnost, že nemohou být s těmito dětmi v každodenním kontaktu a tudíž nemohou zasahovat do vzniklých výchovných problémů a situací spojených s jejich vlivem na osobnost dítěte.

Tabulka č. 6 Současný stav rozvedených otců v jejich dalším životě

	<i>Počet</i>	<i>Četnost %</i>
<i>Celkem:</i>	78	100%
Projevy dětí ke svým otcům z důvodů strádání	58	74%
Pocity vzájemného odcizení dětí a jejich otců	72	92%
Založení nové rodiny ze strany rozvedených otců	26	33%

Komentář k tab. č. 6.

Každý rozvod přináší dětem jizvu do podvědomí. Záleží potom na osobnosti dítěte, jak se s touto nechtěnou realitou srovná. Ve většině případů mi bylo sděleno respondenty, že dítě hledá ve vztazích rozvedených rodičů jisté finanční výhody. Nový tatínek nemá na dítě výchovnou moc, tak se snaží toto dítě kupovat. Když potom přijde ve stanovenou dobu k vlastnímu otci a chlubí se co všechno má nového a kde všude byl na dovolené, dostává se tak vlastní otec do situace, že i on je schopen toto vše svému dítěti poskytnout a snaží se tak své vlastní dítě přeplácet. A to z důvodu, že jej opět po delší době může vidět a proto, že nechce dopustit, že nový otec je v něčem lepší jak on. Toto samozřejmě platí, pokud rozvedený otec žije řádným životem a o dítě se stará. Vím že řada respondentů mi nevyšli vstříc v tomto šetření z důvodů jejich velmi nízkého životního standartu a neochoty. Tito otcové jednak vůbec nejevili zájem o své děti a současně ani neplnili svoji zákonnou vyživovací povinnost. Možná je proto i dobré, když už dítě rozvodem ztrácí jednoho ze svých rodičů, tak ať je mu to aspoň trochu kompenzováno tím, že dítěti je dán vyšší životní standart, tím že mu matka dala bohatšího otce. Otázkou je ale kam toto vše spěje, kde je potom morálka a charakter těchto dětí. Co z těchto dětí jednou bude?

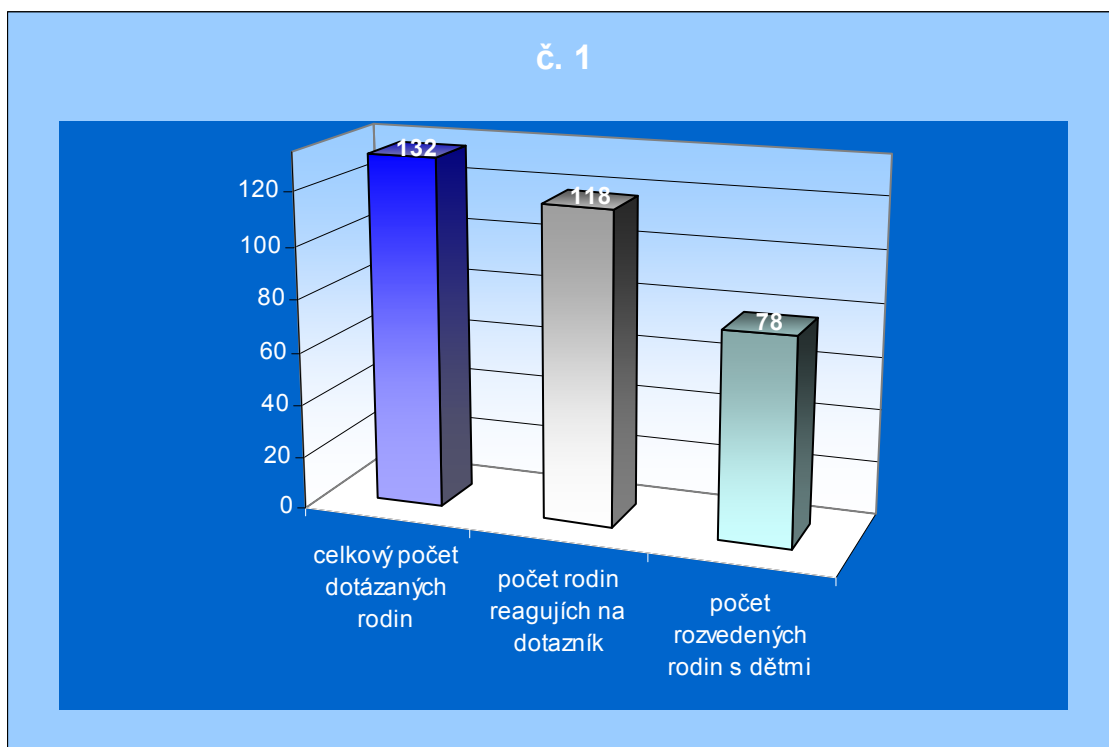
Postupem času ale samo dítě hledá vnitřně toho koho má rádo. Někteří otcové odpověděli, že děti více preferují chudou babičku, než zámožné rodiče. Rozvodem dala

matka dítěti bohatšího a dle ní lepšího otce, proto že ten původní měl špatný vliv na její dítě a tím vlastně zabezpečila jakýsi vyšší standart. Dala tak své nové rodině dobrou adresu, ale ve skutečnosti hledala pouze své štěstí aby lépe žila. Dítě má tak sice na co si vzpomene, ale postupem času toto dítě ztrácí. Jeden otec mi řekl zajímavý příklad, kdy jeho dcera měla možnost jezdit si v novém Volkswagenu, bydlet v luxusním domku s krytým bazénem a prožívat dovolený s matkou a novým otce kde si jenom vzpomněli. S přibývajícím věkem ale sama z této nové rodiny odešla zpět k otci do panelového domu z důvodu, že nemůže tyto hodnoty využívat s vlastním otcem a tento uměle vytvořený život přehodnotila, kde dala přednost citové vazbě nad přepychem.

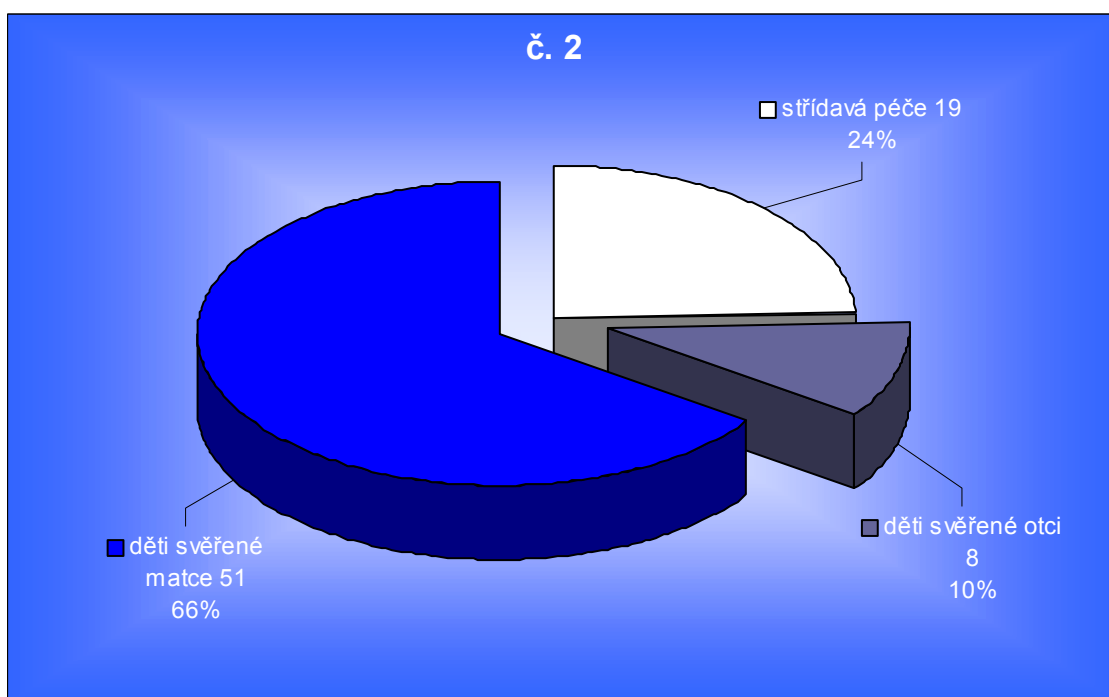
Tento uvedený příklad je názornou ukázkou vzájemného odcizení dětí a jejich otců v době po rozvodu. S touto problematikou se setkala 92% respondentů a to z různých sociálních vrstev.

Poslední otázka kladená v mém šetření byla zaměřena na založení nové rodiny u rozvedených otců. Někteří odpověděli, že už na nový vztah nemají psychickou ani morální sílu, jiní zase finanční prostředky, proto že prakticky rozvodem o vše přišli. Další dotázaní respondenti uvedli, že si našli nové partnerky, ale už s nimi neměli děti a to z důvodu věku, nebo pracovní kariéry. Velice malá část těchto otců založila novou rodinu a chtěli mít, nebo dokonce mají další děti, aby si vše vynahradili a začli tak nový život. Při těchto odpovědích byli ale velice skeptičtí.

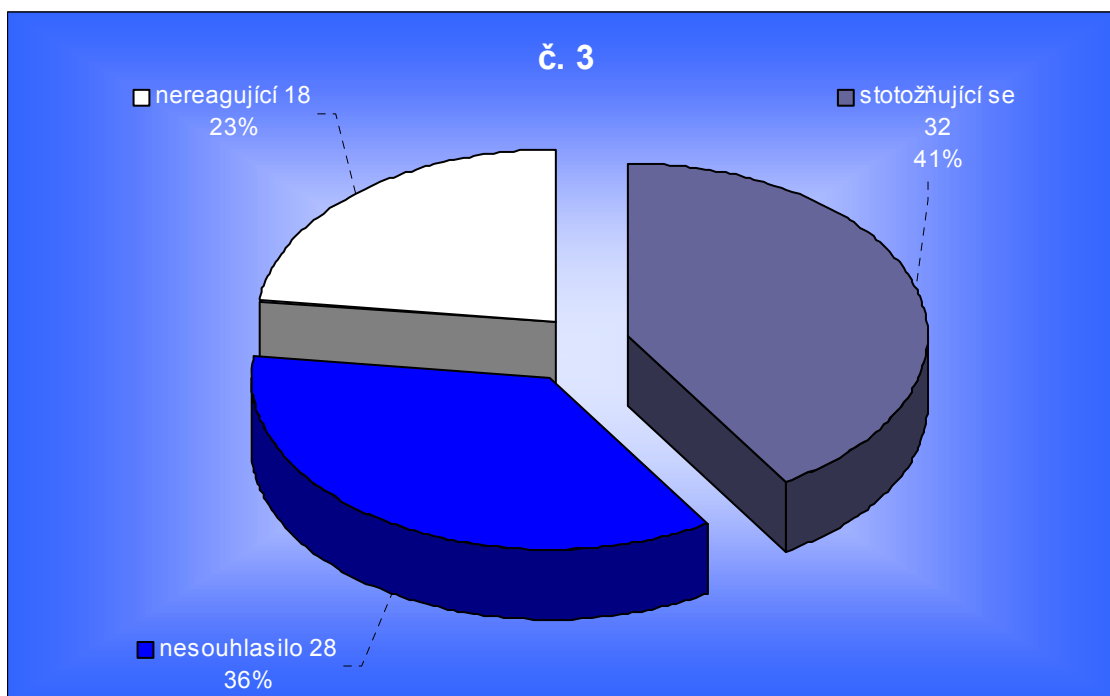
Graf č. 1: Souhrn dotázaných respondentů

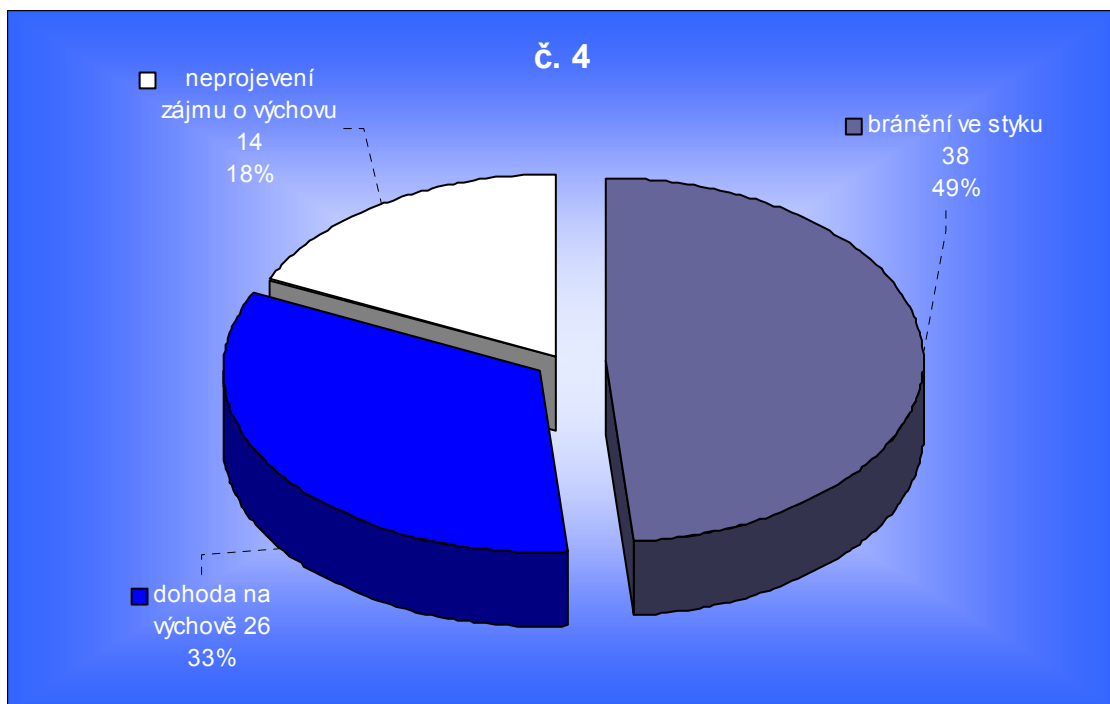
Graf č. 2: Porozvodová úprava poměrů nezletilých dětí

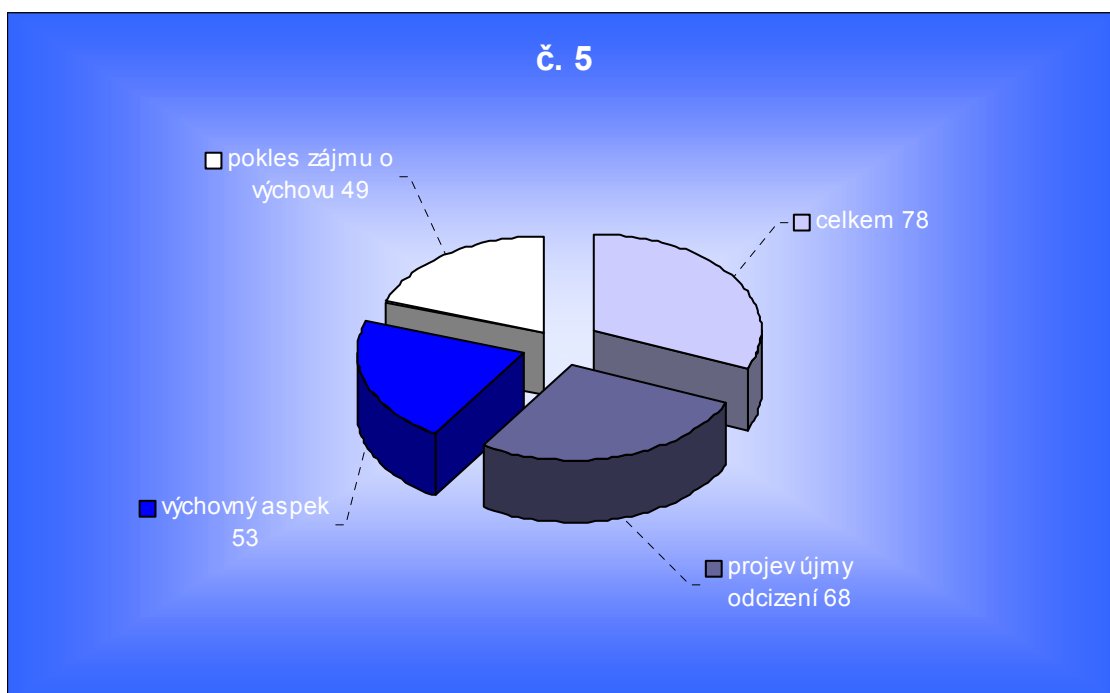
Graf č. 3: Vyjádření respondentů k porozvodovému uspořádání

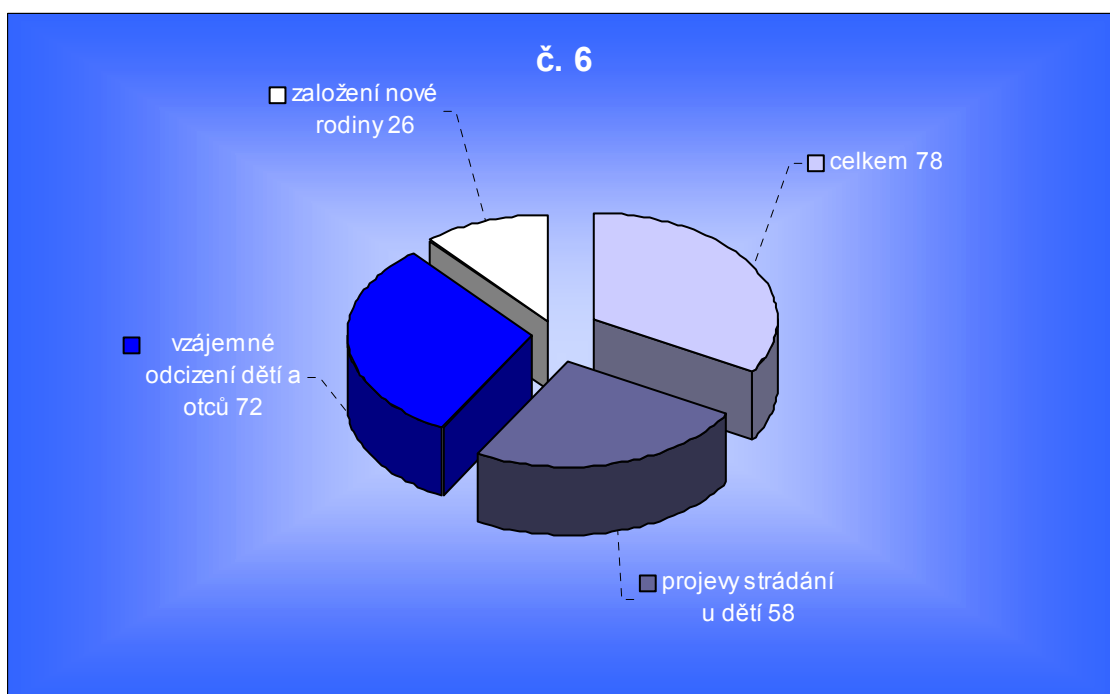
Graf č. 4: Formy projevů v porozvodovém uspořádání ve výchově dětí

Graf č. 5: Projevy výchovného aspektu z pozice otců

Graf č. 6: Charakteristika projevu rozvodu mezi otcem a dětmi a jeho řešení

Vyhodnocení

Z údajů českého statistického úřadu je až hrozivé kolik současných rodin podalo v dnešní době žádost o rozvod. Tato hrozivá skutečnost se potvrdila i v mém šetření, kdy tento zaznamenaný údaj se blížil k 66% viz. **graf č.1**. Co vede tyto rodiny k takovému razantnímu rozhodnutí nebylo předmětem mého výzkumu, ale z předběžných rozhovorů s těmito respondenty byla uvedena hlavní příčina vzájemné neshody a adekvátně na to finanční poměra těchto rodin.

Současná situace ve svěřování nezletilých dětí do matek, nebo otců je všeobecně známa. Jen malé procento případů naznačuje, kdy byly tyto děti svěřeny do péče otců. Většinou tyto rozhodnutí byly na základě toho, když matka nebyla způsobilá pro výchovu dítěte, nebo nejevila o dítě patřičný zájem. Tato skutečnost se mi potvrdila i z mého šetření a je vyhodnocena v **grafu č. 2**. Zákon o rodině umožňuje tzv. střídavou, nebo společnou péči. Tato forma porozvodového uspořádání však přináší řadu problémů. Jednak oba rodiče musí sdílet stejnou lokalitu bydliště a to z důvodu školní docházky a zdravotní péče dítěte. Dále pak je zapotřebí od obou rodičů dítěte schopnost spolu komunikovat a řešit určité podstatné věci ohledně dítěte. To je proto v porozvodové situaci velmi složité a náročné, kde v důsledku toho je počet těchto případů, které tvoří velmi malou část.

K vyjádření respondentů k porozvodovému uspořádání nezletilých dětí bylo celkem v polovičním poměru, kde 41% dotázaných otců plně souhlasilo s vyjádřením orgánů sociálně právní ochrany dětí s umístěním dětí do výchovy jednoho z rodičů. Druhá část tvořila ty respondenty, kteří s tímto rozhodnutím nesouhlasili a zároveň jsem k nim přiřadil i takové otce, kteří se k tomuto rozhodnutí buď nevyjádřili, nebo mě v dotazníku na tuto otázku neodpověděli. Celkový souhrn je vyobrazen v **grafu č. 3**. Je ale pravdou, že ti otcové, kterým nebyly jejich děti svěřeny do výchovy učinili závěry, že postup sociálních pracovníků byl jednoznačně stereotypní, kde tyto pracovníce aniž by nějak konkrétně zjišťovaly podrobněji situaci v rodině, která odpovídala konkrétním specifickým potřebám a možnostem. Rozhodnutí bylo tedy vždy takové, že dítě bylo svěřeno automaticky do výhradní péče matky. Je ale jednoznačně pochopitelné, že každý vztah v rodině je jiný a potřeby těchto dětí se liší, ale zřejmě je více bráno v potaz, že vztah mezi matkou a dítětem je intimnější.

Porozvodové uspořádání výchovy dětí přináší pochopitelně řadu problémů. Jedním závažným důvodem je bránění ve styku dítěte jedním jeho rodičem. U těchto zjištěných případů dosáhl počet téměř 50%, **graf č. 4**. Hlavním důvodem tohoto

počinání byla jakási pomsta bývalému partnerovi. Bohužel ale v mnoha případech se tato pomsta projevovala i na dětech, kteří se tímto staly jakým si nástrojem v této rodinné válce. U mnohých dotázaných respondentů, kteří se marně domáhali svých dětí se projevoval syndrom zavrženého rodiče. Při bránění ve styku dítěte s jeho rodičem vzniká vážné narušení vztahu otce a dítěte, který vážně poškozuje dítě téměř ve všech oblastech jeho osobního a psychosociálního vývoje.

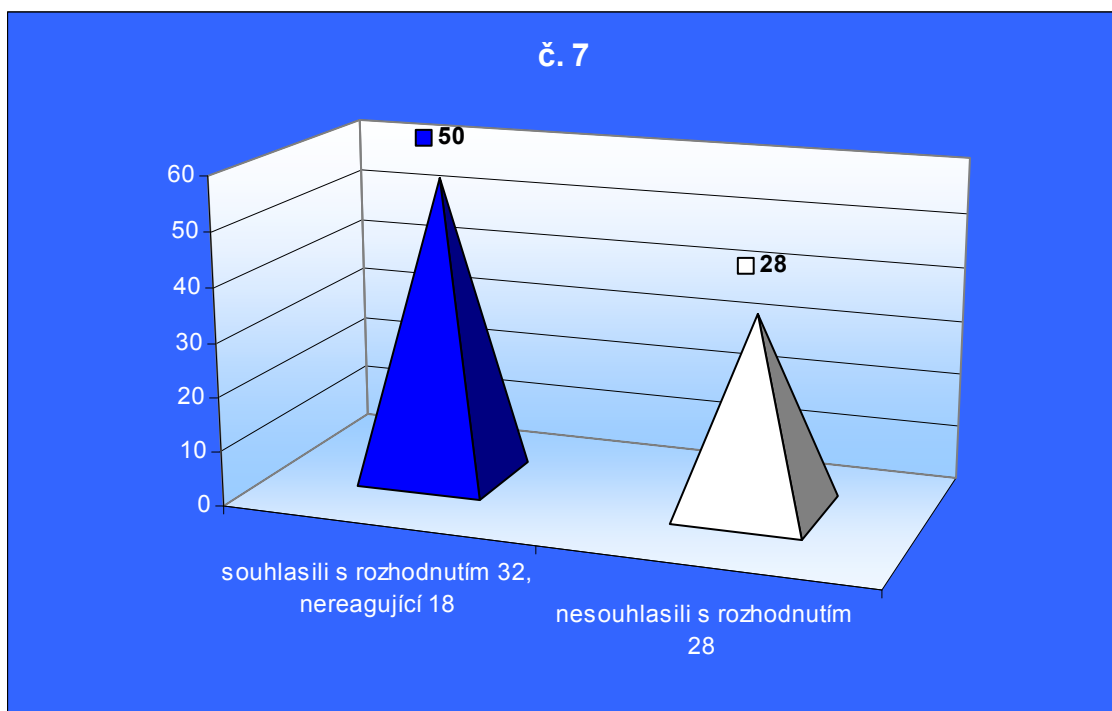
V **grafu č.5** jsem zaznamenal ty skutečnosti, které hluboce souvisí s bráněním styku dítěte s jeho rodičem. Nejvíce respondentů uvedla projev odcizení svých dětí a to 68 otců z celkových 78 rozvedených respondentů, což je 87%. Dalším faktorem byl pokles výchovného aspektu, kde se k tomuto problému vyjádřilo 53 otců. V nemožnosti styku se svými dětmi vzniká současně i pokles projevu zájmu o výchovu, kdy otcové buď nemají možnost zasahovat do výchovného dění svých dětí a nebo tak nechtějí činit z důvodu, že dítě je již v nové rodině, kde jsou zavedeny nová pravidla a zvyky. Na tuto otázku reagovalo celkem 49 respondentů.

Jednoznačným projevem v porozvodové situaci je strádání dětí. Zde se nechtěli někteří respondenti vyjadřovat vzhledem k tomu, že nevěděli jestli jejich děti upřednostňují konformní život s novým otcem, nebo jestli opravdu citově strádají po svém vlastním otci. Každopádně se k této problematice vyjádřilo 58 respondentů. K otázce vzájemného odcizení dětí a těchto dotázaných otců byly jednoznačné odpovědi a to celkem u 72 respondentů. Bohužel celkový obraz narušení vztahů v porozvodovém uspořádání mezi dětmi a jejich otci vždy překročil více jak o polovinu celkového počtu, viz. **graf č. 6**. K závěrečné otázce o založení nové rodiny se vyjádřilo 26 dotázaných otců, kteří byli schopni jak ze sociálních, tak i z psychických podmínek opětovně založit novou rodinu.

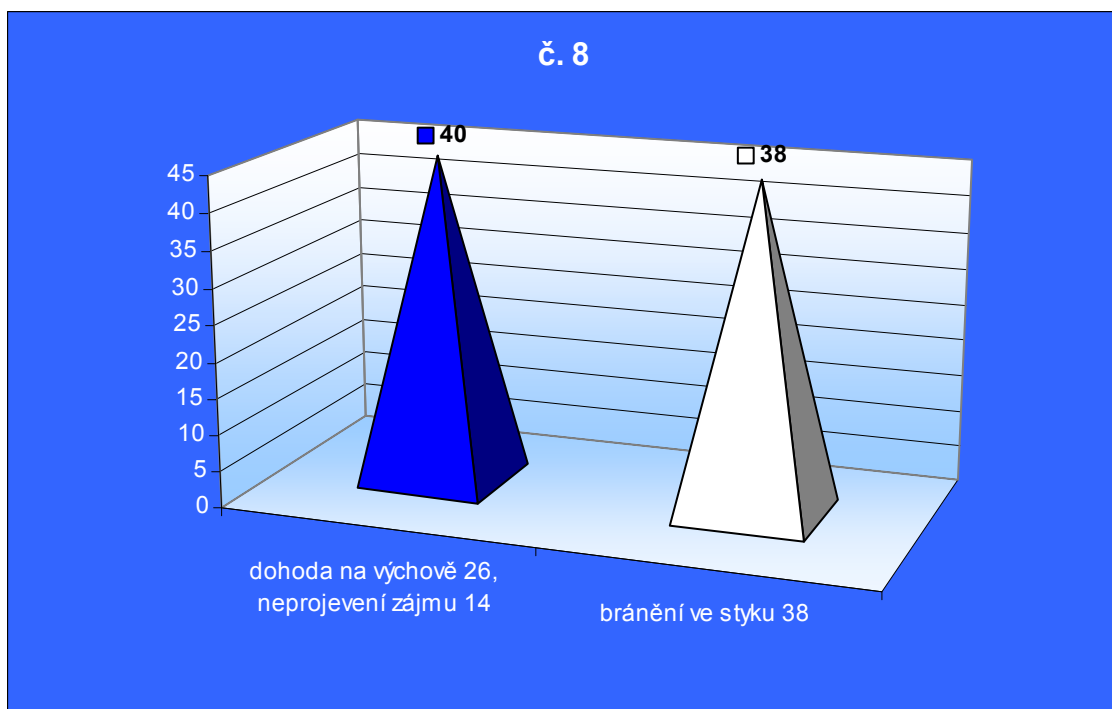

8.4 Grafy hypotéz

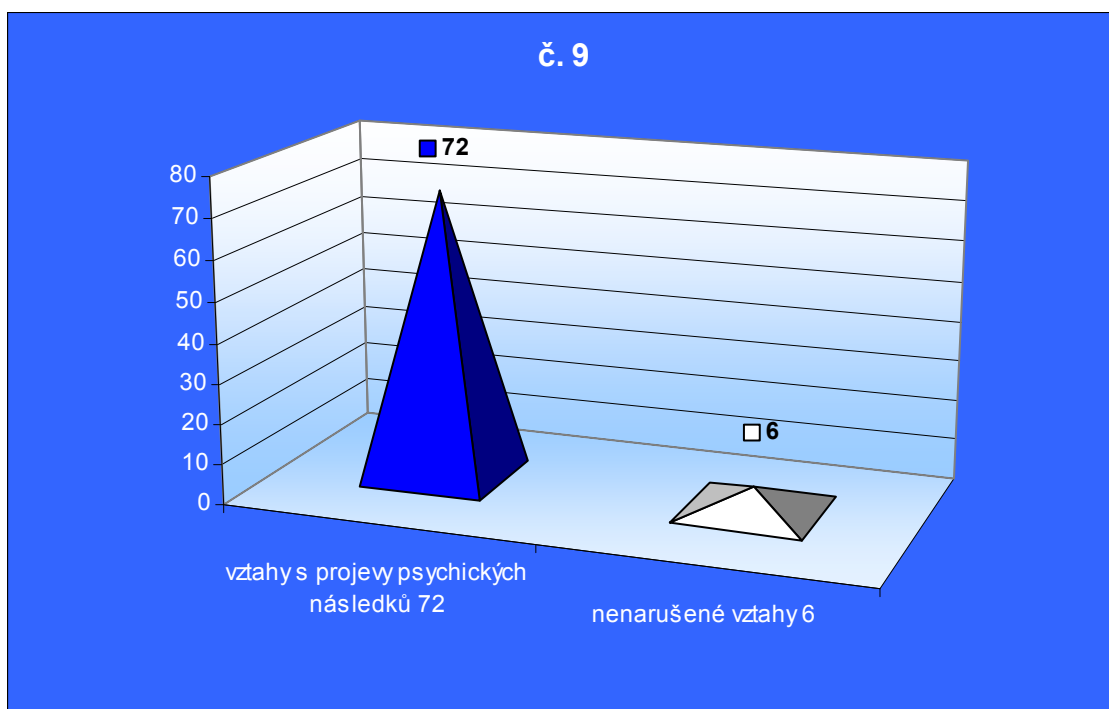
H 1: Stanovisko otců k postupu soc. pracovníků o úpravě poměrů v porozvodovém uspořádání

H 2: Bránění ve styku s dítětem jeho matkou

H 3: Vznik citových následků v porozvodovém uspořádání

H 1: Předpokládám, že pocit rozvedených otců je takový, že rozhodnutí sociálních pracovníků oddělení soc. právní ochrany dětí o svěřeni nezletilých dětí do péče rodičů po rozvodu je nakloněno k matkám.

Řada respondentů označila tento postup sociálních pracovníků za stereotypní a rutinní. Někteří uvedli, že na některé aspekty v posuzování o svěřeni dětí do výchovy nebyl brán jednoznačný zřetel. Tímto stereotypním postupem bylo myšleno, že tyto pracovníce posuzují každý případ rozvodu stejně. Je jednoznačně neodmyslitelné, že každá rodina má své specifika a jiné sociální zázemí a tedy i každé dítě má jiné požadavky. Ale dnešní trend pod vlivem kultu mateřství svědčí o tom, že právě *matka* je nepochybně od přírody považována za osobu vhodnější pro výchovu dítěte. S tímto jevem je smířena většina mužů, kde i výsledky mého dotazníkového šetření jednoznačně potvrdily tuto skutečnost, kde značná část otců i když bylo rozhodnutí pro ně záporné, tak s tímto osudem souhlasili.

Hypotéza byla tedy prokázána.

H 2: Předpokládám, že důvodem přerušení vazeb otce a jeho dítěte v porozvodovém uspořádání je zapříčiněno bráněním ve styku matkou těchto dětí.

Bránění ve styku a tím zároveň uskutečnění zpřetrhání veškerých vazeb mezi dítětem a jeho otcem je jedním ze závažných problémů, které provází porozvodovou situaci. V mém šetření vzešlo najevo, že v případě kdy matky podaly samy žádost o rozvod z jakéhokoliv důvodu, tak jakoby chtěly i po vlastních dětech, aby samy ukončily vzájemné vazby s těmito otcí. Samozřejmě jednoznačnou roli zde hrál věk dítěte. Čím bylo dítě mladší, tak toto jednání bylo více uplatňováno. Možná značnou úlohu v tomto sehrálo, že matka dítěte navázala nový vztah a chtěla, aby nový otec tyto děti vychovával dle svých představ. Tuto skupinu tvořila téměř polovina dotázaných respondentů. Do druhé skupiny jsem zařadil ty otce, kteří se na výchově s matkou dohodli a potom ty, kteří nejevili o výchovu svých dětí patřičný zájem. Vzájemný poměr těchto dvou skupin byl 38 : 40 respondentů, kteří odpověděli na můj dotazník. Je docela možné, kdybych získal dotázaných respondentů více, tak by se tento poměr obrátil ve prospěch mé hypotézy. V této oblasti tedy výsledek šetření nebyl docela jednoznačný. *Hypotéza ale tímto **nebyla** prokázána.*

H 3: Předpokládám, že ukončení kontaktu dětí s jejich otcí vznikají u obou skupin trvalé citové následky.

Při tomto šetření jsem dospěl k jednoznačným výsledkům. Bohužel ale pro děti z rozvedených rodin tato statistika nepřináší nic pozitivního. Tam, kde bylo uskutečněno bránění ve styku s dítětem vznikly neodvratné citové následky, které samozřejmě ze své odbornosti nejsem schopen plně prokázat, ale z odpovědí mých respondentů jsem schopen tuto skutečnost potvrdit. Další skupina otců uvedla, že u těch dětí kde byla určena střídavá péče, nebo dokonce i společná péče u rozvedených rodičů se automaticky projeví určité psychické a osobnostní poruchy. Ty se například projevily ve školních výsledcích, nebo v chování těchto dětí. V některých případech museli tito rodiče vyhledat odbornou lékařskou pomoc, nebo navštěvovali psychologické poradny. Ti respondenti, kteří uvedli, že tyto vztahy nejsou narušeny, tak zároveň uvedli, že jejich děti jsou už v pokročilém věku a mají

již započatý svůj život, takže se nad tímto problémem snažili nějak povznést. Tuto skupinu tvořilo ale zanedbatelné nízké procento. *Hypotéza zde byla plně prokázána.*

8.5 Dílčí závěr

Předmětem výzkumného šetření bylo zmapování jaká je běžná praxe při úpravě poměrů nezletilých dětí v porozvodové situaci. Šetření bylo provedeno explorativní metodou, dotazníkem, který byl zaměřen na tyto údaje: rozvodovost v rodině, počet dětí a komu byly svěřeny do porozvodové péče, stanovisko posouzení porozvodového uspořádání orgánem sociálně právní ochrany dětí, bránění ve styku s dětmi, narušení vztahu a výchovného aspektu ze strany zavrženého rodiče.

Je pochopitelné, že dotazníková metoda v mnoha případech nenaplnuje požadavky kladené na odborně vědecký výzkum, ale o běžné shromažďování faktů. V tomto případě se jednalo pouze o orientační průzkum, kde cílem bylo získat informace o současném charakteristickém stavu v porozvodovém uspořádání poměrů, která je spojena s problematikou rozvodu a nežádoucích faktorů, které se při rozvodu vyskytují. Tato problematika je posouzena z pohledu otců a jejich dětí, kteří právě rozvodem přicházejí o tyto děti.

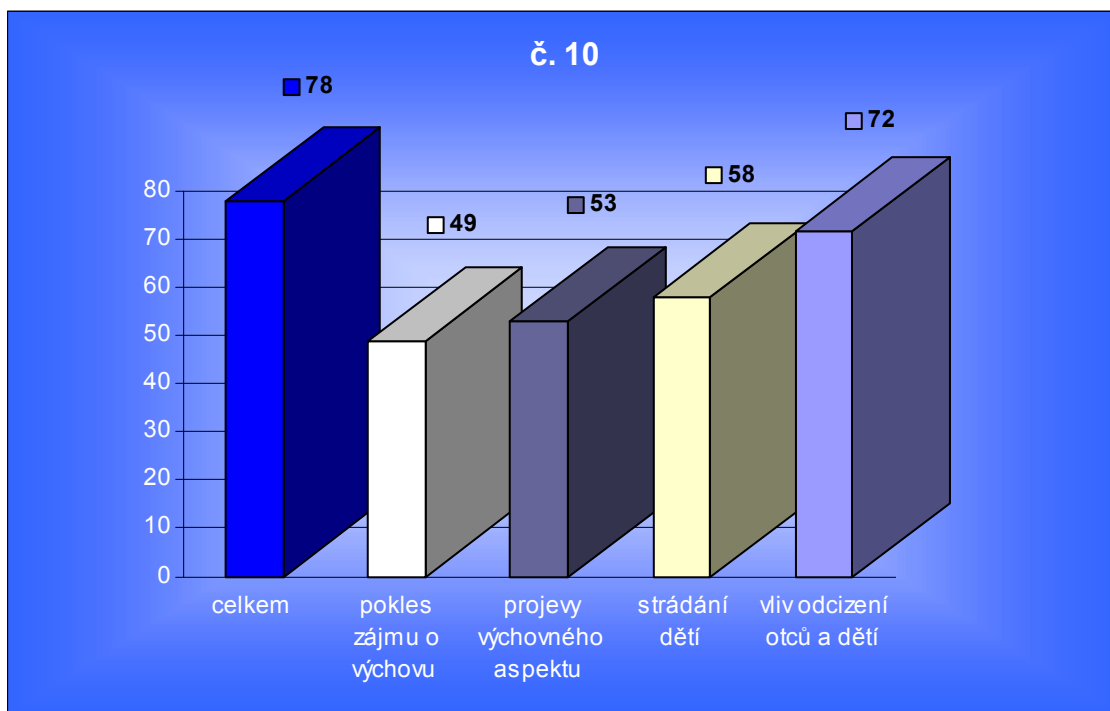
Při vypracování tohoto dotazníkového šetření jsem se setkal z řadou názorů a myšlenek otců, kteří při rozvodu přišli o možnost podílet se na výchově a na celkové možnosti být v kontaktu se svými dětmi. Byli zde i takoví otcové, kteří vůbec nejevili zájem o své děti a dokonce ani nechtěli vědět jak vůbec žijí, co dělají, někteří dokonce přiznali i to, že po těch několika letech ani nevědí jak tyto děti vypadají. Ale byli tady i tací otcové, kteří měli možnost se plně angažovat na výchově dětí po rozvodu a tuto možnost plně využili a to dokonce i když založili nové rodiny.

V dotaznících, které jsem rozeslal byly některé odpovědi vyjádřeny dle mého názoru s přehnanou kritikou na adresu matek jejich dětí. Některé odpovědi možná zaváněly trochou nadsázkou a sebechválou, někdy zase odpověď na určitou otázku byla vedena do ztracena, takže vyhodnocení bylo pro mě dosti obtížně. Je pravdou, že řada otců byla ovlivněna křivdou a cítili se podvedeni vůči své osobě, takže řada odpovědí nebyla dle mého soudu objektivní. Toto však mohlo být zapříčiněno třeba i špatnou formulací určitých otázek, nebo třeba jen jejich špatné pochopení. Někteří otcové byli až celkově opatrní a to z důvodu, aby tak nedali nahlédnout do svého rodinné zázemí. Nicméně dotazníkové šetření odkrylo podstatnou část dnešních hektických životů mladých rodin, jejich sociální poměry a výchovné aspekty ke svým dětem. Dále toto

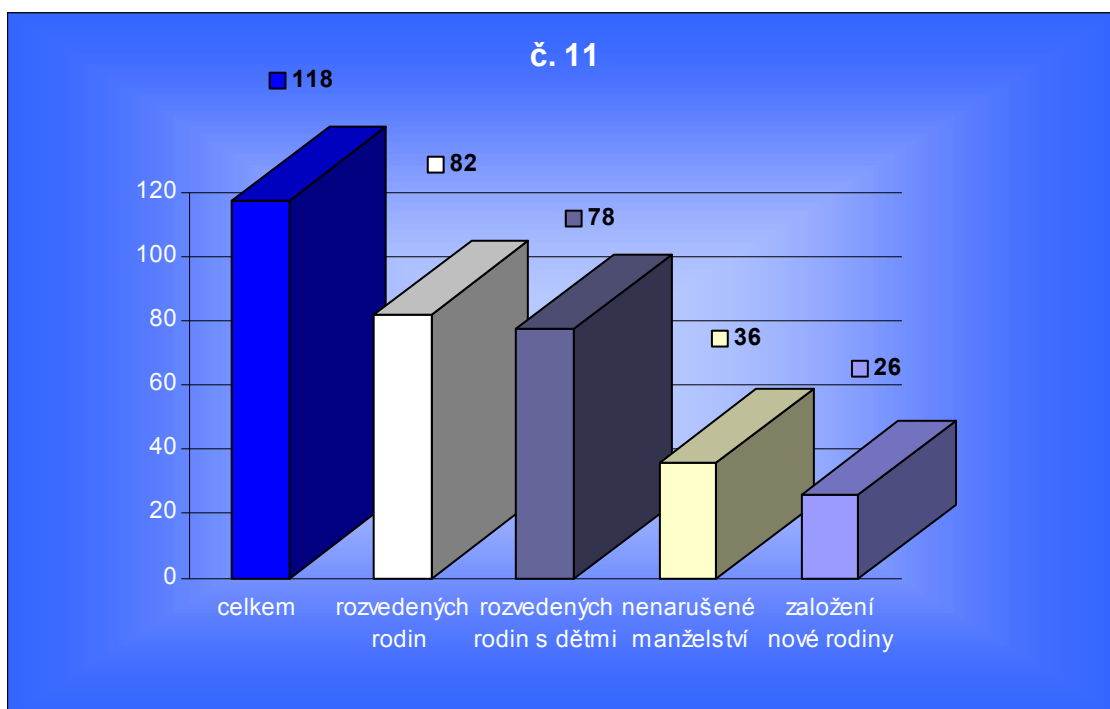
šetření poukázalo na dnešní trend v porozvodovém uspořádání ve výchově nezletilých dětí a s tím i činnost pracovníků oddělení sociálně právní ochrany dětí při posuzování svěřování dětí do péče některých z rodičů.

Souhrn mého šetření jsem zahrnul do závěrečných dvou celkových grafů č.10 a č.11, které jasně vystihují současný rozvodový stav oslovených rodin a následně na to vlivy následků v porozvodovém uspořádání nezletilých dětí. Tyto výsledky ukazují, že rozvodovost v naší společnosti je značně vysoká. Jako prvotním problémem na tuto skutečnost je umístování dětí do péče rodičů v porozvodovém uspořádání. Zde při vymezování styku s jedním rodičem, kterému nebylo dítě svěřeno do péče, hrají podstatnou úlohu sociální pracovnice odd. sociálně právní ochrany dětí. Výsledky bylo jednoznačně prokázáno, že svěřování dětí do péče jednoho z rodičů probíhá stereotypním postupem a mým názorem je že stále chybí při posuzování o přidělení péče individuální přístup ke každému případu. Možná potom docílíme spravedlivého vlivu obou rodičů při výchově dětí v porozvodové situaci a možná částečně, nebo i ve větší míře zabráníme různým negativním vlivům, které se vyskytují u dětí z rozvedených rodin.

Graf č. 10: Projevy psychických a výchovných aspektů v porozvodové situaci

Graf č. 11: Celková statistika rozvodovosti u oslovených respondentů

ZÁVĚR

V poslední době plní téma diskriminace otců stránky většiny médií, protože nespokojení otcové organizují protestní akce. **O právech otců** se hovoří často okrajově a oni mohou mít právem pocit, že jsou diskriminováni. Média předkládají příběhy mužů, kteří i přes obrovskou snahu nedostanou po rozvodu dítě do své výhradní péče a musejí se spokojit jen s pravidelnými návštěvami svého potomka, v nichž mu navíc může být bráněno ze strany matky. Nakolik je tento fenomén rozšířen a co v podstatě ovlivňuje šance rodiče na získání potomka do své péče? Jaký typ uspořádání porozvodové výchovy bude zvolen a jak je určováno povinné výživné?

Tuto problematiku jsem se pokusil odkrýt i v mé diplomové práci. **Mým záměrem** bylo poukázat na rozvodovou situaci v současné době spojenou s porozvodovým uspořádáním poměrů v péči o dítě z pohledu otců. **Rozvod** je pro muže i pro ženy bolestnou zkušeností, ať už je chtěný či nechtěný, plánovaný či překvapivý. Na obě pohlaví má v určitých oblastech trochu jiné dopady: zatímco muži jsou mnohdy zvýhodněni ekonomicky, ženy jsou zpravidla zvýhodňovány v oblasti porozvodové péče o děti. V obou případech je ale tato výhoda relativní: **muži** sice rozvodem zpravidla ekonomicky neztrácejí, zato ale v mnoha případech ztrácejí rodinu a subjektivní pocit domova. **Ženy** si sice uchovávají každodenní kontakt se svými dětmi, ale mnohdy mají značné problémy sebe a své děti adekvátně materiálně zajistit.

Další kapitolou je ale oblast **porozvodové péče o děti**, ve které jsou zase jednoznačně znevýhodněni muži. Přesto, že formálně jsou si oba rodiče rovni, soudy stále preferují svěřování dětí po rozchodu manželů do výhradní péče matkám. Je to pravděpodobně důsledek toho, že v úplných rodinách jsou to většinou právě matky, které zastávají každodenní úkony spojené s péčí o děti a jsou dětem spíše k dispozici. Soudci proto předpokládají, že po rozchodu mohou proto právě matky zajistit dětem kontinuitu. Tato nerovnost již však dnes není zakódována v samotných zákonech, ve kterých se o pohlaví rodiče vůbec nehovoří. Rozvod ale znamená v drtivé většině případů narušení či oslabení kontaktů mezi otcem a jeho dětmi.

V posledních deseti letech bylo každý rok **90 %** dětí svěřeno do výhradní péče matky a **8 %** do výhradní péče otce (viz. Český statistický úřad).¹⁰⁸ Zbytek připadá na svěřeni jiné osobě a v posledních letech jen v minimální míře na svěřeni do společné či střídavé výchovy. Tento fakt vzbuzuje pozornost a může vést k otázce, zda skutečně

---

¹⁰⁸ <http://www.czso.cz/>

nedochází k diskriminaci otců při rozhodování o výchově. Statistiky ohledně přidělování dětí do péče ale nenabízejí kromě této konečné bilance podrobnější čísla, která by odpovídala na otázku, kolik procent otců a matek během rozvodu skutečně o svěřením dítěte do výhradní péče žádá. Dle závěrečných předpokladů je hlavní příčinou **nerovného svěřování dětí do výhradní výchovy** ¹⁰⁹ to, že o děti ve skutečnosti žádá jen malé procento otců.

Masivní a často automatické svěřování dětí matkám vyplývá hlavně z převládajících stereotypů a tradičních představ o mateřské a otcovské roli. Tuto skutečnost sdílejí soudci a soudkyně zabývající se rodinným právem, sociální pracovníci a pracovnice rozhodující o zájmu dítěte. V neposlední řadě jsou to i sami rodiče, jak matky, tak otcové, kteří s velkou pravděpodobností ve shodě s těmito stereotypy ani neuvažují o možnosti jiného uspořádání, i když subjektivně trpí omezením kontaktů se svým dítětem. Přestože ale určitá skupina mužů prožívá a prezentuje tuto situaci jako diskriminační, realita je jen velmi obtížně hodnotitelná. Mnoho mužů nežadá o výhradní či střídavou výchovu svých dětí prostě proto, že nevědí, že taková možnost existuje, nebo nevěří, že mají nějakou šanci uspět. Na druhou stranu, dosti velké procento otců, kteří o takovéto uspořádání výchovy žádají, u soudu uspěje. To ovšem může být dáno tím, že se jedná o muže, kteří vědí, že mají vzhledem k okolnostem reálnou šanci dítě do vlastní výchovy získat.

Uspořádání výchovy dětí po rozchodu rodičovského páru představuje v současné době manželské a partnerské nestability **palčivý problém**, významný mimo jiné i z hlediska zajištění rovnosti příležitostí mužů a žen. Jedná se na jedné straně o rovnost ve výkonu rodičovských práv, konkrétně práv otců na kontakty se svými dětmi a jejich výchovu, a na straně druhé o rovnost ve výkonu rodičovských povinností – materiální zabezpečení dětí vychovávaných převážně samotnými matkami a ulehčení zátěže spojené s výchovu a péčí o děti, kterou jsou tyto matky nuceny nést. **Jako řešení se nabízí uspořádání porozvodové péče o děti, nazvané „společná“ a „střídavá“** výchova. Z určitého úhlu pohledu se jedná o řešení ideální, přesto je ale toto uspořádání předmětem vášnivých debat a laické i odborné názory na něj jsou velmi různorodé. **Na upozornění diskriminaci vůči otcům** v porozvodovém uspořádání a následné péči

---

¹⁰⁹ <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=233&lst=120>

o dítě se významnou rolí podílí sdružení **K 213**.¹¹⁰ Toto sdružení má asi 480 členů,¹¹¹ většinou otců, kteří se z různých důvodů nemohou stýkat se svými dětmi. Někteří z nespokojených otců podali žalobu na český stát k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ten jim dal za pravdu v tom, že délka a následně rozhodnutí soudních sporů byla často nepřiměřená. K213 v současné době žádá revizi těchto případů, kdy byly děti svěřovány neoprávněně do péče matek.

Z mého hlediska je přístup naší společnosti k řešení porozvodové situace velice **jednotvárný**. Možná, že v právě štrasburské případy posunou naše soudnictví jiným směrem, kde budou dávat za pravdu i druhé straně a tím jsou otcové. Význam otce v rodině zaznamenal značnou přeměnu a prošel dlouhodobým vývojem. Na otázku, zda je pozice otce ovlivněna kultem mateřství nejsou ještě známy konkrétní odpovědi. Jednoznačně se ale **zdůrazňuje biologická předurčenost matek** pro výchovu a péči dětí. Tímto se současně snižuje a zároveň podceňuje význam a úloha otce v životě dítěte. Tento postoj nebyl nikdy vědecky podložen a zároveň jsem nikde nezaznamenal žádné statistické údaje. Tato problematika tedy zůstává otevřená a je stále diskutabilní. Proto si myslím, že v zájmu dítěte by měl být tento postoj přehodnocen. Společnost by se měla více tímto směrem ubírat a vytvářet ty podmínky, které by vedly ke spokojenosti jak dnes znevýhodněných otců, tak i jejich dětí.

Tato práce poukázala na určité skutečnosti, které nesmí být opomenuty a zároveň by neměly být přehlíženy při úpravě poměrů v porozvodové situaci. Výsledkem by měla být stanovena taková forma porozvodové péče, která by byla pro děti nejschůdnější a nejpříznivější. Je jednoznačně patrné, že otcové jsou ve výchově dětí stejně způsobilí jako matky. Otec má značný vliv na formování osobnosti dítěte a na jeho charakteru. Je tedy nepostradatelný pro psychosociální vývoj dítěte. **Nepřítomnost otce** zanechává u dětí negativní důsledky a to jak v projevech mezilidských vztazích, tak i později v profesionálním uplatnění. Samozřejmostí ale je, že dětem prospívá lépe to když, mají **v porozvodové situaci intenzivnější a plnohodnotnější vztah s oběma rodiči**.

Jednoznačně základním zájmem dítěte v porozvodové situaci je vytvoření a současně udržení nejužšího a nejplnohodnotnějšího vztahu s oběma jeho rodiči. Tím

---

¹¹⁰ **Sdružení K213** si dalo název podle paragrafu, který umožňuje uvěznit neplatiče alimentů. Považuje ho za pozůstatek komunistické éry a snaží se o jeho vypuštění z českého právního řádu. Zároveň bojuje za rovnoprávné postavení otců při výchově dětí.

¹¹¹ <http://www.k213.cz/>

se docílí prospěchu pro dítě ve výchovném působení na jeho osobnost. Tento sledovaný záměr by měla docílit porozvodová úprava poměrů.

Dotazníkové šetření, které jsem provedl k zmapování tohoto záměru o úpravě poměrů odhalilo, že současný trend svěřování dětí do péče v porozvodové situaci je více **nakloněn matkám**. Standardní úprava poměrů po rozvodu se odvíjí dle jednotvárného scénáře, kdy dítě je svěřeno automaticky do péče matky s vymezením stykem s otcem a to jedno za čtrnáct dní na jeden víkend. Tento důsledek má vliv na narušení vztahu dítěte z otcem. Šetření, které jsem provedl potvrdilo tuto hypotézu a jasně prokázalo **oslabení úrovně výchovného působení mezi otcem a dítětem**. V dalších případech dítě ztratilo kontakt s otcem úplně a to v důsledku bránění ve styku a popouzení. Důsledky jsou pro dítě v takových to situacích ještě závažnější. Při pomalém postupování v řešení této vzniklé skutečnosti vznikají u dětí traumata spojená se syndromem zavrženého rodiče.

Děti je nutné před **vzniklými konflikty** v rozvodových situacích patřičně chránit. **Hlavní zodpovědnost** tudíž nesou soudy, které se opírají o rozhodnutí orgánů sociální ochrany dětí. Postup soudů se řídí zákony české republiky v souladu s mezinárodně platnými normami. Dalšími podklady pro rozhodnutí v oblasti porozvodové péče jsou odborné poznatky o sociálních poměrech obou rodičů. Dle těchto získaných skutečností vzniká konečné rozhodnutí o úpravě poměrů ve výchově nezletilých dětí. **Orgány sociálně právní ochrany** jsou proto nedílnou součástí tohoto systému, jejichž stanovisko by mělo směřovat k příznivému rozhodnutí v porozvodové péči.

Naše společnost ale prozatím není nijak otcům přikloněna. Je pravdou, že řada dětí má špatné otce, kteří nejeví o své děti žádný zájem, či dokonce jim úmyslně ubližují. Ale ti jsou pouze stránkou té špatné strany mince. Většina otců je nakloněna k přízni ke svým dětem a jeví patřičný zájem o jejich přízeň. Pokud je těmto rodičům navíc ještě bráněno ve výchově svých dětí, pak tito otcové ztrácejí nenávratně vše co jim život dal. **S tímto pocitem už nelze více co dělat.**

RESUMÉ

Diplomová práce je strukturálně řazena **do dvou částí**, kde první část je teoretická a druhá empirická.

Teoretická část je zaměřena na jednu z hlavních problematik současného života a tím je rozvod. Tématika rozvodu jako taková je značně rozsáhlá. Cílem bylo **poukázat na porozvodovou situaci v uspořádání výchovné péče z pohledu otců**. Prvotním krokem této tematiky popisují vznik rodiny jako takové a její funkce. Dále se zaměřuji na rodiče a jejich vztah k dětem. Abych se přiblížil mého záměru, tak další část poukazuje na otce a jeho vliv na vývoj dítěte. Rozvod jako takový nemůže existovat, pokud rodina plně funkční. Proto další kapitola je zaměřena na krizi rodičů a na pohled rozvedeného otce. Nyní se dostáváme k základnímu bodu a tím je rozvod v naší společnosti. Zde popisují základní ukazatele míry rozvodovosti a jejich dopady na dítě. Dalším záměrem této práce bylo poukázat na motivy programujících rodičů, kde základním proviněním je bránění ve styku jednomu z rodičů v porozvodové situaci. Práce je tedy zaměřena z pohledu rozvedených otců, proto v další kapitole nemohu opomenout důležitou oblast porozvodové situace a tím je placení výživného. Teoretická část je zakončena popsáním významného subjektu pro posuzování kvalit výchovných aspektů rodičů a tím je orgán sociálně právní ochrany dětí.

V empirické části jsem vycházel z předpokladu, že otcové přicházejí po rozvodu o své děti. Příčinou toho je rozhodování soudu o přidělení dětí do výchovné péče matkám. Dalším důvodem je bránění ve styku dítěte s otcem v porozvodovém uspořádání jeho matkou. Aby se potvrdila má hypotéza, tak jsem si vytvořil vlastní **nestandardizovaný dotazník**, určený rozvedeným otcům. Cílem bylo vytvořit si náhled na porozvodovou situaci, která vzniká mezi členy rozpadající se rodiny a o problémech s tímto spojené. Dotazník byl zaměřen na provedení šetření u rozvedených otců v souvislosti podílení se na výchově a styku s jejich nezletilými dětmi v porozvodovém uspořádání poměrů. Současně jsem chtěl získat názory respondentů na běžnou praxi, která je uplatňována při úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu jejich rodičů. **Odpovědi** jsem vyhodnotil a zapsal do tabulek. Pro větší přehlednost jsem všechny údaje převedl do grafů. Empirickou část jsem zakončil k závěrečným vyhodnocením. Mým šetřením se potvrdilo, že problematika v uspořádání porozvodové situace ve výchově dětí je stále aktuálním tématem.

Důvodem je stereotypní postup orgánů sociálně právní ochrany dětí v posuzování a současně rozhodování o svěření výchovy nezletilých dětí do péče jednoho z rodičů. Výsledkem je upřednostňování výchovy matkou. Tato **zmapovaná stránka v porozvodové péči odhalila**, že rozhodnutí těchto orgánů v mnoha případech prohloubilo problémy v této náročné situaci. Výsledný záměr, který má sledovat porozvodová úprava poměrů nebyl v těchto případech uplatněn. Základním zájmem dítěte po rozvodu je udržet stálý vztah s oběma rodiči. Bohužel běžná praxe ale odhaluje značné nedostatky v tomto pohledu.

Z mé práce vyplývá, že situace v porozvodovém řízení v oblasti svěřování dětí do péče není v mnoha případech v souladu se zájmy dítěte. Naše společnost není těmto dětem a jejich otcům v tomto ohledu příliš nakloněna. I když právo dítěte na oba rodiče je zaručováno zákony České republiky a současně je zakotveno v mezinárodních úmluvách o lidských právech.

ANOTACE

Jméno autora: Chrastil Roman, Bc. Brno, 2009. 124 s.

Diplomová práce se zabývá problematikou rozvodovosti a přidělování nezletilých dětí v porozvodové situaci do péče jejich rodičů. Tato práce ve své podstatě odhaluje a definuje úlohu a vliv otce na dítě v době rozvodu. Současně upozorňuje na ochranu dětí v rozvodové a porozvodové situaci. V závěru se zamýšlí na možném řešení v porozvodovém uspořádání poměrů.

Klíčová slova

Problematika rozvodovosti, rodina a její funkce, otec a jeho dítě, kult mateřství, zavržení rodiče, porozvodová situace, péče a výchova, sociálně právní úprava poměrů, orgán sociálně právní ochrany dětí, zákony české republiky, soud.

ANNOTATION

Author's name: Chrastil Roman, Bc. Brno, 2009. 124s.

Diploma work deals with the problems of divorce rate and allocation of minors in the post-divorce situation into the parental care. In principle the work reveals and defines the father's role and influence on the child in course of the divorce. Simultaneously it calls the attention to the children protection in the divorce and post-divorce situations. Finally it considers the possibility in solution of the post-divorce relationships.

Key words

Problems of divorce rate, family and its function, father and his children, maternity cult, disowned parents, post-divorce situation, care and upbringing, social-legal adjustment of relations, authorities for social-legal protection of children, laws of the Czech Republic, law court.

SEZNAM LITERATURY A PRAMENY

- BADINTER, E. *XY. Identita muža*. Bratislava: Aspekt, 1999.
- BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D. a kol. *Průvodce rozvedem pro všechny zúčastněné*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996.
- BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D. *Syndrom zavrženého rodiče v České republice*. Rodinné právo, sešit 4.
- BECHYŇOVÁ, V. *Kontakt rozvedeného otce s dětmi*. Děti a my 3/ 1999.
- BERNEOVÁ, P., SAVARY, L. *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti*. Praha: Portál, 1998.
- BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999.
- EVERETT, C. *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*. Praha: Talpress, 2000.
- GARDNER, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha: MPSV, 1996.
- GRAY, J. *Děti jsou z nebe*. Praha: Práh, 2000.
- GRAY, J. *Muži jsou z Marsu a ženy z Venuše*. Praha: Práh, 1995.
- HARTL, P. *Psychologický slovník*. Praha: Nakladatelství Budka, 1993.
- HOLUB, M., NOVÁ, H. *Zákon o rodině*. Praha: Linde, 2007.
- KROPP, P. *Rodičem bez nerváků*. NLN, 2001.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Grada, 1998.
- MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 1994.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996.
- MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. Praha: H&H, 1992.
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002.
- MATĚJČEK, Z., MÁROVÁ, Z., RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.
- MERTIN, V. *Na co se často ptáte*. Ze zkušeností dětského psychologa. Praha: Scientia, 2004.
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999.
- NOVÁ, H., VALEHRACH, K. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995.

- NOVÁK, D. *Posuzování výchovných schopností ve světle vývoje rodinného práva na území České republiky*. Rodinné právo 10/99.
- NOVOTNÁ, V. *Nový zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Rodinné právo, 12/ 1999.
- NOVOTNÁ, V. *Výchova a poradenství ve sféře péče o rodinu*. Sociální politika, 1/1997.
- PREKOPOVÁ, J. *Jak být dobrým rodičem. Krůpěje výchovných moudrostí*. Praha: Grada, 2001.
- ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998.
- SMAHEL, R. *Domov prožít - domov vytvářet*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995.
- SMALLEY, G. *Kdyby jen muž věděl, co žena prožívá*. Praha: Návrat domů, 2002.
- TAUBNER, V. *Rodiče v krizi*. Neratovice: Šorel, 1993.
- YABLONSKY, L. *Otcové a synové*. Praha: Portál, 1995.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 1996.
- VANIČKOVÁ, E. *Stres dítěte v rozvodové a porozvodové situaci*. Praha: Projekt, Růžová linka, 1999.
- VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998.
- WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996.
- WINTEROVÁ, A. a kolektiv. *Občanský soudní řád*. Praha: Linde, 2007.

WEBOVÉ STRÁNKY

<http://www.czso.cz/>

[http:// www.hosted-webs.com/dite/kriteria.html](http://www.hosted-webs.com/dite/kriteria.html)

<http://www.k213.cz/>

<http://www.mpsv.cz/cs/>

<http://www.rodina.cz/clanek5385.html>

<http://rodinausoudu.mujblog.info/vyklad-pojmu/organ-socialne-pravni-ochrany-deti>

<http://www.rodinausoudu.mujblog.info/vzory-pisemnosti/navrh-na-upravu-pomeru-nezletilych-deti-na-dobu-po-rozvodu.html>

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=233&lst=120>

ZÁKONY A VYHLÁŠKY

Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona
č. 62/1998 Sb.

Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

PŘÍLOHY

Mimosoudní dohoda rodičů o styku s dítětem.

Návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu manželství rodičů.

Návrh rodiče na změnu úpravy výchovy nezletilého dítěte.

Návrh na rozvod manželství.

Vyplněný dotazník.

Žádost o vydání pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1.: *dotazník* počet stran 4.

Příloha č. 2.: *návrh na rozvod manželství* počet stran 2.

Příloha č. 3.: *mimosoudní dohoda rodičů o styku s dítětem* počet stran 1.

Příloha č. 4.: *návrh rodiče na změnu úpravy výchovy nezletilého dítěte* počet stran 2.

Příloha č. 5.: *návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu manželství*
počet stran 5.

Příloha č. 6.: *žádost o vydání pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí*
počet stran 6.

OTCOVÉ ROZVODEM ZTRÁCEJÍ HLAVNĚ SVÉ DĚTI

Dotazník

Tento dotazník slouží pouze pro mojí soukromou potřebu k vypracování **diplomové práce** oboru Sociální pedagogiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, fakulty humanitních studií.

Veškeré údaje, které jsou obsažené v dotazníku, nejsou určeny pro veřejnou publikaci.

Dotazník je určen pro mé spolužáky / muže/ ZŠ Brno – Bystrc třídy: **8. A,B,C,D** rok ukončení **1982**, spolužáků **střední** a současné **vysoké** školy, dále pak pro okruh rozvedených otců z okolí mého bydliště, zaměstnání, sportovních a volno časových aktivit.

Otázky v dotazníku jsou určeny pouze pro muže a to s cílem provedení *šetření* se zaměřením na *pozici otců ke svým dětem v době po rozvodu*. Tedy o rozvodech z pohledu otců a jejich dětí. O tom, co je v této složité životní etapě může všechno potkat, co pro vztah otce a dítěte může rozvod znamenat a snad i o tom, jak se tomu nejhoršímu bránit.

Poučení pro vyplňovatele:

Ke každému bodu v dotazníku uveďte stručnou odpověď. Pokud se ale z patřičných důvodů nechcete k nějakému bodu vyjádřit, nebo Vám daná otázka nedává smysl, tak prosím tento bod nevyplňujte, stejně tak není povinné na tento dotazník reagovat.

1. Jsi rozvedený nebo ženatý?
rozvedený
2. Po jaké době jsi se rozvedl? Co bylo příčinou rozvodu? **po 14 letech, antipatie následovaly opakované nevěry bývalé manželky**
3. V době rozvodu jste měli děti? Jaký byl věk těchto dětí? Kolik jich bylo?
2 děti, a to ve věku 9 a 12 let
4. V rozvodovém řízení byl soudce muž nebo žena?
žena
5. Komu byly děti určeny po rozvodu do výchovy?
matce
6. Žádal jsi o svěřeni dětí do své péče?
ano
7. Byla soudem stanovena výhradní nebo střídavá péče?
výhradní
8. Jsi spokojený se stanoviskem soudu v porozvodovém uspořádání výchovy Tvých dětí?
ne, ale nakonec jsem se přizpůsobil
9. Pokusil jsi se s tvou manželkou domluvit o výchově dětí po rozvodu?
ano
10. Ptali jste se Vašich dětí u koho chtějí po rozvodu bydlet? Měli možnost se tak rozhodnout?
ano ptali, neměli, ale pokud by byly starší asi by jsme jejich rozhodnutí respektovali
11. Jak postupoval orgán sociálně právní ochrany dětí v řízení o úpravě poměrů výchovy dětí po rozvodu?
asi standartně
12. Měl jsi pocit, že pracovnice sociální právní ochrany dětí postupovaly vůči Tobě jako muži zaujatě ?
ne
13. Ovlivňovala po rozvodu nějak výchovu dětí Tvá manželka?
ano, bývalá manželka si na tom zakládala
14. Narušoval nějakým způsobem výchovu Tvých dětí nový přítel bývalé manželky?

ano, není dobrým příkladem pro mé děti

15. Ztratil jsi u svého dítěte po rozvodu svoji autoritu?

asi ano, nebo v určitých oblastech jen z části

16. Zjistil jsi nějakou jinou odlišnost v chování Tvých dětí, která vnesla do Tvé pozice otce zásadní změnu?

ano, ale není to zásadní

17. Změnila se tímto nějak Tvoje výchova k dětem po rozvodu?

určitě ano

18. Jaké byly následky narušení Tvého vztahu k dětem v důsledku porozvodovém uspořádání poměrů? **částečné odcizení, dále pak málo času na výchovu, důsledky byly jednoznačně ve zhoršení prospěchu ve škole**

19. Bylo Ti matkou bráněno ve styku s Vaším dítětem? Jestli ano, jaký k tomu měla důvod.

ne vždy, ale určitě ano, hlavní důvod byla její msta

20. Učinil jsi nějaké opatření, abys se mohl dále stýkat se svými dětmi?

nebylo třeba, děti samy přišly

21. Jak dlouho jsi neměl možnost vidět své děti po rozvodu?

v mém případě ihned

22. Máš pocit, že byl tímto ve vývoji dítěte zanedbán Tvůj výchovný aspekt, jako otce?

tímto ne, jinak zásadně, rozvod dětem není ku prospěch

23. Klesl tak Tvůj zájem po rozvodu o výchovu dítěte?

ne

24. Daly Ti někdy Tvé děti po rozvodu najevo, že jim jako otec scházíš?

ano, podrobnosti ale nebudu rozepisovat

25. Vyrovnal jsi se z pocitu odcizení Tvých dětí? Zanechalo to v Tobě nějaké stopy?

nevyrovnal, určitě a to dosti hluboké

26. Oženil jsi se znovu po rozvodu s cílem založit novou rodinu a mít další děti?

ne, v tomto státě bych to finančně nezvládl

Děkuji tak všem, kteří obětovali trochu svého volného času, byť na téma, které pro nás muže není zrovna moc příjemné. A tímto dotazníkem tak aspoň trochu napomohli k tomu, aby snad někdy v minulosti toto často diskutované téma, jako je rozvod a svěřování dětí do péče rodičů, bylo spravedlivěji posuzováno jak ze strany soudů, tak sociálních pracovníků.

A současně mi zároveň dopomohli k dosažení mého úkolu potřebného k vypracování diplomové práce.

S pozdravem

Chrastil Roman

Příloha č. 2

Návrh na rozvod manželství (sporný rozvod)

Žalobce: Jan Kubíček, nar. 8.5.1967, bytem Valouškova 2, Brno, PSČ 635 00
Žalovaná: Petra Kubíčková, roz. Budínová, nar. 21.8.1968, bytem Valouškova 2, Brno, PSČ 635 00

I.

Dne 12.6.1996 jsem uzavřel manželství s žalovanou před Obecním úřadem v Brně. U obou jde o manželství první. V manželství se nám dne 3.6.1998 narodil nezl. syn Pavel. Všichni v současné době bydlíme na shora uvedené adrese.

Důkaz: oddací list, výslech účastníků

II.

S žalovanou jsem se seznámil na rekreačním pobytu ve Špindlerově Mlýně. Postupem času se náš vztah prohloubil a po dvouleté známosti jsme uzavřeli manželství. V našem vztahu nebyly neshody nebo konflikty. Z počátku manželství jsme bydleli u mých rodičů a po narození syna roku 1999 jsme si pořídili vlastní byt. Asi dva roky po narození syna však žalovaná začala na můj zájem o domácnost a syna reagovat podrážděně a začalo docházet k rozporům ohledně výchovy syna. Manželka mi začala zakazovat chodit se synem na procházky do přírody a obviňovala mne ze snahy poškodit synovo zdraví. Začala dávat najevo nedůvěru k mé osobě a odmítala mi svěřit syna v době, kdy mne nemohla kontrolovat. Přestali jsme spolu intimně žít na konci roku 2000 a veškerá starost žalované o domácnost se v té době omezila pouze na syna a jí samotnou. Musel jsem si sám vařit nebo se stravovat mimo domov. Společně nehosподаříme od června roku 2002. Opakovaně jsem žalovanou vyzýval ke společné návštěvě psychologa či manželské poradny. Žalovaná však tyto návrhy označila za mou léčku motivovanou snahou zbavit jí způsobilosti k právním úkonům a získat tak absolutní moc nad synem. Hádky

byly stále častější. Soužití s žalovanou za takové situace se pro mne stalo nesnesitelným a snažil jsem se doma zdržovat co nejméně.

Důkaz: výslech účastníků

III.

Městský soud v Brně již rozhodl o úpravě poměrů nezletilého syna Pavla pro dobu po rozvodu svým rozhodnutím sp.zn. P 12/2002 ze dne 12.3.2003, které nabylo právní moci dne 14.4.2003, a které přikládám k tomuto návrhu.

Důkaz: rozhodnutí ve věci P 12/2002

IV.

K žalované jsem ztratil citový vztah a nevidím naději na jeho obnovu. Nemám zájem na dalším trvání našeho manželství, které je hluboce a trvale rozvráceno.

V.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem navrhuji, aby soud vydal tento rozsudek:

Manželství žalobce Jana Kubíčka a žalované Petry Kubíčkové, roz. Budínové, uzavřené dne 12.6.1996 před Obecním úřadem v Brně, se rozvádí.

Podpis: .....

Příloha č. 3

MIMOSOUDNÍ DOHODA RODIČŮ O STYKU S DÍTĚTEM

(§ 27 odst. 1 zák. o rod.)

Rodiče nezletilého Petra Kočího, nar. 15. 8. 1994, jejichž manželství bylo rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 16. 8. 2006 č.j. 5 C 212/97 – 13 rozvedeno, a nezletilý syn byl svěřen do péče matky, uzavírají tuto

dohodu o styku otce s nezletilým:

Otec je oprávněn stýkat se s nezletilým Petrem Kočím každou sobotu v lichém týdnu v roce od 8 hod. do 19 hod., první svátek vánoční od 14 hod. do 19 hod., a dále o letních prázdninách po dobu 2 týdnů od soboty 9 hodin do neděle 17 hodin s tím, že otec oznámí matce termín tohoto styku do 15. dubna toho kterého roku.

Otec převezme a odevzdá nezletilého v místě bydliště matky.

V Brně dne 26. 9. 2006

otec: Jiří Kočí

matka: Marie Kočí

Příloha č. 4

NÁVRH RODIČE NA ZMĚNU ÚPRAVY VÝCHOVY NEZLETILÉHO DÍTĚTE

(§ 28 zák. o rod., § 163 odst. 2 o. s. ř.)

Městský soud v Brně

---

ke sp. zn. P 56/93

Věc: **Péče o nezl. Martina Perničky, nar. 14. 7. 1985**

Matka: Jarmila Perničková, bytem Brno, Houškova 3

Otec: Petr Pernička, bytem Brno, Chelčického 16

Návrh otce na změnu výchovy nezl. Martina Perničky

I.

Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 9. 3. 1998 č.j. 8 C 29/92 – 58 bylo rozvedeno moje manželství s matkou nezletilého a nezletilý byl svěřen do její výchovy. Mně byla stanovena vyživovací povinnost k synovi částkou 1200 Kč měsíčně.

Důkaz: uvedený rozsudek

II.

Se synem udržuji pravidelný kontakt. V poslední době se mi svěřil, že od loňského roku, co se matka provdala, není doma spokojený. S manželem matky si nerozumí a dochází doma k prudkým hádkám. Stále častěji pobývá u mne s tím, že doma nemá klid ani na učení.

Matka mi sdělila, že synovo chování vůči ní se zhoršilo a že už ho nezvládne. Ve škole se prospěch syna výrazně zhoršil.

Důkaz: výslech otce, matky, zpráva střední průmyslové školy

III.

Za této situace považuji za nejvhodnější řešení, aby syn byl svěřen do mé výchovy. Žiji sám se svou 65letou matkou v bytě 3 + 1, kde by syn mohl mít vlastní pokoj a klidné prostředí ke studiu. Jsem schopen se postarat o veškeré jeho potřeby, příp. za pomoci mé matky, nehledě k tomu, že syn je ve svém věku do značné míry samostatný. Se synem dobře vycházím a mám u něho autoritu. Moje matka má k němu vřelý vztah a je ochotna, pokud jde o vaření, praní apod., pomoci mi s péčí o něj. Můj hrubý příjem činí 20 000 Kč, příjem matky nezletilého neznám.

Důkaz: výslech mé matky Antonie Perničkové, pod mou adresou, potvrzení o mém výdělků, zpráva o výdělků matky od jejího zaměstnavatele a.s. ARECO se sídlem Brno, Valchařská 34

IV.

Navrhuji, aby byl vydán tento rozsudek:

Nezl. Martin Pernička, nar. 14. 7. 1995 se svěřuje do výchovy otce. Matka je povinna přispívat na výživu nezletilého částkou, kterou určí soud, splatnou k rukám otce vždy do 10. dne v měsíci předem, počínaje dnem právní moci rozsudku.

Tím se mění úprava výchovy a výživy provedená rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 9. 3. 1993 č.j. 8 C 29/92-58.

V Brně dne 26. ledna 2007

Petr Pernička

Příloha č. 5

NÁVRH NA ÚPRAVU POMĚRŮ NEZLETILÝCH DĚTÍ NA DOBU PO ROZVODU MANŽELSTVÍ RODIČŮ

Městský soud v Brně

Rooseveltova 648/16,

Brno - město

602 00

V Brně dne 15.10.2006

Matka: Vilemína Koudelková, nar. 29.2. 1971, bytem Dunajská 12, Brno- Bohunice

Otec: Jiří Koudelka, nar 31.11. 1968, bytem Dunajská 12, Brno- Bohunice

nezletilé děti:

1. Miroslav Koudelka, nar. 31.4. 1995, bytem Dunajská 12, Brno-Bohunice

2. Eva Koudelková, nar. 9.12. 1997, bytem Dunajská 12, Brno-Bohunice

Rodiče obou nezletilých dětí jsou manželé, v současné době však mezi nimi probíhá u Městského soudu v Brně rozvodové řízení (návrh na rozvod byl podán zároveň s tímto návrhem na úpravu poměrů nezletilých dětí).

Pro dobu po rozvodu se rodiče dohodli tak, že obě nezletilé děti budou nadále žít se svou matkou. Na výši výživného, které by měl platit otec dětí, se však rodiče nedohodli. V současné době otec na výživu dětí přispívá celkovou částkou 3.000,- Kč.

Obě děti jsou ještě žáky základní školy v Brně ul. Vedlejší 10 a mají běžné potřeby odpovídající jejich věku. Pouze se synem Miroslavem jsou vyšší výdaje, související s jeho zdravotním stavem. Miroslav je alergik, což zejména v jarním a letním období vyžaduje zvýšené náklady na nákup léků, které zdravotní pojišťovna hradí jen zčásti.

Otec je zaměstnán jako dělník u společnosti Gabon s r.o. Vohnoutova 2 Brno. Jeho průměrný výdělek se pohybuje okolo 12.000,- Kč čistého měsíčně. Matka pracuje jako prodavačka, jejím zaměstnavatelem je Jan Hrnčíř, Sládkova 26. Její výdělek se pohybuje okolo 8.000,- Kč čistého měsíčně.

Důkazy:

- rodné listy obou dětí
- kopie návrhu na rozvod manželství

Vzhledem k tomu, že pro rozhodnutí o rozvodu manželství je třeba nejprve upravit Poměry nezletilých dětí, navrhuji vydání tohoto rozsudku:

- I. Nezletilí Eva a Miroslav Koudelkovi se po rozvodu manželství rodičů svěřují do výchovy matky.**

- II. Otec je povinen po rozvodu manželství rodičů platit výživné pro obě nezletilé děti, a to ve výši, 1.400,- Kč měsíčně pro nezletilou Evu a 1.600,- Kč měsíčně pro nezletilého Miroslava. Výživné je splatné do rukou matky nezletilých dětí vždy do 10. dne každého měsíce.**

Podpis: .....

Příloha č. 6

**ŽÁDOST O VYDÁNÍ POVĚŘENÍ K VÝKONU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ
OCHRANY DĚTÍ**

podle § 48 a násl. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění
pozdějších předpisů

I. Žadatel (fyzická osoba)

Jméno a příjmení, titul		Rodné číslo											
Místo trvalého pobytu													
Telefon		Fax		E-mail									
				http://									

II. Žadatel (právnická osoba)

Název		Typ právnické osoby			
Sídlo		Okres			
IČO		Bankovní spojení:			
Telefon		Fax		E-mail	
				http://	
Jméno a příjmení osoby oprávněné jednat jménem právnické osoby		Adresa			
		Telefon			
Působnost organizace ¹	a) mezinárodní		b) celostátní		
	c) krajská.....		d)		
	místní.....				
Číslo a datum registrace u MV nebo evidence u MK					
Oddíl a vložka v obchodním rejstříku					

Organizační jednotky včetně adresy ²	

III. Další údaje o právnické osobě

Počet placených pracovníků		Počet dobrovolníků	
Členství organizace v celostátních odborných společnostech ²			
Členství organizace v zahraničních odborných společnostech ²			

IV. Charakteristika a příklady dosavadní činnosti

V. Rozsah poskytování sociálně-právní ochrany, na kterou se žádá pověření³

1. *Vyhledávání dětí, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje (§ 6 odst. 1)*
2. Pomoc rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě
3. Poskytování nebo zprostředkovávání rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené
4. Pořádání v rámci poradenské činnosti přednášek a kurzů zaměřených na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou
5. Činnost zaměřenou na ochranu dětí před škodlivými vlivy a předcházení jejich vzniku
6. Zřizování a provoz zařízení odborného poradenství pro péči o děti
7. Zřizování a provoz zařízení sociálně výchovné činnosti
8. Zřizování a provoz zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
9. Zřizování a provozování výchovně rekreační táborů pro děti
10. Zřizování a provozování zařízení pro výkon pěstounské péče
11. Poskytování pěstounům v zařízení, jehož jsou zřizovateli, výchovnou a poradenskou péči při výkonu pěstounské péče, a sledování výkonu pěstounské péče
12. Převzetí zajišťování přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny, kterou jinak zajišťuje okresní úřad
13. Navrhování okresnímu úřadu fyzických osob vhodných stát se pěstouny v zařízení pro výkon pěstounské péče
14. *Vyhledávání fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny a jejich oznamování okresnímu úřadu*

VI. Podrobný popis činnosti, na kterou se žádá vydání pověření

VII. Místo výkonu sociálně-právní ochrany

VIII. Jméno, příjmení a rodné číslo všech osob, které budou přímo sociálně-právní ochranu poskytovat²

(v případě organizačních složek se uvedou pracovníci podle jednotlivých poboček organizace)

Placení pracovníci	
Jméno a příjmení	Rodné číslo
Placení pracovníci	
Jméno a příjmení	Rodné číslo

Dobrovolníci	
Jméno a příjmení	Rodné číslo

K žádosti přiložte:

- Zakládací listinu organizace nebo stanov organizace
- Doklad o registraci, popřípadě zápis do příslušného rejstříku
- Doklad o ukončeném vzdělání všech osob, které budou poskytovat přímo sociálně-právní ochranu
- Výpis z evidence Rejstříku trestů, ne starší 3 měsíců, všech osob, které budou poskytovat přímo sociálně-právní ochranu
- Posudek orgánu hygienické služby o zajištění odpovídajících podmínek pro výkon sociálně-právní ochrany
- Doklad o vlastnickém nebo užívacím právu k objektu nebo prostorám, v nichž bude žadatel poskytovat sociálně-právní ochranu
- Doklady o materiálních a technických podmínkách potřebných pro poskytování sociálně-právní ochrany a provozování zařízení sociálně-právní ochrany
- Výroční zprávu o činnosti organizace a výsledku hospodaření za minulý rok

K žádosti se doporučuje připojit:

- pracovní životopisy pracovníků
- doporučení osob a úřadů

Prohlašuji, že všechny informace jsou pravdivé:

Žadatel:

Datum:

Podpis žadatele (u právnické osoby razítko a podpis osoby oprávněné jednat jejím jménem):

Počet příloh:

---

¹ doplňte název regionu nebo název lokality

² údaje je možné rozvést na zvláštní příloze

³ lze označit více možností